

ВРХОВНИ СУД СРБИЈЕ

**БИЛТЕН
СУДСКЕ ПРАКСЕ**

4

"СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК"
БЕОГРАД, 2002.

ПРИРЕЂИВАЧ
За приређивача

Врховни суд Србије
Мр Лепосава Карамарковић, председник

ИЗДАВАЧ
За издавача

Јавно предузеће "Службени гласник"
Милић Мишковић, директор

ГЛАВНИ И
ОДГОВОРНИ
УРЕДНИК

Др Зоран Ивошевић, судија

У приређивању Билтена учествују судије, саветници и стручни сарадници Врховног суда Србије и других судова, као и други истакнути правници.

РЕДАКЦИЈСКЕ ГРУПЕ
За Грађанско право:

Драгица Марјановић, Владимир Вучковић, Љубица Милутиновић и Драгиша Слијепчевић, судије Врховног суда Србије

За Кривично право:

Владимир Даниловић, Никола Милошевић, Евалд Грубер, Милош Поповић и Јанко Лазаревић, судије Врховног суда Србије

За Управно право:

Милена Саватић, Снежана Живковић, Боривој Буњевачки, Олга Ђуричић и Миомир Баровић, судије Врховног суда Србије.

РЕДАКЦИЈА:

Др Зоран Ивошевић, Војимир Цвијовић, Владимир Даниловић и Милена Саватић, судије Врховног суда Србије

ЗАМЕНИК ГЛАВНОГ
И ОДГОВОРНОГ
УРЕДНИКА
СЕКРЕТАР
РЕДАКЦИЈЕ

Војимир Цвијовић, судија

УРЕДНИК
ТЕХНИЧКА ПРИПРЕМА

Даница Илић, саветник Врховног суда Србије

Светлана Стојковић
Тања Тодоровић и Јелена Чакаревић,
технички сарадници

ДИЗАЈН КОРИЦЕ
ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Милош Мајсторовић
Никола Богдановић

ПРЕЛОМ

Фото-слог "Службеног гласника"

ТИРАЖ:

2500

ШТАМПАРИЈА:

ЈП "Службени гласник", Штампариија
"Гласник", Београд, Лазаревачки друм 15

ОГЛЕДИ

Др Данило Баста
редовни професор
Правног факултета у Београду

ПРАВЕДНОСТ КАО ВРЛИНА СУДИЈЕ

Уза сав опрез који је потребно имати приликом изрицања општих судова, уза сву смотреност на коју се не сме заборавити када се износу општи утисци, чини се да, ипак, није неумесно ако се каже да је филозофија правде највећим својим делом била нагнута на једну страну. Она је поглавито ишла за тим да обелодани *идеју* правде, да одреди њен појам или да истанке њену *вредност*. Своју енергију и свој сазнајни интерес претежно је усмеравала на питање о *суштини* (ономе *Шта*) правде, те на разликовање и описивање њених врста. Тако је, сасвим у складу са Аристотеловим класичним истраживањем о правди, садржаним у петој књизи *Никомахове етике*, знатну пажњу поклањала дистрибутивној правди (*iustitia distributiva*), комутативној правди (*iustitia commutativa*), законској правди (*iustitia legalis*), заштитничкој правди (*iustitia protectiva*), објективној правди (тј. правди правног поретка), материјалној правди, политичкој правди, итд. Овим врстама правде свакако треба додати и ону која стоји на челу свеколике историје учења о правди: космичку правду, онако како је испрва налазимо код великог предсократовског мислиоца Анаксимандра (бивство и поредак разликовани, но ипак још мишљени као јединство). Исто тако, нипошто не треба сметнути с ума божанску (религијску) правду, која у целокупној филозофији правде, у првом реду благодарећи Св. Августина и Томи Аквинском, заузима једно од кључних места. Првенствено усредсређена на одређивање појма и врста правде, филозофија правде, било у облику рационалистичке или теолошке метафизике, остварила је огромна достигнућа и дала резултате трајног значаја. О томе није могућна ни најмања сумња.

Па ипак, таквом њеном усмерењу има се захвалити што је једна важна димензија правде увелико остала у сенци, што је занемарена, у неку руку и заборављена. Реч је о *субјективној правди*, о правди односно праведности као врлини, као чину, као правилном делању. Посреди је, ако се тако може рећи, динамичка страна правде, правда као правно и морално делање (*actio iustitiae*). Ако свој предмет искључиво види у некој правди по себи, ако је преавсходно занима правда као суштаство (супсанција), онда филозофија правде неизбежно остаје затворена у границе једне статике правде, сапета у оквир метафизике објективне правде, лишена потребе – али и могућности! – да у свој видокруг укључи и активистичко-делотворну страну правде, толико важну да без ње и она статика правде лебди у ваздуху и губи свој истински смисао. Филозофија правде је нужно једнострана и непотпуна ако није и филозофија субјективне правде, ако није и филозофија праведног делања.

Да би испунила своју сврху и удовољила свом задатку, она, поред статике, мора да обухвати и динамику правде. То изискује сама логика, сама природа ствари. Јер, нема правде без праведног чина, нити праведног чина без праведника. Како правда, праведан чин и праведник свагда иду заједно, како се, стога, не смеју олако и непромишљено

одвајати једно од другог, јасно је да морају имати достојно место у свакој филозофији правде која не жели да буде осакаћена и половична. Што јој удахњује живот и што јој утискује печат праксе и конкретног људског бивствовања, то је управо питање о праведности као врлини, о праведном делању и о праведнику.

Запостављање субјективне правде, правде као врлине и као праведног поступања, делује чудновато и мало схватљиво. Тешко га је разумети стога што су већ Платон и Аристотел – овај други, јачако, више него онај први – имали у виду ту димензију правде и недвосмислено истакли њен значај. Она је, примерице, садржана у чувеној Платоновој "формули" по којој правда значај да свако "чини своје" (*ta autou pratein*). Остављајући у овој прилици по страни околност да је Платон у томе видео основну претпоставку успешно организоване државе, чиме је тако одређеној правди дао изразит политички смисао, ваља обратити пажњу на само *чињење свога*, тј. на делатно остваривање онога што човек носи са собом као своју властиту обдареност. Према томе, нема никакве сумње да је поменути одређењем правде, које само на први поглед делује као формалан појам или формална максима¹, Платон наговестио, ако не већ и ставио до знања, да за њега правда није никакво хладно и умртвљено начело, него да је нешто практично и активистичко.

У осветљавању и наглашавању праведности као врлине, Аристотел је био не само изричиторији него и издашнији од Платона. Њему припада крупна заслуга што је с пуном филозофском свешћу и с неупоредивом мислилачком истанчанашћу, уз то и с оном упечатљивом прозирношћу на коју наилазимо тамо где је сагледана суштина ствари и где је она изречена бистро и језгровито, не само изложио у чему се састоји субјективна страна правде, него у исто време показао сасвим особен статус праведности међу свим осталим врлинама. Све што је Аристотел ту рекао, баш као и читаво његово разматрање о правди, њеним врстама и облицима, потоња филозофија правде могла је само да усвоји и преузме као мисаоно добро којем се мало шта може додати, а још мање одузети. Зато се с правом може рећи: Филозофија правде, то је вечно враћање Аристотелу, то је стално опомињање на његове путеве и достигнућа, непрекидно обнављање његове "теорије" правде. Пет књига *Никомахове етике*, у целини посвећена правди, јесте света књига за целокупну филозофију правде и за свакога ко на било који начин, у теорији или у пракси, с правдом долази у додир.

Сувишно је и помињати да се овде, с обзиром на изабрану тему, морамо ограничити на Аристотелово излагање о праведности како врлини, остављајући на страну његова разматрања о врстама правде. То излагање сусрећемо на самом почетку пете књиге *Никомахове етике*, одмах после Аристотеловог указивања на различна значења речи "праведан" и "неправедан". При том ваља имати на уму да је оно саставни део његовог испитивања законске правде, односно додиривања, прожимања и подударана законског и праведнога.

---

¹ У овом погледу, ваља се позвати на два аутора. Тако рецимо, Alfred Ferdos-Drossberg, поводом Платоновог одређења правде као чињења свога, каже: "Платоновски појам правде није, дакле, чисто формалан као формула "suum cuique", него је садржински, пошто "оно своје" одређују "природне обдарености". Alfred Verdross-Drossberg: Grundlinien der antiken Rechts-und Staatsphilosophie (Springer, Wien, 1946), стр. 82. – Код Ханса Велцела, опет, може се прочитати да Платон "формалну максиму правде – "чинити своје"! - враћањем на човекову природу попуњава материјалном садржином." Hans Welzel: *Naturrecht und materiale Gereshtigkeit* (Vandenhoeck und Ruprecht, Göttingen, 1980), стр. 26.

Није од мањег значаја ни чињеница што је у том оквиру питање о врлини праведности најприсније повезано са питањем о срећи, дакле са једним од средишњих питања читаве Аристотелове практичке филозофије. Утврдивши, наиме, да је "све оно што је законито у извесном смислу и праведно", Аристотел убрзо потом каже: "И зато ми у једном смислу називамо праведним све оно што ствара и одржава срећу уопште и оно што је ствара у државној заједници."²

За Аристотела, праведност је *савршена* или *потпуна* врлина. Ово се одређење, на шта и сам Аристотел упозорава, ни у ком случају не сме схватити у апсолутном смислу. Савршеност и потпуност праведности, дакле оно што јој подарује изузетан ранг међу свим људским врлинама, проистичу из тога што праведност предпоставља *однос према другима*, што, према томе, "онај ко је поседује може да је примени и према другима, а не само према себи". Пошто се праведност односи на друге, Аристотел с разлогом може да каже да "праведност једна од свих врлина представља и добро других". На томе се заснива и одатле полази његов закључни став о праведности као врлини, наиме да "овако схваћена праведност није део врлине, него цела врлина".³ А како Аристотел овде, као и иначе у својој практичкој филозофији, мисли у опрекама, он ће и о неправедности закључити да она није део порока, него да је потпун порок.

На подлози овог сажетог упућивања на аутентичну Аристотелову мисао о праведности као сасвим особеној (никако не и апсолутној) врлини може се утврдити и нарочито нагласити да је за Аристотела праведност у пуном смислу речи *социјална* врлина.⁴ Ако је код Платона, у формули "чинити своје", социјална природа праведности више претпостављена и прећутно садржана неголи отворено изречена, она је код Аристотела снажно подвучена и стављена у први план. Бити праведан, то код Аристотела примарно значи: бити праведан према другима.⁵ Нико неће спорити да је у тако појмљеној праведности садржан висок етички захтев, што је, наравно, и Аристотел добро знао када је за практичну примену правде према другима једноставно рекао да је то "тешка ствар".

Међутим, праведник је праведник баш по томе што је кадар да ту тешку ствар преузме на себе и што је непоколебљив у настојању да, дајући другима оно што им припада, успоставља и одржава неопходно потребну равнотежу међу људима и у државној заједници. Отуда је Ђорђо Дел Векио, један од оних правних филозофа двадесетог века који су се интензивно бавили правдом и праведношћу, с разлогом могао да каже да је праведност "битно уравнотежујућа врлина".⁶

² *Никомахова етика*, 1129б. О ономе што следи упор. 1129б и 1130а.

³ Истичући потпуност праведности, њену усмереност на друге и њену целовитост, Аристотел је, заправо, дао самосвојан филозофски израз једном искуству праведности које се већ пре њега међу старим Грцима било искристалисало као елементарно и зато општеусвојено, прешав и у пословицу коју наводи сам Аристотел: "Скупљене све су у правди, као жижи, људске врлине." (Овде је, у ствари, реч о једном стиху песника Теогида, који је присвојио и песник Фокилид.) Вид. *Никомахова етика*, 1129б. Упор. и Аристотел, *Политика*, 1283а.

⁴ Вероватно да нема правног филозофа који је пропустио да истакне такав карактер праведности код Аристотела. Уместо других, упор. Helmut Coing: *Grundzüge der Rechtsphilosophie* (Walter de Gruyter, Berlin-New York, 1993), стр. 15.

⁵ С несумњивим ослоном на Аристотела, мада на сасвим друкчијим филозофским претпоставкама, о "алтеритету" и "билатералитету" као карактеристичним елементима правде, придајући им велики значај, говори један од најзначајнијих правних филозофа двадесетог века, Ђорђо Дел Векио. Упор. у његовој књизи *Право, правда и држава* (Геца Кон, Београд, 1940), стр. 34.

⁶ Ђорђо Дел Векио, нав. дело стр. 4.

Ако се усмереношћу на друге постиже сврха праведности као (социјалне) врлине, где је, онда, њено порекло? Ни у овом погледу Аристотел нас не оставља у недоумици. Извор праведности као врлине он, руководећи се и овог пута елементарним искуством, тј. оним што се обично и најчешће означава речју праведност, налази у *моралном* ставу "на основу кога су људи спремни да чине оно што је праведно".⁷

Неће бити случајни нити неважно што је Аристотел читав свој трактат о правди започео баш указивањем на унутрашње морално држање као на крајњи извор и основни предуслов врлине праведности. Јер, за њега није било никакве сумње да ниједан вид правде није могућан ако нема оног моралног става који је унутрашњи покретач праведног делања и оживотворења правде. Без тог *habitus*⁸ и без вођења рачуна о њему, сваки разговор о правди, у крајњој линији, губи свој смисао. Тај је хабитус – да се послужимо кантовском филозофском терминологијом – услов могућности правде.

Ако би се начас употребило једно касније разликовање, које, иначе, није било својствено грчком мишљењу, па ни Аристотелу, могло би се – наравно, сасвим условно – рећи да се објективна правда, ма о којој њеној врсти да је реч, не може замислити без субјективне праведности, те да ова утолико претходи оној. У ствари, правда, праведно делање, праведност и праведан морални став (хабитус) код Аристотела мислилачки иду заједно, припадају једно другом и упућују једно на друго. Различни, они ипак чине јединство.⁹

Да би се праведност као врлина, да би се природа праведног моралног става (држања, хабитуса) ближе одредила и потпуније сагледала неопходно је узети у обзир оно што је Аристотел на другом месту¹⁰ каже о условима који се морају испунити како би се неко дело могло означити као морално, односно усклађено са врлином. Као што ће се одмах видети, сви се ти услови односе на самог моралног делатника. Према Аристотелу, ти су таква услова: да се дело врши свесно и са знањем, да је делатник сам одлучио да тако поступа и, најзад, да своје дело остварује чврсто и непоколебљиво. Уколико су сви ти услови истовремено испуњени, при чему Аристотел, ипак, пресудан значај придаје другом и трећем, онда нема сумње да је посреди неко ко морално поступа и чије се дело у складу са врлином.

Наравно, исто то важи за праведно делање и за његовог носиоца, праведника. Праведним у смислу врлине може се назвати само оно праведничково дело иза којег стоје и које подупиру свест и знање, властита одлука да се тако поступа, и то зарад самог тог дела, те чврстина и непоколебљивост, дакле истрајност, у његовом остваривању. На основу тога, може се рећи да нико није праведан, нити се може сматрати праведником, пре

---

⁷ *Никомахова етика*, 1129а. На истом месту, Аристотел, остајући на тлу свога начина мишљења, не пропушта да каже да и порок неправедности потиче из одговарајућег (не)моралног става.

⁸ Том речју је немачки преводилац, врло zgodно, превео односну реч из *Никомахове етике*. Упор. Aristoteles: *Nikomachische Ethik*. Auf der Grundlage der Übersetzung von Eugen Rolfes herausgegeben von Günther Bien (Felix Meiner, Hamburg, 1972), стр. 100.

⁹ Када се, упркос томе, нарочита пажња поклања једном од тих момената, као што је случај у овом раду, онда се то, дакако, не чини уз игнорисање или чак заборав тога аристотеловског јединства проблематике правде.

¹⁰ *Никомахова етика*, 1105а.

самог праведног делања. Или, ако Аристотел с правом каже: праведан се постаје праведним делањем.¹¹

Аристотелово истицање унутрашњег моралног става као неодложног услова праведности и правде имало је снажног одјека и великог утицаја у римском праву и код римских правника. Ради потврде и илустрације, биће довољно да се овде наведу два класична одређења правде (праведност) која су нам завештали двојица гласовитих римских правних аутора. Тако код Цицерона налазимо следеће одређење: *Iustitia est animi affectio suum cuique tribuens* (Правда је душевна склоност да се свакоме даде његово). Као што се види, за Цицерона је унутрашњи елеменат правде имао толику важност да је већ у њему самом видео њен довољан услов. Давање свакоме онога што је његово произлази из *animi affectio*, последица је те душевне склоности.

Од наведеног Цицероновог одређења, бар међу правницима и у њиховом свету, познатији је појам правде који је дао велики римски правник Улпијан. Сваки иоле образованији правник зна да тај појам гласи овако: *Iustitia est constans et perpetuus voluntas ius suum cuique tribuens* (Правда је постојана и непрестана воља да се свакоме да оно што му по праву припада).¹² Лако је уочити да је за Улпијана, баш као и Цицерона, унутрашњи елеменат правде имао одлучујући и свеодређујући значај. Такође ваља запазити да је у своје одређење правде Улпијан унео један појам који је, онако како су га Римљани схватили, био потпуно туђ старим грчким мислиоцима, зацело и Аристотелу, али који је на тлу римског права – и права уопште – добио средишње место и кључну улогу. То је, наравно, *voluntas* (воља) која, како показује наведена Улпијанова дефиниција, постаје суштинска, заправо пресудна, и за правду.

Воља коју је у свом појму правде имао на уму Улпијан није, разуме се, воља у уобичајеном смислу речи, него је, напротив, нарочитим атрибутима опремљена воља, воља која мора имати посебна својства да би била воља правде. Та су својства постојаности и непостојаности; оне квалификују вољу да буде праведна, тј. да свакоме даде оно што му по праву припада. Како би могла да буде носилац праведног чина, воља – да сада она два својства сажмемо у једну особину – мора да буде *истрајна*, што се може протумачити и на овај начин: недоступна ни пред чим и ни пред ким у признавању, додељивању и одбрани свачијег права.

Код Улпијана, дакле, није реч о некој тренутној и случајној вољи, него о оној вољи која је, захваљујући својој постојаности и непристрасности, што ће рећи: својој истрајности, кадра да правду устпостави и зајамчи. Тако је Улпијановом поимању правде, односно, тачније речено, у његовом истицању постојане и непристрасне воље као њеног субјективног елемента, на особен начин и у преображеном виду садржано и сачувано оно

¹¹ Упор. *Никомахова етика*, 1105б.

¹² Занимљиво је како је код нас овај Улпијанов став превео Лујо Бакотић. Наиме: "Правда је постојана и вјечита воља признавања свачијег права" Вид. *Iustiniani Institutiones – Justinijanove Institucije*. Превео с латинскога на спски др Лујо Бакотић (Геца Кон, Београд, 1912), стр. 7. – Треба приметити да је Бакотићев превод, може бити, лепши и књижевно привлачнији, али да у речима "признавање свачијег права" унеколико остаје прикривен делатни и творачки моменат праведности као праведног поступања. Јер, *признавање* нечијег или свачијег права још не мора да значи активно делање у правцу његовог остваривања, тј. *давање* тог права.

што је Аристотел, како је већ речено, сматрао трећим условом моралног дела, дела усклађеног са врлином: да се, наиме, такво дело остварује чврсто и непоколебљиво.

С обзиром на оскудицу оних мислилаца који су у филозофији права доличну пажњу поклањали субјективној правди, оном унутрашњем настројењу које правду оживотворује путем праведног делања, било би, заиста, велико огрешење ако би се овде изоставило име Томе Аквинског. Будући, пак, да је он ишао Аристотеловим трагом и да се придржавао његовог филозофског и етичког учења (наравно, чинећи то из хришћанског оквира, у складу са ставовима и потребама свога хришћанског опредељења, своје хришћанске вере), осврт на Тому Аквинског може да буде сасвим кратак.¹³ Попут онога кога је следио и на кога се тако често позивао, и Тома Аквински је, пре свега у својој *Суми теологије*, говорио о праведности као врлини, и то општој врлини, о њеној усмерености на друге, при чему је "друге" изречно узимао у два значења: други као појединац и други као заједница, према којој се појединци, који тој заједници припадају, односе као део према целини. Исто тако, Филозофа се придржавао и онда када је код праведности особито упућивао на ону посебну способност – код њега се она зове *habitus* – која је покретач праведног чина. А колико је тај *habitus* био значајан за Тому Аквинског, види се нарочито добро по томе што је, обеснажујући могућне приговоре против Улпијановог одређења праведности и узимајући га тако у одбрану, ипак сматрао да би прави облик дефиниције то одређење добило тек онда када би му се, очигледно као суштински елеменат, додао *habitus*. Допуњена, та "Улпијан-Томина" дефиниција праведности има овај облик: праведност је способност по којој неко постојаном и непрестаном вољом свакоме даје оно што му по праву припада.

Ако смо се до сада, претресајући проблем субјективне правде, кретали напред од Платона и Аристотела преко Цицерона и Улпијана до Томе Аквинског, од сада можемо ићи истим путем али обрнутим смером, унатраг. Такво кретање мисли треба да методски омогући бацање још снажнијег светла на питање које нас овде у првом реду занима. Разуме се, није неопходно да се још једном вратимо баш сваком од поменутих филозофа и правника; сва је прилика да ће бити довољно ако се наша пажња по други пут заустави на Улпијану и Аристотелу.

Поред појма праведности који је већ наведен и о којем је већ било речи, код Улпијана наилазимо на још један, не мање познат и не мање значајан. Да је дао само тај појам и ништа више, Улпијан би, сумње нема, златним словима остао записан у аналима филозофије правде. Као што сваки правник (треба да) зна, праведност се, по том њеном другом одређењу код Улпијана, састоји у следећем: *Honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere* (Поштено живети, другог не вређати, свакоме дати оно што му припада).

Као што се види, у питању је трочлано одређење. Међутим, та три члана, која се међусобно разликују, не чине никакав механички низ, тако да би се један члан – било који! – Лако и несметано могао одвојити од друга два. Напротив, сваки покушај да се неки од та три члана одвоји од осталих неминовно би значио не само угрожавање него и обесмишљавање самог тог другог појма праведности који је формулисао Улпијан. Јер, тај

---

¹³ Аристотел је за Тому био толики филозофски ауторитет и у тој мери оличење саме филозофије да га је једноставно називао Филозофом.

појам, иако обухвата у себи три различита елемента, ипак представља јединствено и зато ненарушиво одређење суштине правде сагледане са њене субјективне стране. И поред тога што је реч о нечему очигледном и разумљивом самом по себи, није на одмет подсетити да је давање свакоме онога што му припада (трећи члан) могућно само уз претходно испуњење два услова: да се поштено живи (први члан) и да се други не вређа (други члан).

Друкчије казано: праведан чин, дакле давање свакоме онога што је његово, почива на двама незаобилазним претпоставкама, од којих једну можемо назвати позитивном (*honeste vivere*), јер се односи на активно чињење, а другу негативном (*alterum non laedere*), јер указује на пасивно држање, на уздржавање од чињења. У тим двама претпоставкама, у та прва два члана Улпијановог другог појма правде односно праведности, садржане су заповести чије извршавање уздиже човека до оне егзистенције која се с добрим разлозима може означити као праведна егзистенција, као егзистенција праведника. За потпуност такве егзистенције потребно је још да се, свагда и неизоставно, сваком човеку призна и даде оно што му припада. Такву потпуну егзистенцију праведника имао је на уму Улпијан када је, из духа и богатства римског права, изрекао своје друго одређење правде као праведност.

Учинимо сада још један корак назад, корак ка Аристотелу. Да је његово класично разматрање о правди све друго пре неголи апстрактно и беживотно, то се може искусити на многим местима. Једно од њих је и оно на којем Аристотел једноставно каже: "Ићи судији значи ићи правди, јер судија треба да буде тако рећи оличење праведности."¹⁴ Премда наоко тако делује, овај став ни у ком случају није пука метафора, изречена олако и узгред. Напротив, тај став, који посведочује живу конкретност и конкретну животност Аристотеловог начина мишљења на тлу практичке филозофије као филозофије људских ствари, треба разумети изван сваке метафорике, сасвим дословно и крајње озбиљно. Јер, тиме је заправо речено да не постоји никаква правда по себи с ону страну простора и времена, никаква идеја правде с ону страну људи и њиховог живота у заједници. Тиме је казано да је правда ствар онога чије је биће и чији је позив истоветан са правдом самом, а то је судија. Дакле, судији се иде стога што је он жива праведност.

Према Аристотелу, оно што је праведно остварује се праведним делањем. Носилац и приврженик тога праведног делања није нико други него судија. Ако, пак, праведно делање "значи средину између вршења неправде и трпљења неправде"¹⁵, при чему оно прво значи имати више, а друго имати мање од онога на шта се има право, онда је судија *човек средине*, што ће рећи да је његова праведност "одржавање средине". Судијина делатност започиње тамо и онда где и када је нарушена та средина, та равнотежа, та хармонија праведнога. Он је позван – и то је његов главни задатак – да поново успостави нарушену једнакост односно сразмерност, тј. да васпостави правду. Зато можемо рећи да је праведник, дакле онај ко праведно дела, друго име за судију. Или, сасвим кратко: судија је *чувар правде*.

Када се у Аристотеловом смислу каже да је судија чувар правде, онда је самим тим и у исти мах речено да он није, како то, иначе, замишљају старе и нове присталице позитивизма, прост слуга закона и норми у њему прописаних, нити се, као што је веровао

¹⁴ Никомахова етика, 1132а.

¹⁵ Никомахова етика, 1133а.

и говорио Монтескје, његова улога исцрпљује једино у томе да буде "уста која изговарају речи закона".¹⁶ Правда би засигурно била изгубљена ако би се посао судије толико осиромашило и обездушило да би се свео на служење закону и изговарање његових речи. То, међутим, не подразумева да правда и законитост неизоставно морају противречити једна другој. Ако се увек и не поклапају, то још нипошто не значи да се неминовно разилазе, да се налазе у односу оштре и непомирљиве супротности. Законски оквир је, готово без изузетка, довољно простран да се у њему судија може кретати као пастир правде. Остајање у том оквиру не мора само по себи изискивати судијино напуштање "оклопа правде" (упор. Ефесцима посланица, 6,14), баш као што не мора водити ни ка огрешењу о "свето име правде".¹⁷

С оним што је управо речено не само да се коси него је баш у савршеном складу чувени став Френсиса Бекона којим он започиње свој есеј "О правосуђу" из године 1612. Ту Бекон каже: "Судије треба да упамте да је њихова дужност *jus dicere*, а не *jus dare*."¹⁸ Јер, *jus dicere*, на шта већ упућује сам тај латински израз, не сме се разумети у смислу простог понављања речи из закона или оног "изговарања речи закона" о којем је говорио Монтескје. *Jus dicere*, то је исказивање *права*, а не исказивање *закона*. Да би се право, које је потенцијално садржано у закону, могло исказати, оно се претходно мора пронаћи и утврдити. Ни проналажење, ни утврђивање, ни исказивање права нису, међутим, могући ако је судија лишен врлине праведности, у ком случају он, строго узев, и није више судија. Ако није и не сме да буде законодавац, судија јесте и мора да буде праводавац. А бити праводавац, исто је што и бити правдодавац.

Када се већ овде један од ослонаца тражи и у Беконим разматрањима из његовог гласовитог огледа посвећеног правосуђу, онда нипошто не треба пропустити да се укаже на оно што се с разлогом може назвати процесним (или процедуралним) аспектом правде и праведности, у чијем наглашавању треба видети несумњиву и немалу заслугу Бекону. Ту он првенствено има у виду саслушање и улогу судије у њему. Колики је значај Бекон придавао саслушању, недвосмислено потврђују следеће његове речи: "Стрпљиво и озбиљно саслушање битни је део правде."¹⁹ А оно ће бити такав део правде само под условом да судију, приликом саслушавања обеју страна, не изда стрпљење и не напусти озбиљност. Стога он, упозорава Бекон, не сме сам и пре времена да докучи оно што ће тек током ислеђења моћи да чује и сазна, баш као што не сме да покаже хитрину памети на тај начин што ће скратити исказе сведока или одбране. Улогу судије, која је четворострука, Бекон резимира овако: "Да утврди која су сведочења веродостојна; да скрати опширност, понављања, или безначајности говора; да понови, пробере, и сравни главне тачке онога што је било речено; и да укаже на законски пропис и донесе пресуду."²⁰ Наравно, ту сложену и одговорну улогу судија неће бити кадар да одигра ако подлегне сујети и говорљивости, ако нема стрпљења да саслушање ваљано обави, ако нема добро памћење или му недостаје постојана и подједнака пажња. Тада ће, на несрећу, бити отворен пут ка неправедној пресуди, том великом злу чијем се избегавању свим силама мора тежити. Јер, као што је, идући за Соломуном, рекао Бекон и што се никада и нигде не

¹⁶ Монтескје: *О духу закона*, том. I, превео Аљоша Мимица (Филип Вишњић, Београд, 1989), стр. 183.

¹⁷ Израз је Дел Векијев, *нав. дело*, стр. 68.

¹⁸ Франсис Бекон: *Есеји или савети политички и морални*, превео Боривоје Недић (Матица српска Нови Сад, 1952), стр. 179.

¹⁹ *Исто*, стр. 180.

²⁰ *Исто*, стр. 180.

сме сметнути са ума: "Једна неправедна пресуда твори више зла него многи неправедни поступци. Јер ови други куже само ток реке, док оно прво кужи сâм извор."²¹

Међу неопходним условима праведности као врлине, праведног делања, Аристотел је нарочит значај и пресудну важност придавао *добровољности*.²² Она је мерило праведнога. Ако није извршена добровољно, ако не проиходи из праведниковог хтења, ниједна се радња не може сматрати праведном. Речено у афирмативном облику: Праведно делање је вазда добровољно делање. "Праведно поступа само онај ко добровољно тако поступа."²³ Добровољност је за Аристотела у тој мери била незаобилазно и одлучујуће својство праведног делања, праведног човека и праведнога уопште, да он праведан чин, ако је извршен случајно или несавесно, није био спреман да назове праведним и да га таквим сматра.

Тиме је већ увелико начето средишње питање филозофије субјективне правде као филозофије праведног делања. То је питање о одликама које праведника чине праведником или, што је исто, судију судијом.²⁴ Ономе што је о том питању већ речено током претходног излагања, сада ваља додати још неколико напомена.

Да би могао да буде човек средине, чувар правде и жива праведност, судија на првом месту мора бити непристрасан. Као што је речено у Јеванђељу по Јовану: "Не гледајте ко је ко кад судите, него праведан суд судите" (7,24). Поред непристрасности, судија се мора одликовати уравнотеженошћу, одмереношћу, обазривошћу, спремношћу да се за правду бори и упорством у тој борби. Уз то, његов судијски етос претпоставља и непоткупљивост (која се, не случајно, сматра сестром праведности). Томе још, свакако не на последњем месту по значају, треба придодати умност и неустрашиву тежњу ка истини. Зацело не треба заборавити ни богатство животног искуства, осећај за пулсирање живота у његовим бројним и разноликим, укључив и изопаченим, облицима. Свему томе ваља придружити и следећи опис судије и његових особина који је дао Френсис Бекон: "Судија треба да буде више учен него довитљив, више поштован него омиљен, и више обазрив него самопоуздан. Више него све друго, честитост је његов тал и главна врлина."²⁵

Када се све те одлике праведника узму у обзир, постаје јасно због чега је позив судије толико захтеван и узвишен, због чега је сам судија оваплоћење праведне егзистенције, због чега се његово праведно делање подудара са вршењем једне високе дужности. Тим се одликама објашњава и посебан, сасвим изузетан положај судије у правном животу. А на тај начин, из једне нарочите перспективе, посведочују истинитост и

²¹ Исто, стр. 179.

²² Упор. Никомахова етика, 1135а, 1136а.

²³ Никомахова етика, 1136а. Разуме се само по себи да је и за порок неправедности потребна добровољност.

²⁴ У овом контексту, веома је инструктивно упознати се са чланком Густава Радбруха "Сручне и карактерне претпоставке правичног позива", написаним 1949, последње године Радбруховог живота. Ту се овај велики правни филозоф двадесетог века позива на својства која је за себе захтевала "аристократија римског правничког народа" и којима је тако упечатљив израз дао песник Хорације у својим одама. То су: *justitia, incorrupta fides, nuda veritas, pudor i tenah propositi*. Gustav Radbruch: "Fachliche und charakterliche Voraussetzungen des Rechtsberufes" u Gustav Radbruch: *Gesamtausgabe*, Band 3, *Rechtsphilosophie III*. Herausgegeben von Arthur Kaufmann, bearbeitet von Winfried Hassemer (C.F. Müller Juristischer Verlag, Heidelberg, 1990), стр. 267.

²⁵ Франсис Бекон, *нав. дело*, стр. 179.

дубокосежност Аристотелове (већ поменуте) речи о праведности као потпуној врлини и јединој међу људским врлинама која представља и добро других.

.....
.....

Има једна реч нашега језика која заслужује да је правници никада не забораве и да је ни по коју цену не изневере. То је *правдољубивост*. У њој су, јединственој и неупоредивој, обухваћене и неразлучно сједињене две кључне речи на којима почива зграда хришћанства: правда и љубав. Али је у њој, исто тако, садржано и све оно на шта упућује питање о праведности као врлини, то суштинско питање филозофије правде. Ући у значењски хоризонт речи првдољубивост, кретати се по њеном унутрашњем пространству, било би исто што и плодносно раскривати дубинске слојеве света права, чији су стожер правда и првичност, праведник и праведно делање. Тај пут чека да се њиме крене, тај задатак чека да буде преузет.

Катарина Манојловић-Андрић
судија Врховног суда Србије

ЗАШТИТА ИЗБОРНОГ ПРАВА ПРЕД ВРХОВНИМ СУДОМ СРБИЈЕ

ПОЈАМ ИЗБОРНОГ ПРАВА

Опште бирачко право и начело једнакости грађана у оквиру општег бирачког права представљају једно од основних тековина демократског уставног права. Изборни систем у нашој земљи се, поред ових начела, заснива и на начелима слободе избора, непосредности избора, тајности гласања, политичког плурализма, периодичности избора и заштите изборног права. Начело контроле избора још увек није у потпуности регулисано изборним прописима, али се у пракси афирмисало нарочито на изборима за посланике Народне скупштине Републике Србије одржаним 2000. године и изборима за председника Републике Србије одржаним 2002. године.

Слобода избора дефинисана је у члану 2. Закона о избору народних посланика ("Сл. гласник РС" бр. 35/2000), који прописује да грађани бирају посланике на основу слободног, општег, једнаког и непосредног изборног права, тајним гласањем, као и да нико нема право, да по било ком основу, спречава или приморава грађанина да гласа, да га позива на одговорност због гласања и да од њега тражи да се изјасни за кога је гласао или зашто није гласао.

Под изборним правом се најчешће подразумева само право грађанина да бира и буде биран, односно активно и пасивно бирачко право. Тако и Устав СРЈ ("Сл. лист СРЈ" бр. 1/92) у члану 34. предвиђа да југословенски држављанин који је навршио 18 година живота има право да бира и да буде биран у државне органе. Међутим, садржина изборног права је много шира, јер поред права грађанина да бира и да буде биран, оно обухвата и право предлагања кандидата и кандидовања, право грађанина да буде уписан у бирачки списак и захтева измену података унетих у бирачки списак, право бирача и других учесника избора да буду благовремено, истинито, објективно и непристрасно информисани о кандидатима за посланике и њиховим изборним програмима, право на учествовање у органима за провођење избора, право на контролу избора и на коришћење института заштите изборног права у случајевима када је оно повређено.

Термин изборно право се може користити и као назив за скуп правних прописа и правила којима се уређује материја избора. У том значењу садржину изборног права чине: материјално изборно право (скуп права и дужности органа за спровођење избора, бирача и других учесника у изборима који одређују њихов статус и улогу у изборима), процесно изборно право (скуп правила којима се уређује поступак избора), изборна геометрија (скуп правила по којима се образују изборне јединице), изборна математика (скуп правила која се примењују на расподелу посланичких мандата) и изборна техника (скуп техничких правила о спровођењу избора).

Изборно право представља и посебну грану правне науке која изучава правна правила о изборима.

ПРАВНА ЗАШТИТА ИЗБОРНОГ ПРАВА

Смисао и разлог установљивања заштите изборног права огледају се у "настојању да у изборима дође до што већег изражаја стварна воља бирача, да се они што слободније опредељују, а то значи да бирачи током изборног поступка буду заштићени од различитих притисака и утицаја са стране, злоупотреба и махинација, као и да после завршених избора могу да заштите своје повређено изборно право (Проф др Златија Ђукић-Вељовић).

Заштита изборног права је у нашем правном систему регулисана читавим низом правних норми садржаних у Уставу СРЈ, Уставу Републике Србије, законима и подзаконским актима. Она се обезбеђује како пред законодавним органима, тако и пред уставним и редовним судовима и органима за спровођење избора, али и пред управним и прекршајним органима. Због овако сложене регулативе, у пракси је понекад тешко разграничити надлежност појединих органа у пружању ове заштите, као и врсту и обим заштите која се може пружити у сваком поједином случају. Можда је зато заштиту изборног права најлакше разматрати с обзиром на време у коме се она остварује, како је то учинила Проф др Маријана Пајванчић у својој књизи "Изборно право" (1999/152).

I

ПРАВНА ЗАШТИТА ИЗБОРНОГ ПРАВА У МЕЂУИЗБОРНОМ ПЕРИОДУ

У међуизборном периоду заштита изборног права се пре свега одвија пред уставним судовима. Овај вид заштите огледа се у оцени уставности и законитости правних прописа којима се уређује материјално и процесно изборно право. Правна средства којима се овај поступак покреће су: предлог за оцењивање уставности и законитости овлашћеног предлагача, решење уставног суда за покретање поступка поводом дате иницијативе за оцену уставности и законитости и уставна жалба.

Посматрано у ширем смислу, правна заштита изборног права се у међуизборном периоду остварује и пред законодавним органима који време између два избора треба да искористе за побољшање законских решења у већ постојећим изборним прописима, доношењем нових закона или изменом и допуном постојећих. У току десетогодишњег периода вишепартијског система у нашој земљи могло се запазити да су закони који регулишу изборну материју, по правилу, припремани у кратком периоду и доношени пред само расписивање избора, што је за последицу имало читав низ недоречености, недоследности и правних празнина у њима, а самим тим доводило и до великих проблема у њиховој примени приликом организовања и спровођења избора.

Такав је случај и са сада важећим Законом о избору народних посланика ("Сл. гласник РС" бр. 35/2000). Тај Закон је у знатној мери обезбедио поштовање слободе избора и права избора, те прописао изборни поступак који је највећим делом у складу са међународним стандардима. Међутим, он је већ приликом организовања и спровођења

избора за народне посланике у Народну скупштину Републике Србије 2000. године, показао низ недостатака.

На недостатке овог Закона благовремено су указали чланови Републичке изборне комисије која је спровела те изборе, посматрачка мисија ОЕБС-а која је тим поводом априла месеца 2001. године организовала панел дискусију у Београду и представници Центра за слободне изборе и демократију (ЦЕСИД-а) који су у својству домаћих посматрача пратили изборе 2000. године и јуна месеца 2001. године представили свој предлог Закона о изборима. Аутор овог текста је у свом реферату презентираним на Саветовању судија редовних судова у Врњачкој Бањи октобра месеца 2001. године, такође, указао на најзначајније проблеме у примени тог Закона. Аналитичка радна група Управног одељења Врховног суда Србије је октобра месеца 2002. године Народној скупштини Републике Србије доставила своје предлоге за измену Закона о избору народних посланика.

Поред свих ових иницијатива, претходни двогодишњи период није искоришћен да се изборни прописи у Републици Србији, осим незнатних измена Закона о избору председника Републике ("Сл. гласник РС" бр. 73/02), побољшају, а самим тим обезбеди и потпунија заштита изборног права. Ово се, пре свега, односи на поједине категорије бирача који у складу са постојећим прописима не могу да гласају (бирачи са привременим боравиштем у иностранству, војници на одслужењу војног рока у Републици Црној Гори, расељена лица са Косова и Метохије са боравиштем у Републици Црној Гори, бирачи који се налазе у притвору или на издржавању казне затвора, бирачи који су због старости и болести у немогућности да дођу на бирачка места, бирачи на бродовима који плове под заставом СРЈ), као и на заштиту мандата посланика Народне скупштине Републике Србије у складу са Копенхашким завршним документом ОЕБС-а (1990.), којим се гарантује и несметано уживање мандата.

На одређени начин, заштита изборног права се у међуизборном периоду остварује и пред органима управе надлежним за вођење бирачког списка. Бирачки списак се обавезно ажурира сваке календарске године најкасније до 31. марта, а упис у бирачки списак и брисање из тог списка се у овом периоду врши по службеној дужности или на захтев бирача. О брисању неког лица из бирачког списка доноси се решење, а по жалби против овог решења одлучује Министарство надлежно за послове управе. Законом о избору народних посланика није прописано да се против овог решења може водити управни спор, али се вођење управног спора и не искључује, па би за одлучивање о поднетој тужби у управном спору био надлежан Врховни суд Србије. У пракси овога суда до сада није било оваквих спорова.

II

ПРАВНА ЗАШТИТА ИЗБОРНОГ ПРАВА У ТОКУ ИЗБОРА

У периоду од расписивања избора до објављивања коначних резултата избора, о заштити изборног права одлучују, пре свега, органи за спровођење избора и судови, али на одређени начин и поједини управни органи, прекршајни органи и Надзорни одбор кога именује Народна скупштина Републике Србије.

Основна правила поступка заштите изборног права регулисана су изборним законима и подзаконским актима које доносе Савезна и Републичка изборна комисија. Међутим, на поступак решавања изборних спорова примењују се супсидијерно и процесна правила управног поступка, управног спора, парничног поступка на чију сходну примену упућује Закон о управним споровима, као и уставносудског поступка. Изборно право се може штитити и у кривичном и прекршајном поступку у случају извршења радњи у току избора које имају обележја кривичног дела или прекршаја.

Надлежност управних органа у току избора се односи на ажурирање бирачких спискова. Општински органи управе на подручјима својих општина, у периоду од расписивања избора до закључења бирачких спискова најкасније 15 дана пред одржавање избора, врше измене у бирачком списку као поверени посао. У том периоду они доносе решења о захтевима за упис, измену, допуну или исправку бирачког списка, а такође спроводе и мере на ванредном ажурирању бирачких спискова. Министарство надлежно за послове управе дужно је да изврши надзор над спровођењем одредаба закона које се односе на бирачке спискове, најкасније 20 дана пре одржавања избора.

Општи надзор над поступцима политичких странака, кандидата и средстава јавног обавештавања, у току изборних активности за избор председника Републике Србије и народних посланика у Народну скупштину Републике Србије, спроводи Надзорни одбор од 10 чланова кога именује Народна скупштина Републике Србије. Овлашћења Надзорног одбора у поступку контроле изборних активности у суштини се свде на препоруке, обавештења, упозорења и давања иницијатива за покретање поступака пред надлежним органима, тако да у досадашњој пракси спровођења избора рад овог органа није произвео значајнији ефекат у поступку заштите изборног права. На председничким изборима одржаним у Републици Србији 2002. године Надзорни одбор се није ни састајао. Због тога је неопходно да одредбе Закона о Надзорном одбору буду допуњене и конкретизоване, јер би овај орган могао и требао да има врло важну улогу у изборном поступку.

1. Надлежност општинских и окружних судова у поступку заштите изборног права

У складу са одредбама члана 156. Закона о локалној самоуправи ("Сл. гласник РС" бр. 49/99 и 27/01), у вези чл. 128. ст. 1. тач. 1. Закона о локалној самоуправи ("Сл. гласник РС" бр. 9/02), у поступку избора одборника скупштина општина, општински судови доносе одлуке по жалбама против решења општинских изборних комисија. У поступку заштите изборног права суд сходно примењује одредбе закона којим се уређује поступак у управним споровима. Одлука донета у поступку по жалби је правноснажна и против ње се не могу поднети захтев за ванредно преиспитивање судске одлуке, нити захтев за понављање поступка, предвиђени Законом о управним споровима.

По закључењу бирачког списка, надлежни општински суд у ванпарничном поступку доноси и решења о упису, брисању, измени и допуни или исправци у бирачком списку, на основу којих надлежна изборна комисија врши накнадни упис у бирачки списак, најкасније 48 часова пре одржавања избора, односно 72 часа пре одржавања другог круга избора за председника Републике Србије. Законом о избору народних

посланика није предвиђено право жалбе против оваквог решења, али се у складу са одредбом чл. 19. Закона о ванпарничном поступку жалба може изјавити. Према одредбама чл. 21. истог Закона, првостепени суд може поводом жалбе, сам новим решењем преиначити или укинути своје раније решење, ако се тиме не вређају права других учесника која се заснивају на том решењу, а ако он то не учини, жалба се доставља надлежном окружном суду који о њој одлучује у другостепеном парничном поступку.

Окружни суд, али у управном спору, надлежан је и за одлучивање о тужби, која се према одредби чл. 19. ст. 4. Закона о избору народних посланика може поднети у року од 48 часова против решења општинског органа управе о упису, брисању, измени, допуни или исправци бирачког списка, донетог у периоду од расписивања избора до закључења бирачког списка.

На недоследности у примени правила поступка и надлежности органа у спровођењу одредаба закона које се односе на бирачке спискове, као и на потребу да се ове одредбе измене, судије Управног одељења Врховног суда Србије су указивале на одговарајући начин, како је то већ наведено у овом тексту.

2. Надлежност Врховног суда Србије у поступку заштите изборног права

Правна заштита изборног права у току избора обезбеђена је пред Врховним судом Србије у тзв., "изборном спору". Одредбе Главе XI Закона о избору народних посланика (у даљем тексту: Закон), на основу члана 1. Закона о избору председника Републике ("Сл. гласник РС" бр. 1/90, 79/92 и 73/02) сходно се примењују и на избор председника Републике Србије.

Према одредбама члана 95. Закона, сваки бирач, кандидат и подносилац изборне листе има право да поднесе приговор Републичкој изборној комисији због повреде изборног права у току избора или неправилности у поступку предлагања односно избора. Републичкој изборној комисији се подноси и приговор против одлуке, радње или пропуста бирачког одбора. Приговор се подноси у року од 24 часа од часа када је донета одлука, односно извршена радња коју подносилац приговора сматра неправилном, односно од часа кад је учињен пропуст, а у складу са одредбом чл. 96. ст. 1. Закона. Републичка изборна комисија доноси решење о приговору у року од 48 часова од часа пријема приговора и доставља га подносиоцу приговора.

Одредбама члана 97. Закона, прописано је да се против решења Републичке изборне комисије, којим је одбачен или одбијен приговор, може изјавити жалба Врховном суду Србије који о њој одлучује сходном применом одредаба закона којим се уређује поступак у управним споровима, најкасније у року од 48 часова од пријема жалбе са списима. Одлука донета у поступку по жалби је правноснажна и против ње се не могу подносити захтев за ванредно преиспитивање суске одлуке, нити захтев за понављање поступка, предвиђени Законом о управним споровима. Ако суд усвоји жалбу, одговарајућа изборна радња, односно избори поновиће се најдоцније за 10 дана.

Поступајући у предметима изборних спорова, Врховни суд Србије се суочио, како са проблемима који се односе на правилну примену одредаба поступка заштите изборног права, тако и одредаба материјалног права.

А) Закон није предвидео ближа правила поступка одлучивања по приговорима, али је у том случају морао предвидети по одредбама ког општег процесног закона ће се тај поступак спроводити. Суочена са таквом регулативом, Републичка изборна комисија је чланом 22. Пословника Републичке изборне комисије ("Службени гласник РС" бр. 41/2000 и 33/2002), прописала да у поступку по приговорима, у питањима која нису изричито уређена Законом о избору народних посланика, Комисија сходно примењује одредбе Закона о општем управном поступку.

Међутим, сходна примена одредаба другог закона у пракси се најчешће схвата као примена свих одредаба тога закона, а не само оних који одговарају правној природи ствари о којој се одлучује у поступку. У поступку припремања и спровођења избора, све радње се морају обавити и све одлуке донети у изузетно кратким роковима које прописују изборни закони. Због тога би изборном поступку биле непримерене све оне одредбе Закона о општем управном поступку којима се може утицати на непотребно продужење поступка и тиме довести у питање могућност спровођења изборних радњи у прописаним роковима.

Б) Проблеме у пракси је изазвала и примена одредбе члана 97. став 1. Закона која прописује да се против решења Републичке изборне комисије, којим је одбачен или одбијен приговор, може изјавити жалба Врховном суду Србије. Рестриктивним тумачењем ове одредбе намећу се два закључка:

1. да се жалба Врховном суду Србије може изјавити само против решења Републичке изборне комисије којим је одлучивано о приговору и

2. да се против решења Републичке изборне комисије којим је усвојен приговор не може изјавити жалба.

У складу са одредбама члана 34. Закона, Републичка изборна комисија доноси велики број одлука међу којима су: решење о одређивању бирачких места, решења о именовању чланова бирачких одбора у сталном и проширеном саставу, решења о проглашењу, или одбијању проглашења изборних листа, односно кандидата, решења о проглашењу збирне изборне листе, извештај о утврђивању укипних резултата избора и др. Одредбама члана 93-97. Закона није превиђено да ли се те одлуке могу побијати приговором, као што је то случај са одлукама бирачких одбора, или се против тих одлука може одмах изјавити жалба Врховном суду Србије. Рестриктивном применом одредбе члана 97. став 1. Закона, Врховни суд Србије је заузео правни став према коме се против одлука, радњи и пропуста Републичке изборне комисије мора најпре изјавити приговор о коме одлучује та Комисија, а да се тек против решења којим је одбачен или одбијен овај приговор може изјавити жалба Врховном суду Србије.

Одредбе о правним лековима који се могу изјавити у поступку заштите изборног права не смеју бити нејасне или изазивати недоумице, па би зато било неопходно да се

законом јасно пропишу правни лекови којима се могу побијати одлуке Републичке изборне комисије које нису донете по приговорима на рад бирачких одбора. Такође би требало изменити део одредбе члана 97. став 1. Закона која предвиђа могућност изјављивања жалбе Врховном суду Србије само против решења Републичке изборне комисије којим је одбачен или одбијен приговор, на тај начин што би се дозволило изјављивање жалбе и против решења којим је приговор усвојен. Ово због тога, што за побијање решења о одбачају или одбијању приговора правни интерес могу имати само подносиоци приговора. Насупрот томе, решење о усвајању приговора може понекад задирати у права далеко већег броја учесника у поступку. Тако нпр., усвајање приговора једног подносиоца изборне листе против решења о одбијању проглашења изборне листе, може бити у супротности са интересима свих осталих подносилаца изборних листа. Број таквих примера је велики, те би у циљу заштите изборног права свих учесника у изборном поступку требало законом прописати и право на изјављивање жалбе против решења Републичке изборне комисије којим се приговор усваја.

В) Одредбом члана 96. став 3. Закона прописано је да ако Републичка изборна комисија по приговору не донесе решење у роковима предвиђеним овим законом, сматраће се да је приговор усвојен.

Замена начела "ћутање администрације је знак одбијања", начелом "ћутање администрације је знак одобравања", што је учињено наведеном законском одредбом свакако може водити различитим злоупотребама. Може се догодити да Републичка изборна комисија злонамерно не донесе одлуку по приговору у року од 48 часова од пријема приговора, како би се приговор сматрао усвојеним, или да такву одлуку не донесе у предвиђеном року због објективне спречености. Међутим, када је оваква ригидна одредба, која одступа од уобичајеног начела о "ћутању управе", унета у закон законодавац је свакако имао у виду да су рокови за предузимање изборних радњи изузетно кратки и згуснути и да неодлучивање о приговору може водити померању рокова које за крајњу консеквенцу чак може имати и немогућност одржавања заказаних избора. При томе се сигурно водило рачуна и о компетентности и одговорности чланова Републичке изборне комисије у обављању својих послова предвиђених законом. Оваквом одредбом пружена је у пуној мери заштита изборном праву подносиоца приговора, јер би увођењем претпоставке да се, због протеча законског рока за одлучивање, приговор сматра одбијеним, подносилац приговора без своје кривице трпео штетне последице непоступања органа за спровођење избора. Када би се у овом случају приговор сматрао одбијеним појавио би се и проблем сходне примене одредаба Закона о управним спровима о "ћутању администрације", а посебно одредбе по којој је пре покретања управног спора странка обавезна да од органа захтева да у накнадном року од 7 дана донесе одлуку коју није донео у законом предвиђеном року, који рок је непримерен изборном поступку.

Због свега наведеног, Врховни суд Србије је заузео правни став да рок од 48 сати из члана 96. став 1. Закона подразумева доношење одлуке по приговору, израду писменог отправака решења и доставу решења подносиоцу приговора. У образложењу пресуде Врховног суда Србије Уж. 74/02 од 17.09.2002. године, наводи се да доношење решења по приговору у року од 48 часова од часа пријема приговора не подразумева само одлучивање о приговору на седници Републичке изборне комисије, већ и доношење решења у писменој форми, јер је чланом 196. став 2. Закона о општем управном

поступку прописано да се решење доноси писмено осим изузетно у случајевима предвиђеним тим законом када се решење може донети и усмено, а у које не спада решење донето по приговору у поступку заштите изборног права.

Г) Према одредби члана 97. став 4. Закона, Врховни суд Србије одлучује по жалби сходном применом одредаба закона којим се уређује поступак у управним споровима. У примени ове одредбе поставило се питање да ли се у изборном спору пред Врховним судом Србије сходно примењују одредбе о жалби (члан 44-50. ЗУС-а), или се поднета жалба има сматрати тужбом (члан 21-43. ЗУС-а).

У својој досадашњој пракси, Врховни суд Србије је у изборним споровима сходно примењивао одредбе поступка предвиђене Законом о управним споровима које се односе на жалбу. Суд је сматрао да су ове одредбе примереније изборном поступку у коме се све изборне радње, па и поступак заштите изборног права, морају спровести у најкраћим могућим роковима. Уколико би се поднета жалба сматрала тужбом, поставило би се неизбежно питање њене доставе заинтересованим лицима на одговор (чији је правни интерес и број најчешће тешко утврдити), питање рокова за давање одговора који би се морали одредити у сатима, а који би у том случају био противан закону (према члану 31. став 2. ЗУС-а овај рок не може бити краћи од 8 дана), фактичка немогућност доставе жалбе на одговор и чекање да рок за одговор протекне могли би довести у питање доношење одлуке по жалби у законском року од 48 часова. Тиме се свакако отвара и проблем могућности одлучивања о заштити изборног права у спору пуне јурисдикције.

У прилог мишљењу да се жалба у изборном спору има сматрати тужбом свакако говори то да се она изјављује против коначног акта органа за спровођење избора, а не против одлуке суда, да је одлука суда донета по жалби у изборном спору правноснажна, да се против ње не могу поднети захтев за ванредно преиспитивање судске одлуке, нити захтев за понављање поступка и да се у случају усвајања жалбе одговарајућа изборна радња, односно избори понављају.

Одредбе правила поступка о заштити изборног права не смеју бити нејасне и изазивати недоумице, па би било најцелисходније да се она у што већој мери регулишу самим изборним законом, уз што мању могућност сходне примене одредаба поступка регулисаних другим прописима која у себи увек садржи опасност од прешироког, волунтаристичког и прагматичног тумачења примене прописа.

Д) За заштиту изборног права од изузетног значаја је да се преиспитају одредбе Закона због којих се може поништити гласање на бирачком месту или избори у целини.

Важећи Закон, као и ранији изборни закони, прописује велики број случајева који представљају разлог за обавезно распуштање бирачког одбора и понављање гласања на бирачком месту. Они су наведени у одредбама члана 30, 55, 67, 69, 71. и 74. Закона. Разлози за обавезно понављање гласања су понекад и мале неправилности (нпр. истицање симбола политичких странака на мањој удаљености од 50 м од бирачког места), или неправилности које представљају очигледну повреду изборног права, али које нису могле утицати на резултате избора на бирачком месту (нпр. чланови бирачког одбора нису бирачу на његов захтев поново објаснили начин гласања).

Имајући у виду наведено, Законом би требало предвидети три врсте повреда изборног права:

1. битне повреде због којих се гласање на бирачком месту, односно избори морају поништити било по службеној дужности, било по приговору;

2. повреде због којих се гласање на бирачком месту, односно избори могу поништити по приговору само уколико је неправилност могла бити од утицаја на резултате гласања или избора;

3. повреде због којих се гласање на бирачком месту, односно избори неће поништити, јер се не ради о неправилностима које су могле утицати на резултате гласања или избора, али се постојање ових повреда мора констатовати – утврдити у решењу изборне комисије којим се одлучује по приговору.

Прописивање великог броја повреда изборног права због којих се гласање на бирачком месту и избори морају поништити, као што је то био случају у досада важећим изборним прописима, доводило је до поништавања гласања на великом броју бирачких места и до понављања гласања на истом бирачком месту више пута, па су ове одредбе о заштити изборног права имале супротан ефекат. Као и у свим другим случајевима када је заштита права у питању, она се законом мора обезбедити на тај начин да пружање заштите једном броју лица не буде на штету права других лица, односно да се не обезбеди само формална, већ и суштинска равноправност грађана чија се права штите.

Б) Посебан проблем у изборним споровима, Врховни суд Србије је имао у примени одредаба о евиденцији бирача.

Према одредби члана 19. став 1. Закона, у Републици Србији компјутерски се води општи бирачки списак по општинама, као део јединственог, повезаног система.

Увођење општег централизованог бирачког списка у Републици Србији је од великог значаја за правилну евиденцију бирача од које зависи њихово изборно право и законито спровођење избора. Међутим, законодавац је пропустио да пропише орган који ће овај општи бирачки списак водити и методологију његовог формирања и обраде података. У циљу отклањања ових недостатака, на чије постојање је указано одмах након ступања на снагу Закона, Министарство правде Републике Србије је донело Упутство о начину ажурирања бирачких спискова ("Сл. гласник РС" бр. 42/2000) у коме је бирачки списак у Републици Србији дефинисан као јединствени, повезани систем који представља скуп бирачких спискова који се воде по општинама. На тај начин је уместо централизованог бирачког списка, установљен јединствени бирачки списак који настаје простим техничким повезивањем бирачких спискова који се воде по општинама. Због различитих програма путем којих се врши аутоматска обрада података о бирачима по општинама, па чак и ручног вођења бирачких спискова у појединим општинама, јединствени бирачки списак не може бити сачињен на задовољавајућем техничком нивоу, те су се у њему задржале непрецизности и грешке које се односе нарочито на јединствени матични број грађана. Због непостојања централизованог бирачког списка

није искључена ни могућност да један бирач буде уписан два пута у бирачким списковима различитих општина.

У више изборних спорова који су вођени пред Врховним судом Србије у току 2000. и 2002. године, резултати избора су оспоравани због непостојања општег бирачког списка у смислу члана 12. став 1. Закона, као и због нетачне евиденције бирача. Према правном схватању овога суда, бирачки списак снимљен на посебној дискети, као скуп бирачких спискова који се воде по општинама повезаних у рачунарском систему у Републици, на могућем техничком нивоу, представља јединствени бирачки списак у складу са чланом 2. став 2. Упутства о начину ажурирања бирачких спискова. Републичка изборна комисија утврђује укупан број бирача у Републици Србији само на основу збира података о броју бирача из решења о закључењу бирачких спискова општинских органа управе и није овлашћена да врши било какве измене у бирачким списковима осим на основу решења надлежних општинских судова донетих у ванпарничном поступку, како је то прописано чланом 22. став 1. Закона. Податак о броју бирача уписаних у бирачки списак у Извештају Републичке изборне комисије о резултатима избора утврђује се на основу записника бирачких одбора о утврђивању резултата гласања са бирачких места, а према изводима из бирачких спискова и мора одговарати броју бирача из решења о коначном броју бирача у Републици Србији, па се овај број бирача у Извештају не може смањивати без одговарајућих измена у бирачким списковима, као и у записницима о раду бирачких одбора, а самим тим ни у поступку утврђивања укупних резултата избора.

Тачна евиденција бирача је један од основних предуслова за остваривање изборног права и спровођење законитих избора, али је за њено установљавање неопходна хитна измена и допуна одредаба Закона које се односе на бирачке спискове. Вођење бирачких спискова је за сада у надлежности општинских органа управе као поверени посао, а надзор над њиховим радом врши министарство надлежно за послове управе. Пропусте у законској регулативи, раду наведених надлежних управних органа, других државних органа дужних да достављају податке од значаја за евиденцију бирача, као и грађана који не захтевају неопходне измене и исправке у бирачким списковима, не може отклањати Републичка изборна комисија или Врховни суд Србије у току избора. Установљавање ажурне евиденције бирача треба да буде један од основних задатака у остваривању заштите изборног права у међуизборном периоду.

Е) Одредбом члана 47. став 4. Закона прописано је да сваки подносилац изборне листе има право да у року од 48 часова од дана објављивања збирне изборне листе изврши, преко лица које овласти, увид у све поднете изборне листе и документацију поднету уз њих.

У неколико предмета Врховног суда Србије предлагачи кандидата за председника Републике су жалбом оспоравали коначну листу кандидата наводећи да су увидом у све поднете кандидатуре и документацију поднету уз њих, који су извршили у смислу цитиране одредбе члана 47. став 4., утврдили да за неке кандидате уз предлог није поднето 10.000 потписа бирача којима се подржава кандидатура или да су неки кандидати проглашени са мање од 10.000 валидних потписа бирача о подршци кандидатуре.

Жалбама је тражено да се измени листа кандидата тако што ће се спорни кандидати брисати са листе.

Врховни суд Србије је у овим предметима најпре заузео правни став да достављање мање од 10.000 потписа бирача којима се подржава кандидатура одређеног кандидата за председника Републике, уз предлог у смислу члана 5-а., а у вези члана 3. став 3. Закона о избору председника Републике, није разлог за доношење одлуке о одбацивању предлога кандидата, па се по тако поднетом предлогу поступа сходном применом члана 46. став 2. Закона о избору народних посланика, односно предлагачу налаже да најдоцније у року од 48 часова отклони недостатке достављањем потребног броја потписа о подршци кандидатуре, што је у свим случајевима Републичка изборна комисија и учинила. Поред тога, овај суд је заузео и правни став према коме се листа кандидата за председника Републике може оспоравати само у погледу правилне примене члана 5-а. и 5-г. Закона о избору председника Републике, а не и из разлога који су могли бити истицани у поступку кандидатуре која је у међувремену постала правноснажна, јер би то представљало понављање поступка по тако утврђеној кандидатури код Републичке изборне комисије, које није допуштено правно средство у изборном поступку с обзиром на његову хитност и правну природу, ни Законом о избору председника Републике, а ни Законом о избору народних посланика.

Одредбу члана 47. став 4. Закона би требало допунити, јер одсуство правних последница у случају уочавања недостатака након прегледа документације о поднетим кандидатурама обесмишљава право подносилаца изборне листе, односно предлагача кандидата да након објављивања збирне листе изврше увид у приложено документацију. Такав је случај и са одредбом члана 64. Закона према којој представници подносилаца изборних листа имају право увида у изборни материјал, а нарочито у изводе из бирачких спискова, записнике бирачких одбора, записнике Републичке изборне комисије и гласачке листиће у року од 5 дана од дана одржавања избора.

Ово су само неки од проблема у примени изборних прописа са којима је био суочен Врховни суд Србије у поступку заштите изборног права.

3. Надлежност уставних судова у поступку заштите изборног права

Уставни суд Републике Србије у поступку заштите изборног права, према одредби члана 125. став 1. тачка 7. Устава Републике Србије, одлучује о изборним споровима који нису у надлежности судова или других државних органа.

Према одредбама члана 31. Закона о поступку пред Уставним судом и правном дејству његових одлука ("Сл. гласник РС" бр. 32/91), захтев за одлучивање о изборном спору Уставном суду Републике Србије, може поднети: сваки бирач, кандидат за председника Републике, посланика, односно одборника и подносилац предлога кандидата. Захтев садржи разлоге и доказе због којих се тражи одлучивање о изборном спору, а може се поднети најкасније у року од 15 дана од дана окончања изборног поступка који се оспорава. У складу са одредбама члана 33. истог Закона, ако је неправилност у изборном поступку доказана, а имала је битан утицај на изборни резултат, Уставни суд одлуком поништава цео изборни поступак или делове тог поступка, који ће се

поновити у року од 10 дана од дана достављања одлуке Уставног суда надлежном органу.

Савезни уставни суд је надлежан да одлучује о изборним споровима који настану због неправилности у поступку кандидовања и спровођења избора савезних посланика у Веће грађана Савезне скупштине.

Одредбама члана 105. Закона о избору савезних посланика у Веће грађана Савезне скупштине ("Службени лист СРЈ" бр. 57/93...73/00), прописано је да се против решења Савезне изборне комисије којим је одбачен или одбијен приговор може изјавити жалба Савезном уставном суду у року од 48 часова од часа достављања решења.

ЗАШТИТА ИЗБОРНОГ ПРАВА У ПОСТИЗБОРНОМ ПЕРИОДУ

Овај облик заштите изборног права остварује се првенствено при одлучивању о верификацији мандата и одузимању мандата.

О верификацији мандата посланика одлучује Народна скупштина чији ће посланик постати члан, у поступку уређеном Пословником. До сада у нашој пракси није било спорова наталих поводом верификације мандата.

Одредбом члана 88. став 1. Закона о избору народних посланика предвиђени су случајеви у којима посланику престаје мандат пре истека времена на које је изабран. Према ставу 2. истог члана посланику мандат престаје даном наступања случаја из става 1. овог члана. Разлоге престанка мандата појединих народних посланика, на основу овлашћења из члана 67. Пословника Народне скупштине Републике Србије ("Сл. гласник РС" бр. 69/94...32/02), разматра Административни одбор и о томе подноси Народној скупштини извештај са предлогом за доделу мандата новом народном посланику, на начин прописан законом. У складу сачланом 88. став 3. Закона дан престанка мандата констатује Народна скупштина Републике Србије на првој народној седници после пријема обавештења о разлозима престанка мандата посланика.

Питање заштите мандата изабраних посланика Народне скупштине Републике Србије управо је актуелно у нашој стручној јавности и то пре свега у вези надлежности суда који ову заштиту треба да пружи. Законодавац је, наиме, пропустио да пропише правну заштиту стеченог изборног права у случају престанка мандата код одређеног органа, односно суда.

Заштита изборног права према свему што је већ наведено у овом тексту остварује се пред Врховним судом Србије и Уставним судом Републике Србије само у изборном спору у току трајања избора од његовог расписивања до објављивања укупних резултата избора. Стога се заштита мандата не може тражити ни жалбом поднетом Врховном суду Србије у складу са одредбама Закона о избору народних посланика, ни захтевом поднетим Уставном суду Републике Србије у складу са одредбама Закона о поступку пред Уставним судом и правном дејству његових одлука.

Основано се може поставити питање да ли се ова заштита може остварити у управном спору пред Врховним судом Србије. Овај суд је у управном спору већ

одлучивао у неколико предмета у којима је тужбом тражен поништај Извештаја Административног одбора Народне скупштине Републике Србије, којима је утврђено постојање разлога за престанак мандата појединих народних посланика, али је у свим тим случајевима тужбу одбацио налазећи да оспорени Извештај нема обележја управног акта у смислу члана 6. и 7. Закона о управним споровима, те да се против њега не може водити управни спор.

Према одредбама члана 6. Закона о управним споровима, управни спор се може водити само против управног акта, а управни акт, у смислу овог Закона, јесте акт којим државни орган, организација удруженог рада или друга самоуправна организација или заједница, у вршењу јавних овлашћења решава о извесном праву или обавези одређеног појединца или организације у каквој управној ствари.

Извештај Административног одбора Народне скупштине Републике Србије по својој садржини представља конкретан акт којим се решава о пасивном бирачком праву изабраног посланика и укида његово стечено право. И поред тога, овај Извештај, према правном ставу Врховног суда Србије, нема карактер управног акта јер није донет у управној ствари. Изборно право не представља по својој суштини управну ствар. Изборно право је једно од политичких права грађана које припада групи основних права грађана гарантованих Уставом. Право изабраног посланика да задржи мандат, као и да слободно и несметано користи посланичка права и обавља посланичке дужности, представља субјективно политичко право које не спада у домен управне материје, већ уставне материје. Са истих разлога својство управног акта нема ни акт Народне скупштине Републике Србије донет на основу члана 88. став 3. Закона о избору народних посланика.

Како заштита права посланика у току трајања мандата изабраног посланика није обезбеђена у изборном спору ни пред Врховним судом Србије, ни пред Уставним судом Србије, те како се она не може пружити ни у управном спору, за одлучивање о овом уставном праву би био надлежан Савезни уставни суд по поднетој уставној жалби. Наиме, одредбом члана 124. став 1. тачка б. Устава СРЈ утврђено је да Савезни уставни суд одлучује о уставним жалбама због повреде појединачним актом или радњом слобода и права човека и грађанина утврђеним тим Уставом, а одредбом члана 128, да Савезни уставни суд одлучује о уставној жалби кад није обезбеђена друга правна заштита. Одлучивање Савезног уставног суда по уставној жалби против акта Народне скупштине Републике Србије о престанку мандата народних посланика не искључује могућност да се и пред Уставним судом Србије води уставно-правни спор о овом питању, али кроз оцену уставности и законитости одредаба члана 88. Закона о избору народних посланика о разлозима престанка мандата и одредбе Пословника Народне скупштине Републике Србије којим је Административном одбору дато право да разматра разлоге престанка мандата појединих народних посланика.

Вида Петровић-Шкоро
судија Врховног суда Србије

СУДСКИ МЕНАЏМЕНТ **(Сви смо ми менаџери!)**

Свако је, у оквиру своје делатности, менаџер. Шта је менаџер?

Вођа! Његова индивидуална активност мора бити од користи за све.

Зашто је менаџмент битан и за судство? Да би било: ефективно и ефикасно.

Ефективно значи-завршити довољно предмета, савладати прилив.

Ефикасно значи-окончати поступак квалитетном мериторном одлуком.

Када се планирају будуће активности у оквиру судског менаџмента, мора се поћи од препоруке Савета Европе, да се посвети посебна пажња председнику суда (који мора бити први међу једнакима) у његовој улози организатора рада у суду. Али, како је главни, он није и једини менаџер у суду. Менаџери су и управитељ судске зграде, секретар суда, председници одељења, председници већа, судије, управитељи писарница, рачуновође, водитељи техничких послова, шефови обезбеђења и сви други који организују и обављају послове у суду, без обзира што, можда, то досад нису знали. Свако од њих, већ сутра, мора постати друга особа: и оно што је био и менаџер.

Већина правосудних система правно развијених држава овакву поделу рада доследно спроводи. Нама остаје да се користимо искуствима других, која се могу применити за брже решење наших проблема, наравно у складу са нашим специфичностима.

Какве проблеме, при том, морамо решити?

Увести "Кеис менаџмент (CASE management)": коришћење компјутера за решавање различитих проблема у оквиру организације рада у судовима.

Поставља се питање који степен коришћења компјутера прихватити? Да ли само за куцање? Да ли увести потпуну аутоматизацију и компјутеризацију? Да ли тражити нека средња решења?

Прва могућност је нерационална. Друга преамбициозна. Зато треба тражити средња решења, са амбицијом према једнообразној потпуној компјутеризацији, зависно од финансијских могућности. Она су најреалнија. И таква решења, међутим, ваља реализовати уз постепено развијање технологије, без смањења радних места, али и без повећања систематизације, без обзира на могући већи број предмета.

Новом организацијом, судије се морају ослободити терета "папирологије". Њима остаје мало времена за суђење, мало времена за стручно усавршавање. Овакви проблеми нису специфични само за нашу земљу. Постојали су у земљама САД, Немачкој, Великој Британији, Француској и донекле су разрешени. Прављење сталних извештаја, попуњавање формулара, у многоне одвлачи пажњу судије од суђења. Очигледно је потребно, по угледу на оне који су овакве проблеме решили, оформити комисије, бирое, уреде за праћење предмета од "почетка до краја".

У планирање организације рада суда, мора се уредити однос са медијима. Наравно, у оквирима закона. Основну комуникацију са медијима треба да обављају председници судова, који ће установити потребну меру и начин обавештавања јавности о раду суда. Али, и излазити у сусрет оправданим потребама новинара да извештавају из судница о јавним стварима.

Посао председника суда, као првог судије, свакако мора бити како оптимално организовати суд. Он одлучује: како структурирати свако одељење, како и колико оптеретити судије да би се постигли оптимални резултати, који је оптимални број судија да би се у потпуности омогућила квалитетна примена закона?

Потребно је успоставити и нову улогу судије у планирању потребног простора у коме се одвија правосудна делатност. У томе се мора остварити блиска сарадња са министарством и судским менаџером. Судије морају учествовати у пројектовању зграде суда, јер се без њих не може поставити рационална и квалитетна организација простора у коме се врши судска власт. У том простору се мора знати: 1) где се и како планирају суднице, места за окривљеног, адвоката, тужиоца, вештака, записничара; 2) ко, куда и на који начин улази и излази из судске зграде; 3) где се налазе три независна начина кретања: за судије и запослене у суду, за окривљене, за остале грађане, односно странке.

У тимском раду (архитекта, судски менаџер, судија) најбрже и најлакше ће се отклонити и дилема (ако постоји): да ли зидати нову зграду, адаптирати, проширити или надзидати стару зграду?

На овај се начин омогућује тимско, флексибилно пројектовање које мора имати у виду не само садашњост, него и блиску и даљу будућност.

Шта се може рећи о менаџменту судије?

Правило је да се и институција у топ форми, суочава са проблемима да у таквој форми остане, што значи да борба са проблемима увек постоји и мора постојати. Ако проблема нема, институција престаје да се мења, а то води њеном крају. Стога, и правосудје, као институција, треба своје проблеме да доживљава као потстицај њиховом решавању, па, самим тим, и унапређивању организације рада.

Много је теже организовати превентиву да се избегну стресови, непланирани проблеми. За њих је потребна вакцина: запошљавање добрих кадрова, њихово максимално оспособљавање и спремност да свако може прихватити и савладати сваки изазов у послу којим се бави.

У специфичним периодима, проблеми се могу очекивати. За правосуђе, то је свакако време после политичке кризе, које изискује стручну, професионалну, кадровску, персоналну и сваку другу обнову. Ипак, пресудни значај има кадрoвска обнова.

Проблеми се решавају променама. Оне морају бити промишљене, одлучне и брзе. Од менаџера се очекује да буде енергичан. Он не сме испољавати неодлучност. Не сме ни да посустаје. Али, може да успорава темпо промена, ако оцени да је потребно. Сваки судија, као основни организатор, вођа, менаџер, мора у вршењу судске власти да се определи за праву меру убрзања или успоравања својих активности. У томе му нико не може помоћи.

Задатак судског менаџера је да омогући ефикасност и контролу рада. Оба сегмента морају бити у равнотежена, чиме се показује смисао за реалност (број предмета, број нерешених правних проблема, начин њиховог решавања, потребан број за ажурношћу). Ефикасност и контрола су знаци нормалног функционисања суда, оделења или већа. Ако ту дође до поремећаја мора се одмах организовати стручна и друга помоћ.

Основно је приликом организације сваке врсте рада у суду, схватити да топ форма није одредиште; топ форма мора бити стање. Да би се топ стање достигло и одржало, потребне су сталне стратешке промене, којих неће бити без материјалних средстава. При томе се посебно мора имати у виду да су материјална средства, битна али не пресудна. Пресудна је решеност да се учини све што омогућује оптимално функционисање судске власти.

Да би се жељено могло остварити потребно је: 1) поставити прогнозу организације рада, 2) оформити тимове, 3) обучити кључене људе, 4) дефинисати мисију организације, 5) креирати структуру у складу са мисијом, 6) утврдити циљеве, 7) развити дугорочни стратегијски план.

Како то изгледа у раду судова и судија?

Да би се одржало топ стање у судству, нужно је стално ићи кроз *промене* које увек носе *проблеме* чије отклањање зависи од квалитета *руковођења* и *управљања*.

Промене ће, дакле, стварати проблеме, они ће се решити квалитетним руковођењем и управљањем, а све то ће довести до постизања жељених циљева. А то су: 1) краткорочна ефикасност – да се задовоље потребе грађана, 2) краткорочна ефикасност – дисциплина, најмањи утрошак средстава, 3) дугорочна ефикасност – нико није незаменљив, сви су заменљиви (квалитетан кадар), 4) дугорочна ефикасност – интегрисана организација, сарадња све три власти, судске, извршне и законодавне и сарадња са грађанима.

Менанцимент у судству омогућава да се што брже дође до остварења жељених циљева. Зато сви, као менаџери у свом делокругу рада, морамо: тежити уједначавању услова рада да би имали одговарајућу ефикасност и ефикасност, 2) тражити да сваки суд добије број судија који одговара броју и приливу предмета, 3) давати уједначен квалитет у примени закона и других прописа.

Мр Лепосава Карамарковић
председник Врховног суда Србије

"Класична парница је бескрајно скупа и ризична. У многим ситуацијама алтернативно решавање спорова служи као одличан механизам за решавање спорова на брз и јефтин начин."

- Džim Livić, advokat

МЕДИЈАЦИЈА

Протекли десетогодишњи период потпуне изолације и ембарга нанеле су тешке последице судству Србије. Судије, слабо плаћене и немотивисане, без знања језика и без икаквих контаката са колегама ван земље биле у немогућности да прате ситуацију, промене и тенденције у струци на међународном нивоу, да се упознају са унапређењима и доказаним практичним решењима у раду судова и правосудног система уопште, која су примењена широм света и која су била могућа да се преузму у српском правосуђу. Судије су одлазиле из судова, судови су се празнили људима, а пунили предметима. Судије нису имале прилике ни да се додатно едукују ни да стичу стручна знања нити да овладају професионалним вештинама. Све је то утицало да рад судова постане неефикасан, да се смањи квалитет судских одлука, да се ослаби мотивација за рад а да се потпуно изгубе услови за унапређење и напредак правосуђа.

По отварању Србије судије су почеле да путују по свету. Пошли су на судијска путовања и семинаре, а почео је и свет да долази у Србију. Тако су у размени искустава са колегама широм света српске судије могле да се упознају са новим процедурама и институцијама, као на пример са постојањем правосудних Центара за едукацију судија у низу земаља али и са алтернативним начинима окончавања спорних односа. Није само судска процедура и судска одлука једини начин на који се спорни односи странака решавају. Странке из спорног односа могу да изађу на неколико врата, најскупља врата су судска врата. У Свету је познато више од десет начина на које странке могу да реше свој спорни однос.

Алтернативно решавање спорова је термин смишљен да обухвати процедуре за решавање спорова попут арбитраже, медијације и преговарања, којима је свима основни циљ избегавање потребе за класичним судским процесом. Алтернативно решавање спорова уз помоћ суда подразумева све оне процесе у којима се стране договоре да ангажују неутралну трећу страну која треба да помогне у проналажењу споразумног решења или неком другом начину решавања случаја без класичног судског процеса. Неутрална трећа страна помаже странама у спору да саме дођу до заједничке одлуке.

Један од алтернативних начина је и медијација.

Медијација даје могућност да се спорови који би могли прерасти у судске, као и они који се већ налазе у судској процедури не решавају искључиво судским одлукама. Медијација има две врсте ефеката: превентивни и репаративни. Превентивни омогућава

странама да примене овај метод пре него што степен њиховог сукоба достигне такав ниво да може бити решен само судским путем. Репаративни омогућава странама у сукобу да се договарају и преговарају о решењу проблема у складу са законом и њиховим индивидуалним потреба чак и ако је већ покренут судски спор. Крајњи резултат медијације је увек узајамни договор страна у спорном односу.

Предности медијације су у томе што она омогућава странама у спору да постигну своје личне и пословне интересе, да уштеде новац, време и енергију, и увек имајући утисак да својим активним учешћем у поступку имају контролу над њим.

Дугорочне последице медијације су смањивање броја мање важних и мање сложених предмета у раду судова, избегавање дуготрајних судских поступака, ослобађање судија багателних, а стицање могућности да могу да се посвете решавању старијих, тешких и значајнијих предмета. Све ово чини да судови почну делотворније, брже и ефикасније да раде.

Медијација предпоставља укључивање и спремност странака и њихових пуномоћника на тражење и проналажење начина споразумног решења спорног односа пре или у току судског поступка, на начин који зависи и одговара природи и комплексности спора. Странке треба да буду задовољне медијацијом јер је процес медијације хуманији, странке имају прилике да кажу своју причу, нису фрустриране одлуком суда, медијација носи једну флексибилност поступка јер поступак не мора да се заврши судском пресудом. Странке су слободније у захтевима, оне иду средином, погађају се осећају се моћним, јер могу да утичу на обликовање решења могу да сачувају свој однос, који је поремећен, а могу и да га генерално реше. Поступак је јефтинији и врши се уштеда новца и енергије. При томе се чува, што није без значаја, и репутација странака. Овакав начин окончавања спорних односа има и додатне реперкусије. Медијацијом се ствара култура разрешавања проблема на миран начин а не подржавају се конфликти. Људи се уче толеранцији и споразумном решавању проблема. Због тога медијацијом обе стране добијају. Чак и за наш, условно речено парничарски менталитет, велика ће корист бити од медијације, јер је то прилика да се и менталитет временом промени, да странке не траже више решење у сукобу и у суду, него у споразуму.

Из свих ових разлога, а пошто смо добро проучили ефекте медијације и других алтернативних начина решавања спорних односа у Америци и неким државама Европе, а посебно у земљама насталим распадом бивше Југославије, председници судова у Србији су одлучили да се уђе у медијацију поступно, без ичије подршке а уз велика оспоравања, и да на тај начин само судство, одговорно за стање у овој области, нађе дугорочно решење за проблеме неефикасности и великог броја предмета у раду.

С обзиром да се правосуђе Србије суочава са незадовољством јавности које је изазвано великим бројем нерешених предмета у судовима и дугим трајањем поступка чини нам се заиста да медијација нема алтернативу. Овај пројекат је иначе и компатибилан са пројектом који је Савет за реформу правосуђа, као тело које је основала Влада Републике Србије сачинило. Управо та стратегија реформе судства има за циљ унапређење ефикасности, квалитета и транспарентности правосуђа, модернизацију његових капацитета и измену законске регулативе. С обзиром да је медијација усмерена на остварење управо тих резултата и циљева, то је несумњиво да ће се исти брже и лакше достигнути.

На основу члана 49. Закона о уређењу судова ("Службени гласник Републике Србије", број 63/2001) председници првостепених судова опште надлежности и трговинских судова у складу са њиховом одговорношћу за правилно и благовремено вршење судске власти донели су одлуку о установљењу недеље поравнања за алтернативно решавање парничних предмета старијих од три године, као и кривичних предмета за кривична дела за која су забрањене блаже казне, новчана казна или затвор до једне године, које се гоне по предлогу оштећеног или по приватној тужби, у којим случајевима би се поступак окончао решењем о обустави поступка или пресудом којом се оптужба одбија, уколико је до одустанка од предлога за гоњење или оптужбе дошло у току главног претреса.

Недеља поравнања, није медијација, она је предворје медијације. Недеља поравнања је пилот пројекат, који ће обезбедити да се стекну одређена искуства, која ће се користити код институционализације медијације. Већина земаља Америке и Европе су установили пилот пројекте као недеље поравнања пре него што су институционализовали медијацију, и поред тога што медијација није била регулисана законом, управо да би створили услове да се нађу најбоља законска решења за овај институт.

Начелно и крајње уопштено основ за медијацију постоји у Закону о парничном поступку и Закону о облигационим односима. Тако је у одредбама Закона о парничном поступку детаљно уређено питање поравнања. Суд ће да настоји да се поступак спроведе без одуговлачења са што мање трошкова, а обавезан је да у току поступка указује странкама на могућност закључења судског поравнања и да странкама пружа помоћ у његовом закључењу. Одредбама Закона о облигационим односима детаљно је уређен уговор о поравнању лица између којих постоји спор и неизвесност у неком правном односу који ће помоћу узајамних попуштања прекинути спор, односно уклонити неизвесности и одредити своја узајамна права и обавезе.

Недеља поравнања одржана је у свим првостепеним судовима у Републици Србији у периоду од 01. септембра до 30. септембра 2002. године.

Пошто је пилот пројекат "недеља поравнања" релизован у свим судовима у Србији у току септембра 2002. године у чему је учествовало 138 општинских судова на подручју 30 окружних судова ради испитивања изводљивости и успешности медијације у нашем судству, судови су били анкетирани о њиховом непосредном искуству о току недеље у којој су покушали поравнање.

На основу достављених резултата у недељи поравнања изнето је 8.619 парничних и кривичних предмета, као и привредних спорова. Постигнуто је поравнање у 1.072 предмета, што чини 12,45% изнетих предмета; 182 предмета су решена на други начин (повлачењем тужбе) што чини и додатних 2,11%. На основу тих података оцењена је и успешност кроз решене предмете, која проценутално износи 14,55%. Судови су се изјашњавали и о реакцији судија, странака, адвоката и медијатора у вези са недељом поравнања. Сви су се изјаснили да су судије биле потпуно спремне и прихватиле ову идеју без икакве резерве. Медијатори су били већином пензионисане судије Врховног суда Србије и окружних судова, а неки судови су имали проблем са ангажовањем медијатора, што је обично било у мањим срединама, јер нису могли да нађу адекватну особу.

Ангажовање медијатора и њихов ентузијазам превазилази очекивања.

Странке су по процени судова заинтересоване за недељу поравнања, стим што је велики број странака био под утицајем својих адвоката који су имали негативан став према поравнању. Истовремено се као фактор за овакав став издвојило и недовољно разумевање кроз одсуство поступног информисања о самом поступку. Адвокати су у својој оцени недеље поравнања били подељени и доста резервисани, очигледно још нису пронашли своју позицију у овом поступку и интерес.

На годишњем Саветовању судија у Врњачкој Бањи на коме је учествовало око 1.000 судија, на завршном, пленарном састанку упућена је порука свих судија да се настави са недељом поравнања и да се медијација институционализује као начин изласка судства из постојеће кризе. Генерална оцена коју је Врховни суд Србије дао у вези са недељом поравнања је да је изузетно успела, да је треба понављати све до институционализације медијације и да резултати овог пилот пројекта дају одличну основу за оснивање Центра за медијацију.

Дакле, циљ недеље поравнања и искустава који су сабрани у овој недељи је да се медијација институционализује. У том смислу сматрамо да треба формирати Центар за медијацију. У току је израда пројекта за оснивање Центра и придобијање донатора за обезбеђење средстава за рад Центра. Центар би имао стално запослене који би били задужени за регрутовање медијатора, програм њихове обуке, контролу квалитета медијатора. Избор медијатора је изузетно значајан пошто је нужно њихово професионално искуство, комуникационе склоности, стручно знање, добро упознавање са проблемима, стрпљење и такт, добра процена могућности и мере попуштања странака у сваком конкретном случају.

Истовремено ускоро ће у процедуру ући предлог за измену Закона о парничном поступку, по хитном поступку да би се обезбедио изричит нормативни основ за институционализацију медијације.

Боса Турић

судија Трећег општинског суда у Београду

П О Р А В Н А Њ Е

Ја свима дајем на знање
да је најбоље поравнање
па им кажем:

Пресуда је то најбоља,
јер је то Ваша воља.

До такве пресуде брже се стиже,
а и правди сте тада ближе,
јер трећи може да погреша
и о правду се огреша.

Зато будите своје судије
нема од тога ништа мудрије.

Што да Вам ја судим
кад` могу да погрешим
и због тога Вас излудим.

Иако је грешка из нехата,
Вас паника тада хвата
да не можете правди отворити врата.

Нису судови за све људе,
већ за оне неискрене и "луде"
што се надају да ће и суд бити "луд"
и да истину видети неће,
те да ће они тако имати више среће,
а да друга страна до правде доћи неће.

Истина је, да један суд може да погреша,
али ту је други да то исправи
и да неискреним рачуницу поквари.

Они не схватају да ниј казна само изгубити спор.

Ко спор изгуби,
ту и Бог мора да суди,

а његова казна је већа
што је за праведнике утеха и срећа.

Суд право зна,
али му треба и истина.

Ви истину сада знате,
а ја до ње долазим на рате
и у рату са неискренима.

Зато је пут до пресуде дуг,
а Ви га скратите можете,
ако се сложите и поравнање склопите.

И трошкови су тада мали
и џепови Вам нису празни остали,
а отворили сте и пут слоге
и да живите без злобе.

А и ја сам задовољна тада,
јер су бољи резултати мога рада
и зато што нема ништа боље
него кад` радите са људима добре воље.

ДОКУМЕНТИ

Мр Лепосава Карамарковић
председник Врховног суда Србије

УВОДНО ИЗЛАГАЊЕ НА САБОРУ СУДИЈА У ВРЊАЧКОЈ БАЊИ

Драги гости,
поштоване колегинице и колеге,
отварам традиционални скуп судија који ове године има радни карактер. Трајаће четири дана. Првог дана ће радити у пленуму, другог и трећег дана у секцијама а четвртог опет у пленуму. Завршни пленум ће упутити поруке јавности.

Због састава овог скупа на коме присуствују гости, судије и председници судова, који имају непосредан или посредан интерес да сазнају стање у нашем судству, оцењујем да је потребно да се у кратким цртама осврнем на актуелна питања судства данас и активности које смо у овој години предузели да би побољшали стање које смо затекли.

У периоду од 01. новембра 2001. године до 31.12.2001. године изабрано је 79 председника судова и 123 судије опште надлежности и трговинских судова. У периоду од 01.01.2002. године до 01.09.2002. године изабрано је четири председника и 28 судија судова опште надлежности и трговинских судова. У судовима је остало око 140 непопуњених судијских места, 13 судова нема председника, укључујући и Окружни суд у Београду и Трговински суд у Новом Саду.

Већина председника судова је изабрано, из реда судија, без икаквог управљачког искуства.

Када смо у ово време прошле године разговарали о стању у судству имали смо апатију судија који су имали изузетно мале плате, били су оптерећени великим бројем предмета, био је велики број старих предмета у раду, а то је све требало да савладају углавном младе судије (којих је у неким судовима било и 60%) без икаквог искуства. Дакле, ако имамо у виду тешко наслеђено руинирано судство, и један спор и тром судски механизам са 2.600 судија, углавном немотивисаних и слабо плаћених судија затрпан предметима који се тешко покреће, то можемо да видимо колико су била нереална велика очекивања и судске власти и представника друге две власти, као и јавности да се ситуација у судству брзо а значајно промени.

Учинили смо велике напоре да бисмо то постигли, али данас морамо да проценимо у којој смо мери одговорили на та очекивања. Морамо притом да сагледамо амбијент у коме је судство у протеклом периоду функционисало. То су услови једне недефинисане државе коју тек очекују усвајање уставне Повеље, одсуство новог Устава Србије и чврстог нормативног оквира за функционисање судства. Пред Савезном скупштином управо из ових разлога стоје предлози за доношење или измену процесних закона: Закона о парничном поступку, Закона о извршном поступку, Закона о нотарима и Закона о омбудсману, пошто се још увек не зна да ли ће доношење ових процесних закона бити у надлежности Федералне Државе или Републике.

Правосуђе запуштено, осиромашено и понижено тражило је брзу и темељиту реформу. Како се одговорило на тај захтев који би обезбедио да правосуђе стекне пуну независност, кадровско освежење, јачање и оспособљавање за квалитетан и ефикасан рад, да би судство могло да одговори савременим потребама демократског друштва и како би постало камен темељац правне државе.

Одговорило се тако што је у једној политичкој нагодби, без икакве консултације стручне јавности усвојен сет правосудних закона. Овоме је претходила активност судства које је учествовало у Комисији формираној од стране Министарства правде Републике Србије са задатком да сачини Нацрте закона из области правосуђа. Комисија, која је била састављена од еминентних судија највиших судова, професора универзитета и адвоката завршила је рад. Организовани су Округли столови где је струка верификовала предложена решења из радног текста нацрта, али је изненада, политичком нагодбом, усвојен концепт једне странке који није прошао јавну расправу ни проверу струке и који је као сет закона ступио на снагу 01.01.2002. године, а да струка није имала никаквог утицаја на решења садржана у тим законима. Међутим, и поред приговора струке на начин на који су донети ови закони и на нека решења која нису била одговарајућа, ипак су ови закони обезбеђивали релативно висок степен независности и самосталности судства кроз два установљена тела: Високи савет правосуђа, који је у претежном делу био састављен од судија и који је обезбеђивао одлучујући утицај струке на избор судија и Велико персонално веће састављено искључиво од судија Врховног суда, које је утврђивало услове за разрешење судија. Ступање на снагу сета закона из области правосуђа је обавезивало Врховни суд да донесе пет подзаконских аката – Правилника који су обезбеђивали имплементацију ових закона. Врховни суд је приступио овом задатку и испунио га и тиме обезбедио претпоставке за примену истих, за примену ових закона, а истовремено је струка на Округлим столовима и на други начин озбиљно пришла утврђивању слабости ових закона па је сачињен предлог њихових измена. Међутим, шест месеци после почетка примене ових закона опет без консултације струке, дошло је до њихове измене и притом изречена неистинита тврдња да је то учињено на предлог струке. Судство јесте предложило измене закона, али само ради побољшања решења а никако да се достигнути степен независности и самосталности судова угрози што је учињено овим изменама и то управо у ова два тела која су била најзначајнији показатељ достигнутог степена независности судства. Истовремено су проширена овлашћења министра правде у поступку избора и разрешења судија, а председницима судова је ускраћено право да обављају судијску функцију за време трајања председничког мандата. Струка је оштро реаговала на овакав начин измене закона. Врховни суд је покренуо пред Уставним судом поступак ради оцене уставности ових закона са предлогом за издавање привремене мере. Привремена мера је донета и одредбе које су највише иритирале судство су суспендоване до доношења коначне одлуке. И сада, неколико месеци после доношења ових закона а по њиховој измени, дошло је до потпуне парализе, јер ова два тела не функционишу а пред Великим персоналним већем налази се око 50 предлога за разрешење судија. Оцењујући ове ретроградне измене правосудних закона и цео поступак њиховог доношења може да се закључи да постоје отпори спровођењу у живот уставног начела независности судова, који отпори долазе пре свега од извршне власти и центара политичке моћи који се тешко одричу патроната над правосуђем. Стога, морамо рачунати са тим да је остварење независности судства у пракси дужи процес у коме се морају преовладавати дубоко укоренење навике о супремацији политике над свим облицима живота.

Поред тога, проблем представља и одлагање примене одредаба Закона о уређењу судова, којима се установљавају нови судови и одређује њихова нова надлежност, којој је циљ да се растерети уско грло првостепене надлежности. Примена ових одредаба одложена је најпре до 01.10.2002. године, потом до 01.03.2003. године, без озбиљних наговештаја да су извршене све припреме да се и тај рок испоштује. То спречава прављење систематизације, обезбеђење услова за рад нових судова, расписивање конкурса и једну озбиљну припрему.

Из свих ових разлога на предлог судства Савет за реформу правосуђа, који је формиран од стране Владе Републике Србије направио је пројекат стратегије реформе правосуђа у Србији. Тај пројекат је настао на бази квалитативне и квантитативне анализе судског система Србије и позитивних прописа и уз пуну сарадњу и учешће домаћих и страних експертских група и то Правног факултета у Београду, Института за упоредно право у Београду, неких експертских невладиних организација, правосудног Центра за едукацију и других релевантних стручних организација. Ова стратегија има за циљ да се унапреди ефикасност, квалитет и транспарентност правосуђа, модернизују његови капацитети и измени законска регулатива. Обухватиће следећа питања: Уставне оквири за правосуђе; промене закона; судски менаџмент; унапређење материјалног статуса правосуђа у целини успостављањем независног судског буџета; измене структуре правосудних професија; кодификацију професионалне етике и унапређење односа правосуђа и грађана.

Процењујемо да ће тек у условима постојања стратегије реформе судства, која касни, бити обезбеђени стабилни услови да судство без губитка енергије у једном релативно мирном, сређеном и стабилном оквиру функционише и остварује резултате који су одговарајући напорима.

До тада, стрепимо, судство ће да се бори са проблемима и тешким наслеђем, а да стање мења искључиво својим снагама, да губи енергију и време у исправљању грешака и притом улази у непотребне конфликте са извршном влашћу, што отежава његово функционисање и умањује ефекте.

Када се сагледава амбијент у коме је судство функционисало у последњих годину дана мора да се има у виду чињеница да се у свим извештајима о раду судова, који се достављају Врховном суду, указује на отежане услове рада: непопуњену систематизацију, неповољан материјални положај, неадекватну техничку опремљеност (телефонске централе, компјутери, и тд), лоше смештајне услове, а у неким судовима, посебно у оним смештеним у Палати правде у Београду, где су у току кривична суђења високог ризика, указује се и на одсуство нужних мера безбедности не само за судије, него и све запослене; странке и остала лица која имају приступ у ово здање. Зграда у којој су смештена два општинска суда, Окружни суд и два општинска и окружно тужилаштво нема елементарне услове за рад. Простор се просто граби, преграђују се ходници, адаптирају заједничке просторије, а у кабинетима седе по тројица судија, који немају никакве могућности за озбиљан рад.

Плате судија, које су биле понижавајуће ниске, средином 2002. године су значајно повећане и оне су сада на релативно задовољавајућем нивоу, што је оправдано и што треба поздравити, али стручни сарадници и други запослени у судовима са разлогом нису

задовољни својим платама, које су испод допуштеног нивоа зарада у другим деловима администрације и не одговарају значају и тежини посла, а притом је у великој мери поремећен релативни однос са судијским платама. Како се резултати рада у судству постижу заједничким радом судија и свих запослених, посебно стручних сарадника и саветника, то подржавамо њихове оправдане захтеве за повећање плата у складу са материјалним могућностима друштва, али не можемо да подржимо екстремне и непримерене методе притисака, већ само легална средства синдикалне борбе. Решењу овог проблема се мора прићи озбиљно, јер стручни сарадници након правосудног испита напуштају судство, у коме од прихода не могу да живе. Поред тога саветници, посебно Врховног суда, који професионално раде тај посао, одлазе у адвокатуру. Србија не може да се поиграва са кадровима. За време бившег режима 900 судија, у најбољем животном добу, отишло је у адвокатуру. Наши покушаји да их вратимо у судство не успевају, што показује да судство још увек у свим аспектима није конкурентно адвокатури. Може се олако говорити да судство не ваља и да га треба целог променити, међутим, ми знамо да немамо ресурсе. Зато морамо да чувамо постојећи кадар, младе да едукујемо, старије да наградим, тако да они имају разлога да остану у парвосуђу. То су додатни аргументи којима ми подржавамо захтеве за повећање плата саветника и других запослених у правосуђу.

Ипак, и у таквом амбијенту судство је постигло значајне резултате у протеклој години са којима ће те се упознати преко неких бројева. Крај прошле године обележен је великим бројем нерешених предмета у свим судовима Србије којих је било 455.464 од тога 75.000 старих предмета, међу којима је велики број био са трајањем дужим од пет година. У неким судовима је прилив значајно повећан и то у великим општинским судовима и то за око 2.800 предмета. С обзиром на непопуњеност систематизације са око 140 судијских места, а значајно је истаћи да је упадљиво повећање броја решених парничних предмета у овој у односу на прошлу годину и то највише код општинских судова у Београду, за укупно 5.400 предмета, а и у неким другим великим судовима, што указује да се значајно смањује број нерешених старих предмета, што је за нас најпозитивније кретање. Може се рећи да смо планирано постигли, а да хоћемо много више.

У великом броју општинских и окружних судова постигнута је и потпуна ажурност. У Врховном суду ажурност је значајно побољшана уз изванредан напор, али је она ипак на нивоу седмомесечног прилива, узимајући у обзир све материје. Чини се да би попуњавањем судијских места у Врховном суду идуће године могли да очекујемо ажурност која би била примерена значају Врховног суда. Квалитет рада, гледан кроз број укинутих одлука у односу на ожалбене одлуке је побољшан, мада њиме нисмо задовољни, јер се број укинутих одлука у Грађанској материји креће од 25 до 50%, у Кривичној око 25%. Рок израде судских одлука у овом периоду је знатно краћи у односу на 2001. годину и креће се од једног до три месеца, стим што има судова у којима се поштују законски рокови за израду одлука. Према подацима окружних судова, датим за њихове подручне судове, произлази да велики број судова има и поштује програме приоритетног решавања старих предмета, што је дало за резултат да је број старих предмета у раду знатно смањен, али и да су учесталим заказивањем старих предмета створени услови за њихово скоро окончање.

Међутим, стање ажурности и ефикасности судова у Србији је несумњиво још неповољно, захтева улагање изузетног напора да се скрати трајање поступка, не само зато што је то обавеза суда, него је то и изричит захтев јавности а и императив за улазак наше земље у Савет Европе. Истовремено ћемо уложити изузетан напор да се побољша квалитет судовања.

Али, оно чиме смо највише задовољни, то је другачија атмосфера у којој судство функционише. Уместо апатије имамо позитивну енергију, мотивисане судије жељне промене, које очигледно нису изостале. Наглашавам да у правосуђу за овај период није било ни једне афере нити било каквог потреса који би оптерећивао јавност. У том, позитивном амбијенту, промене остварујемо корак по корак и уз пуну сарадњу свих председника судова. Постигли смо скоро потпуну саборност.

У Врховном суду Србије најмање једанпут месечно одржавају се састанци свих председника окружних и трговинских судова у Србији, који по опште прихваћеном договору предствљају потребе и интересе судова са свог подручја. О сваком значајном питању, који управо иницирају судови, одлучује се консензусом. Прати се и оцењује ажурност судова, квалитет рада, благовременост израда одлука, а нарочито поштовање приоритетних задатака, а то су рад на старим предметима и праћење казнене политике, као и потреба да се иста коригује (посебно за кривична дела од посебне друштвене опасности која су у порасту, везана за дрогу и употребу оружја). У том смислу, а ради унапређења рада судова формирају се одговарајуће радне групе са посебним задацима.

Организују се Округли столови о питањима које судство оцени као значајно. Многе акције предузимају се у сарадњи са Друштвом судија, које је једна бројна и моћна струковна организација.

Судије су предавачи и слушаоци који учествују на саветовањима и курсевима, за људска права, медијско право, медицинско право, право Европске уније, које организују невладине организације (београдски Центар за људска права и Центар за унапређивање правних студија).

Нарочито наглашавам изузетну активност трговинских судова на афирмацији струке, квалитетним саветовањима, округлим столовима и другим одговарајућим облицима рада у обради најзначајнијих и најактуелнијих тема.

На нивоу судова, по договору председника судова прати се и организује стручни рад и обука приправника за полагање правосудних испита као и обука стручних сарадника. За све судије у Србији обезбеђени су Билтени праксе Европског Суда за људска права у Стразбуру.

Остварена је изузетно добра сарадња са судовима у Републици Македонији и Републици Црној Гори.

Имамо изузетно добру сарадњу са адвокатским коморама, јер смо сагласни да нема добре адвокатуре без доброг судства и обрнуто.

Судство Србије се на високом нивоу и на прави начин афирмисало у иностранству. Радним, студијским посетама, партнерским односом, озбиљним и компетентним наступом. Искуства која се преносе колегама са тих путовања, као и предавача који долазе из иностранства, су немерљив допринос нашим напорима за боље и квалитетније судство. Представници наше судске власти су и носиоци неких значајних међународних признања. Такво признање је "реформатор године" добијен од Америчког Удружења правника, правна иницијатива за Средњу и Источну Европу.

Врховни суд Србије, као највиши суд у Републици, сматрајући се најодговорнијим за реформу судства, иницирао је и одлучујуће допринео формирању Центра за едукацију, који је основан и почео са радом првог маја ове године, а чији су суоснивачи Министарство правде и Друштво судија Србије обезбедили почетна средства за рад. Захваљујући страним донаторима обезбеђен је трогодишњи рад овог Центра. И пре формирања Центра, од стране свих судова, учињена је добра процена да је едукација нужна, због великог броја младих судија, па су стручни тимови судија покрили целу Србију са обавезом да на брз и ефикасан начин оспособе младе судије за рад у парничној и кривичној материји и то курсевима "Од тужбе до пресуде" и "Од оптужнице до пресуде". После оснивања Центара, судство је понудило више програма за обуку који су у процедури или усвајања или реализације. Центар за едукацију установио је право сваког судије на усавршавање, али и обавезу стручног усавршавања, које је услов за одговорно вршење судијске функције. Центар обезбеђује перманентно бесплатно усавршавање. Његов основни циљ је упознавање са новим системским законима, осавремењивање знања и упознавање са правним схватањима и начелним правним ставовима, праћење примене закона и указивање на потребе измене истих и подизање опште и стручне културе као услов напредовања у струци, савладавање процесног и материјалног права, упознавање са људским правима и правом Европске Уније. Значајан циљ Центра је и развијање свести о значају и улози судства, помоћ судијама у промени судеће материје, стицање потпунијих знања из специјализованих материја. Обуком ће бити обухваћене све судије и стручни сарадници и приправници, али намеравамо да обуком обухватимо и све споредне учеснике у поступку, а то су вештаци, преводиоци, извршни органи, стечајни управници. Форме рада се прилагођавају потреби, тако да се едукација обавља преко дебатних група, радионица, семинара, симпозијума и округлих столова уз повремено издавање публикација.

Међутим, едукација ће по нашој оцени дати резултате тек у једном мало дужем временском периоду, а постојеће стање, по процени судства, због великог оптерећења бројем предмета и старим предметима, захтевала је да се знају и нека друга решења који ће се ефектно брже остварити. Зато смо приступили припреми за формирање Центра за медијацију, који ће, уз одговарајући нормативни оквир, који ће се обезбедити Законом о парничном поступку, институционализовати алтернативне начине решавања спорних односа. Ради стварања услова за увођење медијације у свим општинским судовима у септембру ове године одржана је "недеља поравнања", а у току је израда пројекта за оснивање Центра, о чему ћемо детаљно говорити када будемо презентирали резултате "недеље поравнања" и пројекат Центра.

Кроз ова два пројекта дугорочно ће се обезбедити ефекти: едуковане судије, способне за квалитетно и ефикасно суђење и растерећење судова кроз институционализовану медијацију.

Поред ових стратешких потеза Врховни суд издаје Билтен судске праксе три пута годишње, организује редовне обиласке судова, где се обавља стручни рад са нижестепеним судовима.

Врховни суд Србије је сопственим напором а средствима донације формирао богату библиотеку, а за сваког судију и стручног сарадника обезбедио референтну литературу. У Врховном суду се дуже од годину дана организују курсеви Енглеског језика за све нивое знања, да би се обезбедили стручне услови за квалитетан контакт са колегама из иностранства и коришћење стране литературе. Врховни суд се ангажовао у обезбеђивању услова за укључивање судија са Косова и Метохије у мултиетничка судска већа, приликом закључења Протокола Министарства правде и УНМИКА.

Међутим, тиме се не решава проблем судија са Косова и Метохије којих има укупно 177, а од којих је радно ангажовано само 87, док остали примају 80% плате, а не раде. У Врховном суду Србије одржано је неколико састанака са председницима судова са Косова и Метохије, обавестили смо се о условима у којима раде и живе у Србији. Министарству правде упутили смо две анализе стања и предлоге за разрешење ове ситуације, што је нужно, а што се може учинити само у пуној сарадњи Министарства правде и судства, највероватније инкорпорирањем судија са Космета у правосудни систем Србије.

Све ове активности судства које су обављене у протеклој години пуном сарадњом председника судова показују апсолутну спремност и за будуће изузетне напоре. Међутим, с обзиром на затечено стање и амбијент у коме судство функционише, несумњиво је да се ради о једном дуготрајном процесу који не може у кратком року да дâ значајније и видљиве резултате а чији ток и исход зависе од подршке јавности, која, наравно са разлогом није задовољна стањем у судству: ни дужином трајања поступка, ни квалитетом судовања, јер је нестрпљива, а недовољно упућена у затечено стање и погрешно обавештавана да је брза промена могућа. Судство јесте сервис јавности и добро је онолико колико ће и поред свих тешкоћа одговорити њеној потреби. У напору да одговори тој потреби нужно је поверење јавности у суд као институцију, јер то може изузетно да помогне ефикасности рада суда. Због тога није допуштено да било ко круни кредибилитет институције, већ су сви дужни да подрже и поспеше процес јачања поверења јавности у суд, који је и у току и произлази из резултата истраживања правне свести грађана СРЈ које је спроведено за потребе београдског Центра за људска права крајем 2001. године на једном репрезентативном узорку. Резултати показују значајно повећање поверења грађана у редовне судове, тако што је на питање: "ако је човеку ускраћено неко људско право, шта ће он најбоље урадити и коме ће се обратити?" добијен одговор "суду" од 34,7% испитаника (знатно више него претходне године).

Принцип поделе власти подразумева постојање три независне и самосталне власти у односу равнотеже и узајамне контроле. Судска власт после деценије инфериорног положаја и супремације две друге власти, нарочито извршне, бори се за своју независност, јер је то услов владавине права и стварање демократске државе. Али ми независну судску власт нисмо схватили као одсуство контроле и одбојност према било каквој критици. И када нам је, мада на непримерен начин, упућена преко јавности, без икакве припреме и анализе стања, критика да у судству нема позитивних помака, да поступци дуго трају, да је казнена политика (нарочито за кривична дела у вези са дрогом и употребом оружја)

неадекватна и блага, и да се не окончавају кривични предмети за које је јавност заинтересована (у питању су припадници старог режима) као и да лустрација није спроведена, одбацили смо само паушалне тврдње да у судству ништа није учињено, али смо предузели, као одговорни људи мере да променимо приоритете, проверимо оправданост критика и предузмемо одговарајуће мере.

Тако је у Врховном суду извршена анализа казнене политике за кривична дела у вези са дрогом и оружјем кроз пресуде донете у периоду 2001-2002 године. Постигнут је договор са председницима свих окружних судова да се континуирано прати казнена политика редовним достављањем извештаја. Установљени су обрасци, који се пуне подацима који се уносе у компјутер, што омогућава ефикасно и свеобухватно сагледавање казнене политике свих судова у Републици. На нивоу председника окружних судова постигнут је договор да се у току рада на анализи казнене политике маркирају и друга друштвено-опасна дела, која су у порасту, и на тај начин шири круг континуираног праћења казнене политике.

Прате се сви кривични предмети код Окружног суда у Београду за које постоји изузетна заинтересованост јавности и утврђују разлози због којих поступак пред судом дуго траје, али се истовремено врши анализа поступања и свих органа који учествују у предкривичном и кривичном поступку (Министарство унутрашњих послова, јавног тужилаштва и суда). Врховни суд је сачинио пројекат и обезбедио донаторе за више Округлих столова на којима ће се ова проблематика разматрати у току ове године (децембар 2002. године).

Такође, на нивоу председника судова заузели смо став да се приоритетно решавају стари предмети и пратимо испуњење тог закључка. Организовали смо "недељу поравнања" у свим судовима у Србији у септембру 2002. године, на којој су изнети парнични предмети старији од три године, а то је истовремено и пилот пројекат за институционализовање алтернативних начина решавања спорова, који ће допринети да се смањи број старих предмета у судовима.

Што се тиче лустрације, она је делимично спроведена кроз неколико поступака разрешења, али и добровољних одласака из суда судија који су проценили да не треба да чекају поступак, што је мек али добар начин, јер прави мање потресе. Даље се није ишло због тога што не постоји политичка воља да се лустрацијом обухвате сви сегменти друштва, а што се судства тиче, представници судства и други стручњаци који су учествовали у радној групи Министарства за израду сета закона из области правосуђа дали су предлог да се прекине континуитет са старим законом и да се све судије изложе реизборности, међутим, политичком нагодбом донети су закони који нису прихватили предлог радне групе. У одсуству Закона о лустрацији имамо једну лустрациону одредбу у новом Закону о судијама, која даје могућност разрешења по том основу. Пред Великим персоналним већем већ се налази више предлога за разрешење.

Из овога што сам изложила може јасно да се види у којој мери ми озбиљно схватамо критике и свако упућивање замерки јавности. О предузетим мерама обавестили смо Министарство правде, председнике Владе и Скупштине. Међутим, без било какве озбиљне расправе о свему овоме и даље се без подршке у стварном стању настављају

паушални напади на судство од стране појединаца из извршне власти и обезвређује се све учињено, а пропусти у судству се уопштавају и дижу на ниво појава.

Стање у судству никада није било предмет критике било ког тела (скупштинског или владиног) нити је било икакве озбиљне и квалификоване расправе на основу извештаја о раду судова и увида у чињенице. Зато сматрамо да разни апели који се упућују судству, налози и постављање рокова који не уважавају правила поступка, изражавање сумње у могућност и способност судства да се бори против криминала, не доприносе побољшању стања у судству, већ угрожавају ауторитет институције: конфронтирају судску и извршну власт, цепају судијски корпус и носиоце правосудних функција наводе да се опредељују за и против одређених личности. Све то троши позитивну енергију која је нужна за пројекте без којих судство не може да се успостави и постане квалитетно и ефикасно. Зато, уместо критика, потребна је сарадња, у чијој основи је побољшање стања у судству и обезбеђивање амбијента за решавање проблема и то на дуги рок, због чега је од стране судства и предложено доношење Стратегије реформе судства, које је на нивоу Савета за реформу правосуђа и усвојена. То ће обезбедити да се не доносе и не мењају закони о судовима на брзину, на основу страначких погодби и без учешћа струке; да се постигне друштвени консензус о лустрацији у свим сегментима друштва као начину преовладавања ауторитарне прошлости; да се обезбеде смештајни и безбедносни, организационо-технички услови за рад судова и оспособе сви органи инволвирани у борбу против организованог криминала; да се обезбеде услови да Држава преузме финансирање Центра за едукацију када се повуче страни донатор за три године. Да се помогне формирању Центра за медијацију и подрже друге дугорочне активности, због којих, изласка из ове ситуације и поред изузетних напора судства, нема.

У овом послу Министарство правде има посебне обавезе јер је то орган који прати стање, анализира потребе судства и обезбеђује услове за његов рад.

И најзад неколико речи о сарадњи судија Србије са домаћим и страним владиним и невладиним организацијама, коју оцењујемо као изузетно богату и успешну. Ова сарадња се остварује кроз честе контакте, узајамну подршку, помоћ у сваком виду (стручну, техничку, финансијску), размену искустава, појединачне посете, студијске групе, подршку пројектима (израда и реализација ове конференције, едукација, компјутеризација, обезбеђење адаптације судске зграде Врховног суда, пројекта медијације). Такву сарадњу имамо и убудуће је очекујемо и због тога смо врло задовољни.

ПОРУКЕ САВЕТОВАЊА СУДИЈА У ВРЊАЧКОЈ БАЊИ

Годишње саветовање судија одржано је у Врњачкој Бањи у термину од 3. 11. до 7.11. 2002. године.

Рад на саветовању одвијао се у секцијама Грађанског, Кривичног и Управног одељења и у подсекцијама за грађанско и привредно право, у секцијама за кривично-процесно и кривично-материјално право и у подсекцији за малолетнике, као и у пленумима отварања и затварања саветовања.

Број учесника: 1.000 судија и председника судова из целе Србије.

Гости: 1) Bernhard Hauer – начелник Правно-Конзуларног одељења Амбасаде СР Немачке у Београду, 2) Paul Tiedemann – судија Административног суда у Бону, 3) Lee Rust Brown – Други Секретар, задужен за политичко-економска питања Амбасаде САД у Београду, 4) John Philips-координатор Програма за владавину права АВА СЕЕЛ, 5) Terry Ann Rogers –Директор АВА СЕЕЛ, 6) Pierre Truche – почасни председник Касационог суда, директор националне Комисије за деонтологију сигурности – Влада Републике Француске, 7) Eric Tonon – аташе за кооперацију Амбасадор Републике Француске у Београду, 8) Michelle Rivet –Председник суда за људска права у Торонту – Канада, 9) Nicolette de Sevres – сарадник судије Rivet, 10) Juliette Hage – заменик Шефа мисије UNDP, 11) Christer Karphammar – UNDP саветник у Правосудном центру, 12) Thomas Kerscher – програмски саветник UNDP, 13) Tim Sims – консултант UNDP, 14) Arminio Rosić – саветник за Национални програм Швајцарске агенције за кооперацију при Амбасади Републике Швајцарске у Београду, 15) Žarko Stepanović – координатор програма, Фонд за отворено друштво – Србије, 16) Silvija Panić-Đurović – Савет Европе и 17) David Dijaz Jogeix - OSCE.

1.Учесници саветовања:

- оцењују свој рад успешним,
- једногласно прихватају уводно излагање председника Врховног суда Србије,
- захваљују домаћим и страним експертима на учешћу у раду скупа,
- захваљују присутним представницима (владиних) и невладиних организација на показаном интересовању за рад судства.

2.Скуп констатује одсуство Министра правде Републике Србије, односно представника Министарства и зачуђен је ћутањем медија о овом скупу, на коме је било 1.000 судија из целе Србије.

3.Скуп указује да удруживање судија спада у корпус универзалних људских права и слобода и више се никада не сме догодити да ико ускрати судијама њихово уставно право да се, у оквиру сталешког удружења, заједнички залажу за независно вршење судске власти, унапређење стручног рада и друге професионалне интересе.

4.Скуп сматра нужним да се у што краћем року усвоје организациони и процесни закони (Закон о извршном поступку, Закон о нотарима, да се измени Закон о парничном поступку, Закон о обавезном осигурању, Закон о принудном поравнању стечају и ликвидацији, да се измени Закон о својинским односима и да се посебним прописом уреде средства обезбеђења потраживања (залога и хипотека); да се разграничи стварна надлежност трговинских судова и судова опште надлежности и да се измени Закон о предузећима), а да се у сарадњи са Министарством правде и социјалне заштите уреде одредбе, одговарајући модалитети у Закону о односима родитеља и деце и Предлог Закона о правосуђу за младе.

5.Скуп сматра да је потребно да се обезбеде услови за имплементацију Закона о уређењу судова, којим се установљавају нови судови (два првостепена суда, апелациони и Управни суд).

6.Скуп сматра да је хитно оснивање Управног суда и да се установи двостепеност у управном спору што узрокује нужну измену сета закона из управног поступка и спора.

7.Скуп се залаже за образовање посебног судског буџета.

8.Скуп оцењује да су судови у Србији способни да суде учиниоцима кривичног дела из области организованог криминала али је нужно и потребно да се учиниоци открију и у преткривичном и кривичном поступку докаже постојање основане сумње да су они учиниоци тих кривичних дела.

9.Скуп једногласно подржава акцију недеље поравнања и институционализацију медијације.

10.Скуп подржава и подстиче едукацију судија и других запослених у правосуђу.

11.Скуп поздравља израду етичког кодекса судија, ради враћања угледа судијској професији и гарантовања независности и непристрасности судија.

12.Скуп позива судије да појачају напоре којима се јача углед, ауторитет и независност судства.

13.Скуп осуђује иступе и мешања појединаца у рад судова, изрицањем паушалних оцена у средствима јавног информисања а посебно кроз коментаре судских одлука и њихово признавање или непризнавање.

14.Скуп указује на потребу сталног праћења и анализирања кривичних санкција и процене да ли се њиховим изрицањем остварује сврха кажњавања. Изражава спремност кориговања казнене политике и предузимање мера за побољшање ефикасности судства. О предузетим мерама треба обавештавати јавност путем средстава јавног информисања на одговарајући начин.

15.Скуп даје подршку побољшању материјалног положаја судија, саветника и других запослених у судовима.

Република Србија
ВРХОВНИ СУД СРБИЈЕ
I Су 316/02
01.08.2002.године
Београд

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
МИНИСТРУ ПРАВДЕ ГОСПОДИНУ ДР ВЛАДАНУ БАТИЋУ

Достављамо Вам

И Н Ф О Р М А Ц И Ј У

О НЕГАТИВНИМ ЕФЕКТИМА УСВАЈАЊА
ЗАКОНА О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА ЗАКОНА О СУДИЈАМА
("СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РС" БРОЈ 42 ОД 19.7.2002.ГОДИНЕ)

I НА РАД СУДОВА ОПШТЕ НАДЛЕЖНОСТИ

У члану 16. став 5. Закона о изменама и допунама Закона о судијама ("Службени гласник РС" број 42 од 19. 7. 2002. године) прописано је:

"За време трајања мандата председник суда не може да обавља судијску дужност."

Услед присутног проблема непопуњености судијских места предвиђених систематизацијом, у већини судова у Србији, председници судова раде поједине судијске обавезе у циљу побољшања ефикасности рада суда, поступањем у предметима.

Као илустрација учешћа председника судова опште надлежности у решавању појединих предмета могу да послуже следеће чињенице:

Председник Окружног суда у Сремској Митровици у току 2001. године решио 128 истражних предмета, а укључујући и рад на другим предметима (Кв. веће) испунио норму са 238,51%; док је у 2002. години за првих шест месеци рада на различитим врстама предмета норма испуњена са 194,52%.

Председник Општинског суда у Старој Пазови - за првих шест месеци 2002. године остварена норма у проценту од 121,20%.

Председник Општинског суда у Сремској Митровици - за првих шест месеци 2002. године остварена норма у проценту са 114,37%.

Документи

Председник Општинског суда у Шиду - за првих шест месеци 2002. године остварена норма у проценту са 132,20%.

Председник Општинског суда у Руми - за првих шест месеци 2002. године остварена норма у проценту са 168,34%.

Напред изнети подаци указују да председници неких судова испуњавају норму преко норме предвиђене оријентационим мерилима. Примена члана 16. став 5. Закона о измена и допунама Закона о судијама има за последицу да у целој Републици треба попунити оријентационо око 200 судијских места у општинским судовима како би те судије радиле предмете које су до сада радили председници тих судова и из истих разлога и око 20 судијских места у окружним судовима.

На тај начин би се само у одређеној мери задржала ажурност у наведеним судовима с обзиром да нове судије свакако не би могле на почетку обављања своје дужности тако квалитетно обављати судијски посао као председници судова који су по правилу судије са већим искуством а и бирани су из реда најбољих судија.

Поред тога у судовима са мањим бројем судија угрожен је рад јер неће бити могуће формирање већа, с обзиром да председник суда неће моћи да суди, иако у таквим судовима управљање судом не захтева пуно радно време председника суда, који зато неће бити у потпуности радно ангажован.

Уколико не би одмах уследила адекватна попуна новим судијама (оријентационо око 220) треба очекивати негативне последице у наредном периоду јер је већ сада присутна велика оптерећеност судија, судови немају попуњену систематизацију, преузимање предмета које су до сада радили председници суда од стране постојећих судија, свакако ће их у још већој мери оптеретити и као последицу имати неажурност судова. Тим пре што промена судије захтева и обнављање свих изведених радњи у поступку.

Посебно треба истаћи да ће се обустављање рада председника судова на неким од најтежих и најсложенијих предмета, за које је заинтересована како домаћа тако и страна јавност укључујући и поједине институције из иностранства (Хашки трибунал), веома негативно одразити на рад суда.

Треба указати на пример председника Окружног суда у Прокупљу који је и председник већа у предмету ратног злочина који је први такав предмет са чијим се суђењем започело у Србији. Након одржавања више главних претреса предмет се налази у фази пред пресуђење. Пошто председник суда не може више да суди тај предмет мора се уступити на суђење другом судији што ће изискивати одређено време на припреми и изучавању предмета и немогућност процене када би овај предмет могао бити решен.

Сличан случај је са поступком ексхумације у Сремској Митровици где је поступак вођен од стране председника Окружног суда, с обзиром да је Република Хрватска и Федерација БиХ доставила Савезној Влади захтев за ексхумацију 104 НН леша сахрањена на гробљу у Сремској Митровици а везано за ратна дејства у

Документи

периоду од 1991. године закључно са 1995. годином. С обзиром на значај предмета, посебно притисак јавности председник Окружног суда на овом предмету ради око два месеца. Прикупљена је бројна документација, класификована, урађен протокол. Нови судија тешко ће се снаћи у овом предмету, јер то изискује време потребно ради упознавања са доказима, а почетак ексхумирања тела заказан је за 2. септембар 2002. године.

Ово су само неки од случајева који указују на оправданог закључка да ће наведена законска одредба изазвати бројне негативне последице у раду у свим судовима.

II НА РАД ТРГОВИНСКИХ СУДОВА

Наведена законска одредба члана 16. став 5. Закона о изменама и допунама Закона о судијама ("Службени гласник Републике Србије" бр 42 од 19. 7. 2002. године) посебно ће се негативно одразити на рад трговинских судова који у свом саставу имају мање од осам судија.

До сада је било уобичајено да председник трговинског суда учествује у раду стечајног већа, као стечајни судија или као члан већа у извршном поступку док је у неким судовима председник суда и регистарски судија.

Измена члана 66. Закона о судијама према, којој за време трајања мандата председник суда не може да обавља судијску дужност, онемогућиће досадашње уобичајено функционисање трговинских судова, нарочито у судовима са мањим бројем судија, а што у циљу решавања насталог проблема изискује потребу проширења систематизације и повећања броја судија.

Због великог броја стечајних предмета и предмета ликвидације који су хитне природе за рад на овим предметима ангажује се по правилу четворо судија, на предметима регистра један судија, у привредним споровима двојица судија и у "ПК" предметима један судија, док се остали ванпарнични предмети сразмерно деле.

За суђење у стечајним предметима потребно је четворо судија с тим што од њих четворо ни један судија не може судити привредне спорове, јер би тиме учинио битну повреду одредаба поступка. То значи да судије који суде привредне спорове не могу учествовати у раду стечајног већа и обрнуто, па су због тога у стечајно веће ангажоване и судије из ванпарничних одељења и судије које раде "ПК" предмете.

Напомиње се да је повећан број стечаја изазвао и знатно повећање привредних спорова па тако од укупног броја свих привредних спорова, 70% спорова чине спорови настали поводом стечаја, а у овом броју појављује се велики број старих предмета.

Напред изнето указује да у трговинским судовима са мањим бројем судија свако одсуствовање само једног од судија довело би у питање рад стечајног већа, а судија из привредних спорова не би могао бити замењен, јер судије које учествују у поступку стечаја или ликвидације не могу радити привредне спорове.

Документи

Последица наведене измене Закона о судијама је да ће практично за годину дана запасти у неажурност сви трговински судови а посебно они који у свом саставу имају мање од осам судија.

Ова законска одредба по којој за време трајања мандата председник суда не може да обавља судијску дужност довешће до тога да ће се морати тражити делегација судије из другог суда за суђење одређеног броја предмета који се тичу привредних спорова.

Неопходно је чак и за време годишњих одмора у суду да стечајно веће буде у пуном саставу, као и стечајни судија, а изузимање председника суда у предметима стечаја довешће до немогућности доношења одлуке у периоду од 30 дана, што ће отежати рад стечајним управницима у одређеним стечајним предметима, јер стечајни управник не може предузети ни једну радњу а да о томе одлуку не донесе стечајно веће. То ће се одразити и на благовремене исплате зарада радницима који раде код оваквих правних субјеката, јер ће на исплату зараде чекати дуже време, а што би могло изазвати и узнемирење јавности.

Напред наведени разлози указују на потребу хитног доношења привремене мере, како се не би створили нежељени ефекти, а нашта је указано и у допису Агенције за осигурање депозита за санацију, стечај и ликвидацију банака који је упућен Вишем трговинском суду у Београду 1. 8. 2002. године.

Наиме, ова Агенција је стечајни управник четири највеће друштвене банке на територији Србије: Беобанке, ад Београд, Београдске банке ад, Београд, Југо банке ад Београд и Инвест банке ад Београд.

Стечај над овим банкама отворен 3. јануара 2002. године изазвао је огромне друштвене (социјалне и привредне) последице. Тешки проблеми изазвани су не само отпуштањем 10.000 радника, већ и наплатом потраживања од практично свих друштвених предузећа на територији Републике у условима потпуне великвидности. Изузетно тежак и одговоран посао као председник стечајног већа морао је и могао да прихвати само тадашњи вршилац дужности, а сада председник Трговинског суда у Београду. Имајући у виду тежину овог друштвеног задатка јасно је да те поступке може и мора да води само судија највећег ауторитета односно председник Трговинског суда. Наведене законске измене довеле су до парализе рада у овим стечајним поступцима. Председник суда не може да обавља судијску дужност, а не постоји ни један судија који у овом тренутку може да настави нормалан рад у овим предметима имајући у виду њихову сложеност и значај. Штета која предстоји је несумњива и велика.

ПРЕДСЕДНИК
ВРХОВНОГ СУДА СРБИЈЕ
Мр Лепосава Карамарковић

ВРХОВНИ СУД СРБИЈЕ
I Су бр.320/02
06.08.2002. године

УСТАВНОМ СУДУ СРБИЈЕ

Београд
Немањина 22

ПРЕДЛОГ ЗА ПОКРЕТАЊЕ ПОСТУПКА

-ради оцењивања уставности Закона о судијама
("Службени гласник РС", бр.36/2001 и 42/2002);

-за одређивање привремене мере

На основу члана 128. став 2. Устава Републике Србије, члана 41. став 2. у вези члана 38. став 1. Закона о уређењу судова и члана 20. Закона о поступку пред Уставним судом и правном дејству његових одлука, Врховни суд Србије је, у Општој седници одржаној 5. августа 2002. године, одлучио да затражи од Уставног суда Србије да донесе следећу

О Д Л У К У

1. Утврђује се да одредба члана 66. став 3. Закона о судијама, допуњен чланом 16. став 3. Закона о изменама и допунама Закона о судијама, није у сагласности са Уставом.

2. Утврђује се да одредба члана 37. став 1. Закона о судијама, измењена чланом 7. став 1. Закона о изменама и допунама Закона о судијама, није у сагласности са Уставом.

3. Утврђује се да одредба члана 46. став 2. Закона о судијама, измењена чланом 10. Закона о изменама и допунама Закона о судијама, није у сагласности са Уставом.

4. Утврђује се да одредба члана 65а Закона о судијама, и члана 66. став 2. Закона о судијама, измењена одредба члана 15. и 16. Закона о изменама и допунама Закона о судијама, нису у сагласности са Уставом.

5. Утврђује се да одредба члана 11. став 2. Закона о судијама, измењена чланом 1. Закона о изменама и допунама Закона о судијама, није у сагласности са Уставом.

ОДРЕЂУЈЕ СЕ ПРИВРЕМЕНА МЕРА ЗАБРАНЕ ПРИМЕНЕ ОСПОРЕНИХ ЗАКОНСКИХ ОДРЕДАБА, ДО КОНАЧНЕ ОДЛУКЕ ПО ПРЕДЛОГУ.

О Б Р А З Л О Ж Е Њ Е

1. Оспореном одредбом под 1 предвиђено је да за време трајања мандата председник суда не може да обавља судијску дужност.

Према члану 66. став 1. Закона о судијама, председник суда бира се међу судијама на пет година, из чега јасно произлази да је председник суда истовремено и судија, односно да је у функцији председника суда садржана и функција судије, као претпоставка и услов за председничку функцију. Полазећи од ове одредбе закона као и од природе судијске функције, функције председника суда и судије не могу да буду инкопатибилне, како то произлази из оспорене законске одредбе под 1. Такво законско решење по коме председник суда не може да обавља судијску дужност, док је председник, представља преседан и у нашем и у упоредном праву. Оспорена одредба производи многе штетне последице у правосуђу. У Србији велики број судова и по систематизацији има само по неколико судија, а поготову што систематизација често није ни попуњена, те у таквим околностима функција председника не захтева пуно радно време, па су председници судова, у највећем броју судова, обављали и судску дужност. У привредним судовима председници стечајних већа, што су врло значајни предмети, су председници судова. Ако би остала на снази оспорена одредба требало би у Србији, по нашој процени, бирати близу 100 нових судија.

Реаговања из свих судова у Србији на ову измену су јединствена и одлучна. Судови исказују неверицу и изненађење, па и протесте што за измене правосуђе није консултовано. Истиче се да је у многоне, због оваквог решења, блокиран рад у великом броју судова, посебно малих, у којима што због мале систематизације или непопуњености исте, што због боловања судија и других одсуствовања, није могуће саставити ванрасправна већа, која одлучују по хитном поступку, па се од Врховног суда већ захтева делегирање појединих судија из других судова. Посебно се истиче да председници суда имају у раду велики број предмета, обично сложенијих у којима је доказни поступак при крају, па би, у свим тим случајевима поступак морао да почне изнова, што је крајње нерационално и скупо, а и повећава неефикасност и неажурност судова.

Посебно истичемо да један број председника, уколико опстане овакво решење, не жели да врши председничку функцију, јер се тиме одваја од струке. Све су то већ за кратко време изражене штетне последице оваквог законског решења, због чега је велики број судова поднео Уставном суду, преко Врховног суда, такође, предлоге или иницијативе за оцену уставности, што ћемо, у најкраћем року, доставити том суду, ради вођења јединственог поступка.

Како из изложеног произлази да се функција судије не може искључити из функције председника у којој је логички садржана, то је оспорена одредба под 1 у нескладу са чланом 101. став 4. Устава Републике Србије, који прописује да Врховни суд

Документи

утврђује постојање разлога за престанак судијске функције, односно за разрешење судије. Како је, дакле, председник истовремено и судија, као што је то, на пример, у уставним судовима и Савезном суду, то за престанак судијске функције председника важе прописи Закона о судијама који се односе на престанак судијске функције.

Пошто Устав Србије не предвиђа могућност престанка судијске функције за време трајања мандата председника суда, губитак судијске функције на основу законске одредбе није у сагласности са чланом 101. став 4. Устава Републике Србије.

2. Чланом 7. Закона о изменама и допунама Закона о судијама, измењен је члан 37. став 1. ранијег закона, тако да сада гласи " Велико персонално веће чини девет судија Врховног суда, које на предлог Високог савета правосуђа именује Народна скупштина". Дакле, досадашњим законом Велико персонално веће формирао је Врховни суд, а оспорени члан измењен је тако што је одређено да Велико персонално веће именује Народна скупштина. Из те чињенице произлази да је Велико персонално веће орган Скупштине, пошто га она именује, па, у складу са тим њој и одговара. Дакле, овом изменом Велико персонално веће није орган Врховног суда. Како ово веће, према ставу 2. члана 37. Закона о судијама, одлучује о питањима положаја судија, па и о постојању разлога за разрешење, то је именовање Великог персоналног већа од стране Скупштине, у нескладу са чланом 101. став 4. Устава Републике Србије који прописује да Врховни суд утврђује постојање разлога за престанак судијске функције, односно за разрешење судије. Дакле, то је оригинално, Уставом утврђено право Врховног суда, из чега произлази да је искључиво Врховни суд надлежан да утврђује критеријуме за избор и врши избор чланова Великог персоналног већа и доноси пословник о његовом раду. Из тога несумњиво произлази да је оспорени члан закона према којем Скупштина именује чланове Великог персоналног већа у супротности са чланом 101. став 4. Устава Србије.

При томе, овакав став не мења чињеница да и Скупштина чланове Великог персоналног већа именује из реда судија Врховног суда, пошто је овде одлучна чињеница да Велико персонано веће није орган суда, већ Скупштине, као што је већ напред истакнуто. При разматрању овог питања треба имати у виду и то да је сасвим непознато у пракси и законодавству које се односи на правосуђе, да Скупштина именује судске органе, као што се овде чини, чиме се, очигледно, нарушава и уставни принцип о независности суда изражен у члану 96. Устава Републике Србије.

3. Досадашњим Законом о судијама, који је сада измењен, као што је означено под 3, било је предвиђено да Народна скупштина може да изабере за судију само оног кандидата кога Високи савет правосуђа предложи, а ако он не буде изабран, Високи савет правосуђа поново утврђује предлог.

Према изложеном, Високи савет правосуђа имао је до сада веома значајну улогу при избору судија, пошто судија није могао да буде изабран ако није предложен од Високог савета правосуђа. То је била важна демократска тековина у реформи правосуђа и у функцији остварења уставног начела о независности суда. Такво решење било је и разумљиво, јер правосуђе, односно струка, могу најбоље да оцене и стручност и достојност кандидата за судију. Међутим оспореним законским решењем под 3, којим се дају овлашћења надлежном одбору Скупштине да предлаже избор судија без утицаја

Документи

Високог савета правосуђа у предлагању, знатно су умањена, већ установљена права Високог савета правосуђа при избору судија, пошто, скупштински одбор по свом нахођењу, може предлати избор судија.

Овако законско решење из оспореног члана није у сагласности са чланом 16. став 2. Устава СРЈ, који гласи: "Међународни уговори који су потврђени и објављени у складу са Уставом и ОПШТЕ ПРИХВАЋЕНА ПРАВИЛА МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА, саставни су део унутрашњег правног поретка".

Европска повеља о Закону за судије, усвојена у Стразбуру 8 – 10 јула 1998. године у оквиру Европског савета, а која, према тексту повеље, узима у обзир основна начела Уједињених нација о независности судства, које је усвојила Генерална скупштина Уједињених нација новембра 1985. године, може се, несумњиво, сматрати као опште прихваћено начело међународног права.

По напред означеној Европској повељи о Закону за судије под тачком 1, не могу се националним законима умањивати већ постигнути нивои, којима се гарантује независност и стручност у судовима. Међутим, оспореним решењем под 3 евидентно је умањена, односно практично девалвирана и сведена на формалност улога Високог савета правосуђа и независност судова у избору судија, као битном сегменту правосудне функције. Знатно већа овлашћења и улога Високог савета правосуђа у овој области, која су сада умањена, била су гарантована Законом о судијама ("Службени гласник РС", број 63/2001 од 6. новембра 2001. године).

Како се према изложеном, Европска повеља о Закону за судије, у смислу члана 16. став 2. Устава СРЈ, има сматрати саставним делом унутрашњег правног поретка, то је и оспорено законско решење под 3 којим се умањују права Високог савета правосуђа, која су гарантована и установљена напред поменутиим Законом о судијама, у колизији са Европском повељом, а самим тим и у несагласности са чланом 16. став 2. Устава СРЈ.

4.Разлози дати под 3, важе у целости као образложење предлога под 4, са посебном напоменом да је избор председника суда у потпуности изузет из надлежности Високог савета правосуђа, што још драстичније показује да је достигнути степен независности и улоге суда у вођењу кадровске политике преко Високог савета правосуђа, скоро у потпуности обезвређен, што је, као што је образложено под 3, у потпуном нескладу са чланом 16. став 2. Устава СРЈ.

Иначе, као шири контекст, у коме, по нашем ставу треба разматрати уставност оспорених одредби закона, истичемо чињеницу да су закони који регулишу област правосуђа, пре неколики месеци донети на брзину, без темељитог проучавања усвојених решења и могућих последица, и без консултовања струке, а сада се, само

после неколико месеци приступа променама, такође на брзину и без учешћа правосуђа. У овим изменама и допунама, посебно Закона о судијама, чини се корак назад у реформи правосуђа, посебно кад се ради о Високом савету правосуђа чија се улога и значај битно умањују код избора судија и посебно председника судова, чији се избор у потпуности изузима из надлежности Високог савета правосуђа, о чему је било речи под 3.

Документи

Због изложених разлога сматрамо да је ово покретање поступка за оцену уставности оправдано и на закону засновано.

Сматрамо да оспорене законске одредбе, посебно под 1, производе многе негативне последице и неповољно се одражавају на рад судова, о чему је било речи под 1, па стога и **ПРЕДЛАЖЕМО** да Уставни суд донесе **ПРИВРЕМЕНУ МЕРУ**, којом ће се забранити примена оспорених законских одредаба, до коначне одлуке по предлогу, због неотклоњивих штетних последица за функционисање судова, на које смо већ указали.

5. Сваки судија ужива сталност судијске функције по члану 101. став 1. Устава Републике Србије, као гаранцију независности судске власти. Отуда је чланом 101. став 5. Устава Републике Србије и предвиђено да судија не може бити премештен у други суд против његове воље. Премештај је, дакле, могућ само у сагласност судије. То предвиђа и начелна одредба члана 16. став 2. Закона о судијама.

Одредба члана 11. став 2. Закона о судовима допушта да судија, ако дође до укидања суда или ако надлежност суда, у целини или делом, буде пренета на други суд, настави дужност у суду који је надлежност преузео. Овом одредбом се, заправо, омогућује премештај судије у други суд и без сагласности судије.

Како члан 101. став 5. Устава Републике Србије не допушта никакве изузетке од забране премештаја судије у други суд без његове сагласности, оспорена одредба није у сагласности не само са Уставом него и са начелном одредбом Закона о судијама.

Општа седница
Врховног суда Србије
ПРЕДСЕДНИК

ВРХОВНОГ СУДА СРБИЈЕ
Мр Лепосава Карамарковић

Република Србија
УСТАВНИ СУД
Број: IY - 122/02
19. 09. 2002. год.
Београд

Уставни суд Републике Србије у саставу: председник Слободан Вучетић и судије Верона Адам Бокрош, др Срђан Ђорђевић, др Милутин Ђуричић, др Боса Ненадић, Љубомир Поповић, Мирјана Рашић, Бранка Ђурчија и мр Светозар Чиплић, на основу члана 125. Устава Републике Србије, на седници одржаној 19. септембар 2002. године, донео је

РЕШЕЊЕ

Обуставља се извршење појединачних аката и радњи на основу чл. 7, 10, 15, 16. и 18. Закона о изменама и допунама Закона о судијама ("Службени гласник РС", број 42/2002).

Образложење

Врховни суд Србије је, на основу члана 128. став 2. Устава Републике Србије, покренуо пред Уставним судом Републике Србије поступак за оцену уставности одредби чл. 1, 7, 10, 15, и 16. Закона о изменама и допунама Закона о судијама ("Службени гласник РС", број 42/2002).

Уставном суду Републике Србије, преко Врховног суда Србије, достављени су поднесци окружних судова у Неготину, Шапцу, Зајечару, Смедереву и Сремској Митровици и трговинских судова у Ужицу, Ваљево, Новом Саду, Зрењанину и Сомбору којима се, такође, покреће поступак за оцену уставности тих одредби Закона о изменама и допунама Закона о судијама (у даљем тексту: оспорени Закон).

Окружни судови у Пироту и Прокупљу, поред наведених одредаба, покренули су поступак за оцену уставности и члана 18. Закона.

Уставном суду Републике Србије поднето је и више иницијатива за покретање поступка за оцену уставности, поред наведених чланова, и за чл. 13. и 19. оспореног Закона.

Београдски центар за људска права, Центар за антиратну акцију, Фонд за хуманитарно право, Фонд за отворено друштво, Комитет правника за људска права и Лига експерата - Лех упутили су Уставном суду заједничку представку у којој се "изражава дубока забринутост због усвајања закона о изменама и допунама сета правосудних закона." Подносиоци представке сматрају "да ови закони нису у складу с уставним начелима о самосталности и независности правосуђа... да су они у несагласности и са европским стандардима и супротни Европској конвенцији о људским правима... да се

законима озбиљно нарушавају независност и самосталност правосуђа, па самим тим и подела власти у демократском друштву." Посебно се истиче "да закони отварају могућност пуне инструментализације правосуђа и његово потчињавање законодавној и извршној власти...", због чега траже "неодложно укидање ових закона и хитно приступање коренитој реформи правосуђа, а ради остваривање основних вредности демократског друштва."

Према наводима изнетим у предлозима и иницијативама оцена уставности појединих одредаба оспореног закона се захтева из следећих разлога:

- члан 1. оспореног закона, којим се мења члан 11. став 2. Закона о судијама гласи: "Изузетно, ако суд буде укинута или ако надлежност суда, у целини или знатним делом, буде пренета на други суд, судија наставља дужност у суду који је надлежност преузео."

Предлагачи и иницијатори сматрају да судија у смислу члана 101. став 1. Устава Републике Србије ужива сталност судијске функције "као гаранцију независности судске власти." Према члану 101. став 5. Устава Републике Србије судија не може бити премештен против своје воље. Премештај је, по мишљењу предлагача и иницијатора, могућ само уз сагласност судије. Наведеном одредбом оспореног закона омогућује се премештај судије у други суд и без његове сагласности, па стога, по њиховој оцени, одредба члана 1. оспореног Закона није у сагласности са одредбом члана 101. став 5. Устава Републике Србије која не допушта никакве изузетке од забране премештаја судија;

- члан 7. оспореног закона којим се мења члан 37. став 1. Закона о судијама гласи: "Велико персонално веће чини девет судија Врховног суда, које на предлог Високог савета правосуђа именује Народна скупштина."

У предлозима и иницијативама се истиче да, с обзиром на начело поделе власти утврђено чланом 9. Устава Републике Србије према којем "судска власт припада судовима", чланове Великог персоналног већа као судског тела, не може именовати Народна скупштина, јер то представља "флагрантно кршење начела поделе власти." Из оспорене одредбе би произишло да је Велико персонално веће орган Народне скупштине, пошто га она именује, па у складу с тим и њој одговара те, према томе, то тело није више орган Врховног суда. Како Велико персонално веће одлучује о "питањима положаја судија, па и о постојању разлога за разрешење" (члан 36. став 2. Закона о судијама који није мењан), то је, поред осталог, именовање Великог персоналног већа од стране Народне скупштине, према мишљењу предлагача и иницијатора, несагласно са чланом 101. став 4. Устава Републике Србије који прописује да Врховни суд утврђује постојање разлога за престанак судијске функције односно за разрешење судија. Ово из разлога што је ово овлашћење оргинерно Уставом утврђено право Врховног суда, па следствено томе искључиво је Врховни суд надлежан да утврђује критеријуме за избор и врши избор чланова Великог персоналног већа и доноси пословник о његовом раду.

- члан 10. оспореног Закона, којим се мења члан 46. Закона о судијама гласи:

"Судију бира Народна скупштина на предлог Високог савета правосуђа.

Ако предложени кандидат не буде изабран, надлежни одбор Народне скупштине предлаже Народној скупштини другог кандидата.

Ако ни тај кандидат не буде изабран Високи савет правосуђа поново ће огласити избор."

По мишљењу предлагача и иницијатора, Високи савет правосуђа имао је до сада веома значајну улогу при избору судија, пошто судија није могао да буде изабран уколико није предложен од Високог савета правосуђа. Такво решење је било у функцији начела независности суда. Међутим, оспореним одредбама Закона се "дају овлашћења надлежном одбору Скупштине да предложи избор судија, без утицаја Високог савета правосуђа у предлагању" што знатно умањује већ законом утврђено право овог органа. Овакво решење, према наводима предлагача, није у складу са начелом поделе власти, јер је фактичко предлагање кандидата за избор судија пренето у надлежност одбора Народне скупштине. То решење, такође, је "у колизији са Европском повељом о Закону за судије (Стразбур 1998. године) којом се под тачком 1, предвиђа да се не могу националним законима умањивати већ постигнути нивои којима се гарантује независност и стручност у судовима";

- члан 13. оспореног Закона, којим се мења члан 56. став 2. Закона о судијама гласи: "Поступак покрећу (за навршење радног века и за разлоге за разрешење) министар надлежан за правосуђе, председник суда, председник непосредно вишег суда и председник Врховног суда Србије."

У иницијативама за покретање поступка за оцену уставности овог члана оспореног Закона се истиче да није у сагласности са Уставом овлашћење да министар надлежан за правосуђе утиче на избор и разрешење судија и председника судова, јер се тиме нарушава уставно начело самосталности и независности судске власти, из члана 96. став 1. Устава Републике Србије;

- члан 15. и 16. оспореног Закона којима се додаје нови члан 65а, а члан 66. Закона о судијама мења, тако да оспорени чланови сада гласе:

"Поступак избора

Члан 65а.

Министар надлежан за правосуђе оглашава слободно место председника суда у "Службеном гласнику Републике Србије" и другим средствима јавног информисања.

Рок за подношење пријаве не може да буде краћи од 15 ни дужи од 30 дана од дана оглашавања.

Министар надлежан за правосуђе прибавља податке и мишљења за све пријављене кандидате од колегијума суда и доставља их заједно са својим мишљењем надлежном одбору Народне скупштине.

Трајање дужности

Члан 66.

Председник суда бира се међу судијама на пет година и може бити поново изабран.

Предлог за избор председника подноси надлежни одбор Народне скупштине.

Време на које је председник суда изабран тече од дана ступања на дужност.

За време трајања мандата председник суда не може да обавља судијску дужност."

Према наводима у предлозима и иницијативама одредбама члана 65а. оспореног Закона избор председника суда у потпуности је изузет из надлежности Високог савета правосуђа у корист министра правде и надлежног одбора Народне скупштине, чиме се нарушава начело поделе власти и "још драстичније показује да је достигнути степен независности и улоге суда у вођењу кадровске политике преко Високог савета правосуђа скоро у потпуности обезвређен..".

У вези са одредбом члана 16. став 4. оспореног Закона којим је предвиђено да за време трајања мандата председник суда не може да обавља судијску функцију истиче се да се према члану 66. став 1. Закона о судијама, који није мењан, председник суда бира међу судијама, односно да је "у функцији председника суда садржана и функција судије, као претпоставка и услов за председничку функцију." Предлагачи и иницијатори су мишљења да је ова одредба у супротности са одредбама чл. 99. - 101. Устава Републике Србије, с обзиром да Устав не предвиђа да је вршење функције председника суда разлог за ускраћивање вршења судијске функције. Те две функције уставно нису, а функционално не могу да буду инкомпатибилне.

Истовремено се наводи да престанак судијске функције по одредби члана 16. став 4. оспореног Закона, није у сагласности са чланом 101. став 4. Устава Републике Србије који прописује да Врховни суд утврђује постојање разлога за престанак судијске функције, односно за разрешење судије. Устав, наиме, у члану 101. став 2. и 3. предвиђа разлоге за престанак судијске функције односно за разрешење судије, међу којима није предвиђена могућност "престанка судијске функције за време трајања мандата председника суда", па је престанак судијске функције, на основу такве законске одредбе, супротан уставној одредби из члана 101. став 2. и 3. Устава Републике Србије.

- члан 18. оспореног Закона, којим се мења наслов изнад члана 70. и сам члан 70. Закона о судијама, гласи:

"Утврђивање разлога за престанак дужности председника суда

Члан 70.

Навршење радног века и разлоге за разрешење утврђује надлежни одбор Народне скупштине.

Поступак покрећу министар надлежан за правосуђе, председник непосредног вишег суда и председник Врховног суда Србије.

Председник суда који жели да му дужност престане подноси писан захтев надлежном одбору Народне скупштине, који ваљан захтев одмах прослеђује Народној скупштини.

Остале одредбе овог закона које се односе на судије примењују се и на председнике судова."

Предлагачи и иницијатори сматрају да је овлашћење садржано у оспореном члану да надлежни одбор Народне скупштине утврђује разлоге за престанак дужности председника суда супротно чл. 9. и 101. Устава Републике Србије, јер је то овлашћење, по Уставу, у надлежности Врховног суда Србије. Поред тога, у предлозима и иницијативама се посебно указује на могућност субјективизма у покретању поступка за разрешење председника суда од стране извршне власти (министра надлежног за правосуђе).

Према наводима у иницијативама, члан 19. оспореног Закона у којем се утврђују посебни разлози за разрешење судија, није у сагласности са чланом 96. Устава Републике Србије према којем судија "Не може да одговара за мишљење и глас који су дати у вршењу судијске функције...", а осим тога разрешавање судија због "...учествовања у прекрајању изборне воље грађана, политички монтираним суђењима... представља крајње опасне и произвољне критеријуме који се не смеју примењивати без утврђивања намере судија...".

Оспорене одредбе закона, према наводима у предлозима и иницијативама, производе многе штетне последице у правосуђу као што су: блокиран рад у великом броју судова нарочито оних са малим бројем судија, (до четири судије) у којима није могуће образовати већа која одлучују о жалбама против решења истражног судије, нити већа која одлучују о приговорима на решења извршног судије као и у другим случајевима када се одлучује по хитном поступку. Такође, указује се да председници судова одлучују о изузећу, постављању браниоца по службеној дужности, учествују у скраћеном поступку, регистрационе су судије и сл. имају у раду велики број предмета, обично сложенијих, у којима је доказни поступак при крају и да би прекидање рада на тим предметима изазвало материјалне штете и штете у одлучивању о правима и интересима правних субјеката. То ће, уколико се оспорене одредбе Закона примене, изазвати велику неажурност, нерационалност, неефикасност, повећање трошкова поступка и друге штетне последице које се касније не могу отклонити.

Предлагачи и иницијатори су предложили доношење привремене мере обуставе извршења појединачних аката и радњи на основу оспорених одредаба Закона, јер би њиховим извршавањем могле наступити неотклоњиве штетне последице у функционисању судова и остваривању њихових функција;

Устав Републике Србије предвиђа:

- да је Република Србија, поред осталог, заснована на владавини права (члан 1.);

- да судска власт припада судовима (члан 9. став 4.);
- да судови штите слободу и права грађана, законом утврђена права и интересе правних субјеката и обезбеђују уставност и законитост (члан 95);
- да су судови самостални и независни у свом раду и суде на основу Устава, закона и других општих аката (члан 96. став 1);
- да Суд суди у већу, а законом се може одредити да у одређеним стварима суди судија појединац (члан 98);
- да у суђењу учествују судије и судије поротници, на начин утврђен законом (члан 99);
- да је судијска функција стална, да су разлози за престанак судијске функције и за разрешење судије утврђени Уставом, да постојање тих разлога утврђује Врховни суд Србије, у складу са законом, и о томе обавештава Народну скупштину и да судија не може бити премештен против своје воље (члан 101) и;
- да се организација, оснивање, надлежност судова и поступак пред судовима утврђују законом (члан 102).

Према члану 42. став 1. Закона о поступку пред Уставним судом и правном дејству његових одлука, Уставни суд може у току поступку, до доношења коначне одлуке, обуставити извршење појединачног акта или радње која је предузета на основу општег акта чија се уставност, односно законитост оцењује, ако би њиховим извршавањем могле наступити неотклоњиве штетне последице.

Наводима предлагача и иницијатора, по оцени Уставног суда, учињена је вероватним околност да би се применом неких оспорених одредаба Закона изазвале неотклоњиве штетне последице.

Наиме, примена одредаба чл. 7, 10, 15, 16. и 18. оспореног Закона одвојила би председнике судова од вршења судијске функција која је основ за њихов избор, онемогућила би у судовима, нарочито са мањим бројем судија, образовање ванрасправних већа која одлучују по хитном поступку и захтевала би делегирање појединих судија из других судова, што би изазвало неотклоњиве штетне последице у раду судова. Такође, тиме би било успорено остваривање уставом утврђене функције суђења у области заштите слобода и права грађана, законом утврђених права и интереса правних субјеката, а посебно би то било од утицаја на неблагоприятно одлучивање у области обезбеђења уставности и законитости. Осим тога, оспорене одредбе закона којима је предвиђено да чланове Великог персоналног већа бира Народна скупштина, односно да надлежни одбор Народне скупштине има супсидијарно право предлагања кандидата за судије (у односу на Високи савет правосуђа), могле би имати неотклоњиве штетне последице на остваривање Уставом утврђеног положаја и улоге Врховног суда и других органа судске власти у заштити слобода и права човека и грађанина и вршењу судске власти.

По оцени Уставног суда наведене последице су, по својој природи, неотклоњиве јер нису реститутивне природе и не могу се каснијим деловањем судова у потпуности отклонити, посебно када се ради о благовремености одлучивања и садржини заштите слобода и права грађана и начела уставности и законитости.

На основу изложеног, Уставни суд је оценио да би извршењем појединачних аката и радњи на основу наведених оспорених одредаба Закона могле да наступе неотклоњиве штетне последице у остваривању уставом утврђених функција судова.

На основу члана 42. став 1. и члана 47. тачка 2. Закона о поступку пред Уставним судом и правном дејству његових одлука ("Службени гласник РС", број 32/91), Уставни суд је одлучио као у изреци.

ПРЕДСЕДНИК СУДА
Слободан Вучетић, с.р.

Република Србија
УСТАВНИ СУД
Број: IУ- 122/02
03. 10. 2002. год.
Београд

Уставни суд Републике Србије у саставу: председник Слободан Вучетић и судије Верона Адам Бокрош, др Срђан Ђорђевић, др Милутин Ђуричић, др Боса Ненадић, Љубомир Поповић, Мирјана Рашић, Бранка Ђурчија и мр Светозар Чиплић, на седници одржаној 3. октобра 2002. године, донео је

РЕШЕЊЕ

ПОКРЕЋЕ СЕ поступак за оцену уставности чл. 13. и 19. Закона о изменама и допунама Закона о судијама ("Службени гласник РС", број 42/2002).

Образложење

Уставном суду Републике Србије поднето је више иницијатива за покретање поступка за оцену уставности чл. 13. и 19. Закона о изменама и допунама Закона о судијама ("Службени гласник РС", број 42/2002).

У иницијативама се истиче да је овлашћење из члана 13. оспореног Закона по којем и министар надлежан за правосуђе покреће поступак за разрешење судија у супротности са начелом поделе власти из члана 9. Устава и значи "директно мешање извршне власти у судску власт." Осим тога, такво овлашћење министра, према наводима у иницијативама, није у сагласности са начелом самосталности и независности судске власти, из члана 96. став 1. Устава.

Према наводима у иницијативама, члан 19. оспореног Закона у којем се утврђују посебни разлози за разрешење судија, није у сагласности са чланом 96. Устава према којем судија "не може да одговара за мишљење и глас који су дати у вршењу судијске функције...", а осим тога разрешавање судија због "...учествовања у прекрајању изборне воље грађана, политички монтираним суђењима... представља крајње опасне и произвољне критеријуме који се не смеју примењивати без утврђивања намере судија...". Посебно се истиче да се оспореном одредбом, Законом проширују Уставом утврђени разлози за разрешење судијске функције (члан 101. став 3. Устава).

Уставни суд сматра да се основано поставља питање сагласности члана 13. наведеног Закона са Уставом. Наиме, према одредби члана 9. став 4. Устава судска власт припада судовима, а према члану 96. став 1. судови су самостални и независни у свом

раду. Оспореном одредбом члана 13. Закона овлашћен је министар надлежан за правосуђе, а то значи орган изван судске власти, да, поред других у том члану наведених субјеката

Документи

судске власти, покреће поступак за утврђивање разлога за престанак односно разрешење судијске функције, па се поставља питање да ли се тиме повређује начело поделе власти из члана 9. Устава, односно начело о самосталности и независности судова из члана 96. став 1. Устава.

Исто тако, Уставни суд сматра да се основано поставља питање и сагласности члана 19. оспореног Закона у којем се утврђују посебни разлози за разрешење судија, са чланом 96. Устава. Ово ради тога, што су према члану 96. Устава судови самостални и независни у свом раду и суде на основу Устава, закона, других прописа и општих аката. Нико ко учествује у суђењу, према овом члану Устава, не може бити позван на одговорност за мишљење дато приликом доношења судске одлуке, па се стога, поставља питање да ли су оспореном одредбом Закона проширени Уставом утврђени разлози за разрешење судија (члан 101. став 3. Устава).

На основу изнетог, као и члана 23. став 1. и члана 47. тачка 1. Закона о поступку пред Уставним судом и правним дејством његових одлука ("Службени гласник РС", број 32/91), Уставни суд је решио као у изреци.

ПРЕДСЕДНИК
УСТАВНОГ СУДА
Слободан Вучетић

Општа седница Врховног суда Србије, на основу чл. 41. и чл. 47. Закона о уређењу судова ("Службени гласник РС", број 63/2001 и 42/2002), на седници одржаној 5. августа 2002. године, доноси

ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ ПОСЛОВНИКА О УРЕЂЕЊУ И РАДУ ВРХОВНОГ СУДА СРБИЈЕ

Члан 1.

У Пословнику о уређењу и раду Врховног суда Србије ("Службени гласник РС", број 5/2002) врше се следеће измене и допуне:

У члану 27, последња алинеја, речи: "судске саветнике" замењују се речима: "саветнике Врховног суда Србије".

Члан 2.

У члану 32. став 2. после речи: "судијски помоћници" додају се речи: "у звању судских саветника".

Став 3. истог члана мења се и гласи:

"Судијски помоћници у звању саветника Врховног суда Србије обрађују пресуде и друге одлуке суда и у најсложенијим предметима, врше контролу судских одлука пре њиховог достављања странкама, обрађују материјале који се односе на правне проблеме судске праксе, обрађују сентенце о заузетим правним ставовима суда, припремају реферате за стручне састанке и саветовања и врше аналитичке послове од значаја за целу Републику, као што је обрада годишњих и кварталних извештаја о раду свих судова опште надлежности, израда потребних анализа о актуелним питањима и проблемима рада судова, о казненој политици и други слични послови који захтевају висок степен стручности и искуства."

У ставу 4. истог члана речи: "судске саветнике" замењују се речима: "саветнике Врховног суда Србије".

У ставу 5. и 6. истог члана речи: "судски саветници" замењују се речима: "саветници Врховног суда Србије".

Члан 3.

У члану 33. после речи: "њихових плата" додају се речи: "у оквиру платних група и коефицијената који су утврђени Законом о платама у државним органима и јавним службама и пратећим прописима".

Члан 4.

Ове измене и допуне Пословника ступају на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије".

ПРЕДСЕДНИК
ВРХОВНОГ СУДА СРБИЈЕ
Мр Лепосава Карамарковић

Република Србија
ВРХОВНИ СУД СРБИЈЕ
I Су 337/02
5.август 2002. године
Београд

Председник Врховног суда Србије на основу члана 31. став 3. Закона о уређењу судова, и члана 4. став 3. Пословника о уређењу и раду Врховног суда Србије, по претходно прибављеном мишљењу судских одељења, у т в р њ у ј е

ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ
РАСПОРЕДА
ПОСЛОВА СУДИЈА ВРХОВНОГ СУДА СРБИЈЕ ЗА 2002.ГОДИНУ

У Распореду послова судија Врховног суда Србије за 2002. годину (са изменама утврђеним на Општој седници 12.априла 2002. године) врше се измене и допуне у саставу појединих већа тако да ће она радити у следећем саставу:

Кривично одељење

I Веће

1. Александар Ранковић, председник већа
2. Никола Милошевић, члан
3. Слободан Газивода, члан
4. Драгиша Ђорђевић, члан
5. Слободан Рашић, члан
6. Соња Манојловић, члан

II Веће

1. Владимир Даниловић, члан
2. Душан Маричић, члан
3. Миодраг Јаковљевић, члан
4. Предраг Глигоријевић, члан
5. Никола Мићуновић, члан

III Веће

1. Милош Поповић, председник већа
2. Јанко Лазаревић, члан
3. Зоран Шкулић, члан
4. Новица Пековић, члан
5. Мирослав Летић, члан

Састав посебних већа мења се утолико што се:

За петог члана Већа за одлучивање у трећем степену одређује судија Јанко Лазаревић;

За деветог члана Већа за одлучивање по захтевима за заштиту законитости подигнутим против одлука Врховног суда Србије одређује судија Зоран Перовић;

За председника Већа за одлучивање о ванредним правним лековима против правноснажних одлука привредних судова у кривичном поступку одређује судија Владимир Даниловић;

За руководиоца судске праксе у Кривичном одељењу одређује се судија Владимир Даниловић.

Грађанско одељење

II Веће

1. Жарко Латинковић, председник већа
2. Драгица Марјановић, члан
3. Драгиша Слијепчевић, члан
4. Бранислава Калата-Варићак, члан
5. Смиља Бугарин, члан

III Веће

1. Др Зоран Ивошевић, председник већа
2. Снежана Андрејевић, члан
3. Власта Јовановић, члан
4. Трајан Мађар, члан

IV Веће

1. Војимир Цвијовић, председник већа
2. Слободан Дражић, члан
3. Бранислава Апостоловић, члан
4. Љиљана Јовановић-Ивковић, члан
5. Јованка Кажих, члан

V Веће

1. Предраг Трифуновић, председник већа
2. Владимир Вучковић, члан
3. Весна Поповић, члан
4. Јасминка Станојевић, члан
5. Мирјана Грубић, члан

VI Веће

1. Владимир Тамаш, председник већа
2. Слободан Шовић, члан
3. Љубица Милутиновић, члан
4. Вида Петровић-Шкоро, члан

Управно одељење

IV Веће

1. Миомир Баровић, председник већа
2. Даница Богдановић, члан
3. Луција Драгојловић, члан

У свему осталом Распоред остаје неизмењен.

Измене и допуне Распоред послова судија Врховног суда Србије за 2002. годину утврђене су на Општој седници која је одржана 5. августа 2002. године и примењиваће се од истог дана.

ПРЕДСЕДНИК СУДА,
Мр Лепосава Карамарковић

ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ
РАСПОРЕДА ПОСЛОВА СУДИЈСКИХ ПОМОЋНИКА И
ОСТАЛИХ ЗАПОСЛЕНИХ У ВРХОВНОМ СУДУ СРБИЈЕ ЗА 2002. ГОДИНУ

У Распореду послова судијских помоћника и осталих запослених за 2002. годину врше се измене и допуне и то:

Секретаријат суда:

- 1.Љупка Николић, секретар суда
- 2.Ружица Каурин-Стевовић, шеф кабинета председника суда
- 3.Оливера Јанковић, секретар председника суда
- 4.Радмила Вукојевић, технички секретар Секретаријата

Одељење судске праксе:

- 1.Милана Павловић, секретар Кривичног одељења (обавља и послове у Секретаријату суда и секретара Већа III степена)
- 2.Микица Марковић, судски саветник у евиденцији судске праксе Грађанског одељења (обавља и послове у већу)
- 3.Горица Голубовић, судски саветник у евиденцији судске праксе Грађанског одељења за привредно право (обавља и послове у већу)

Кривично одељење:

- III веће – Војка Омчикус
IV веће – Наташа Бањац, секретар већа

Грађанско одељење:

- II веће – Љиљана Тодоровић
VI веће – Драгица Алексић, секретар већа
Милица Кадовић

Управно одељење:

- I веће – Гордана Богдановић

Служба за опште послове

Драгана Лазич - библиотекар

ПРЕДСЕДНИК
ВРХОВНОГ СУДА СРБИЈЕ
Мр Лепосава Карамарковић

ИЗВЕШТАЈ О РЕЗУЛТАТИМА "НЕДЕЉЕ ПОРАВНАЊА "

Врховни суд Србије реализовао је у свим судовима у Србији пилот пројекат "Недеља поравнања", који је трајао једну радну недељу у септембру 2002. У томе је, дакле учествовало 138 општинских судова на подручју 30 окружних судова.

На основу достављених резултата, у поступку медијације било је укупно 8619 предмета из грађанске, кривичне и привредне материје. Од тог броја, медијација је дала резултат у 1254 предмета, тако што је у 1072 предмета постигнуто поравнање (што чини 12,45% предмета), а 182 предмета су решена на други начин (повлачење тужбе, прекид поступка, и слично, што чини 2,11%). На основу тих података цењена је и успешност медијације, која процентуално износи 14,55%.

1 – решено медијацијом, 2 – нерешено

Коментар: од укупног броја предмета од 8619, у којим је вршена медијација, 1254 је решено медијацијом, што чини око 15%.

Ако се узме у обзир да је овај резултат постигнут за свега пет радних дана, поред свих других обавеза судија, онда би се, на основу тога, математички дало израчунати колико би теоретски предмета било решено кад би медијација трајала дуже, или чак свакодневно била вршена у институцији која би се бавила искључиво медијацијом.

1-решено поравнањем, 2-решено на други начин

Коментар: од 1254 решена предмета медијацијом, у 1072 је постигнуто поравнање, што чини 85%.

Важно је напоменути да су трговински судови имали врло малу успешност, укупно свега 3,72%. Такође, неки судови нису доставили податке (трговински судови у Крагујевцу и Чачку, окружни судови у Ваљевоу, Пироту и са Космета), па они нису укључени у овај преглед успешности медијације.

У овом пилот пројекту, ради испитивања изводљивости и успешности медијације у нашем правосуђу, председници судова су били анкетирани о њиховом непосредном искуству у току недеље у којој су спроводили медијацију.

Оценом већине председника судова, чак 62%, медијација је успела, док се 38% изјаснило да није.

Коментар: 34% председника судова сматра да је медијација потпуно успела, 28% да је релативно успела, а 38% да није.

Међутим, критеријум за процену председника судова био је искључиво број решених предмета у «Недељи поравнања», дакле, конкретни резултати сваког суда.

Али, у вези са самом идејом о медијацији као алтернативном начину решавања спорова, већина и оних председника судова који су дали негативну оцену успешности "Недеље поравнања" сматра да је то одличан начин за растеређивање судова од старих предмета и предмета мање сложености. На основу тога, изведен је закључак да је медијација опште прихваћена од стране свих судова, али, из разних разлога, није свугде праћена позитивним резултатима.

Председници судова су се, такође, изјашњавали о реакцији судија, странака, адвоката и медијатора у вези са медијацијом. Према резултатима анкете, опште мишљење је да су судије биле потпуно спремне на сарадњу и прихватиле су идеју без резерве. Медијатори су били већином пензионисане судије Врховног суда Србије и окружних

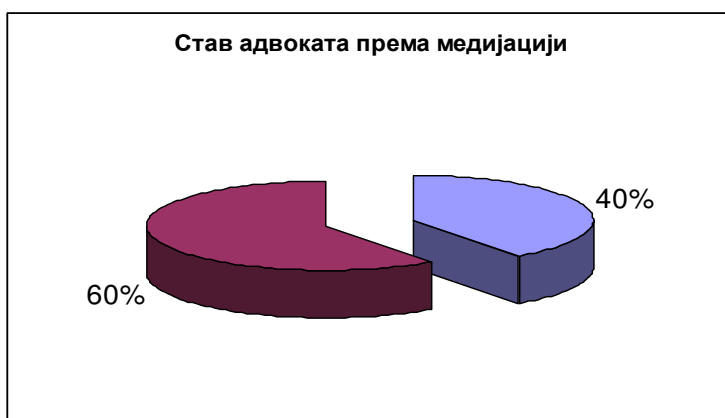
судова, а неки судови, већином у мањим срединама, имали су проблем са ангажовањем медијатора, јер нису могли наћи адекватну особу. С тим у вези, судови су се изјаснили појединачно и колико им је медијатора потребно.

Странке су, по процени председника судова, доста заинтересоване за медијацију, с тим што је велики број странака био под јаким утицајем својих адвоката, који су имали негативан став према медијацији, па су у том правцу утицали на своје клијенте. Као други фактор за пасиван став странака издвојена је њихово недовољно разумевање, тј. недостатак информација о медијацији. Из тог разлога, у великом броју случајева странке нису одбиле медијацију, него је тражено одлагање рочишта да би још мало размислили.

Коментар : 41% странака је заинтересовано за медијацију и оцењује је позитивно, а 59% је пасивно, углавном због недовољне информисаности или под утицајем адвоката.

Адвокати су у својој оцени медијације били подељени и најопречнији од свих испитаних категорија. Многи од њих су онемогућавали медијацију на разне начине, а највише утицајем на странке.

Коментар: 60% председника судова се изјаснило да адвокати немају позитиван став према медијацији, а 40 % председника судова су оценили да су адвокати прихватили медијацију.

У готово свим судовима је показана изузетна ангажованост судија, али резултати су изостали у односу на уложени труд, па су судије су биле незадовољне својим резултатима. Стога је предложено у анкети да сваког месеца треба спроводити "недељу поравнања", али да она траје дужи од пет радних дана, колико је трајала овог пута. Такође, већина судова сматра да медијацију треба обавезно институционализовати, дакле, функционално одвојити од судова, у којима нема услова за медијацију..

Председници судова су на састанку дана 8.октобра 2002.године у Врховном суду изнели и следећа опажања и предлоге:

- треба више промовисати медијацију јавно,
- медијацију не треба да врше пензионисане судије, јер тиме странка стиче утисак да је судећи судија неспособан,
- треба пронаћи адекватнији начин да се адвокати анимирају за бољу сарадњу,
- у следећој недељи поравнања не позивати адвокате, него само странке.

У вези са структуром предмета решених поравнањем, по добијеним резултатима, који нису сасвим потпуни, јер се многи судови о томе нису изјаснили, највећа могућност за постизање поравнања постоји у споровима ради утврђења својинског удела у заједничкој имовини брачних другова, ради накнаде штете и дуга.

Анализа учешћа осигуравајућих организација "Дунав" и ДДОР" Нови Сад" показала је да нису довољно допринели медијацији, иако су непосредно врло заинтересовани.

Генерална оцена коју је Врховни суд Србије дао у вези са "Недељом поравнања" је да је изузетно успела, да је треба поновити чешће и да резултати овог пилот пројекта дају одличну основу за институционализацију медијације.

Извештај сачинила
Љубица Павловић,
саветник
Врховног суда Србије

САОПШТЕЊЕ ОПШТЕ СЕДНИЦЕ

Поводом оцене стања у правосуђу и примедби на рад судова, које су изнете на састанку носилаца законодавне, извршне и судске власти, Општа седница Врховног суда Србије истиче:

Судство је органски део друштва и подложно је свакој јавној контроли и критици. Сваку добронамерну, оправдану и конструктивну критику оно ће уважити, али критику и налоге који не полазе од уставне позиције судова и који се не заснивају на чињеницама, судство не може прихватити, поготову ако су у њиховој позадини неки други циљеви и интереси.

Није питање да ли има слабости и проблема у судовима, јер њих има, већ када су ти проблеми и слабости настали и да ли нова судска власт чини све да унапреди рад судства. А она то чини у оквиру својих могућности, али без пуне подршке друштва као и свих политичких чинилаца, пре свега законодавне и извршне власти, судство не може да ојача и постане озбиљан чинилац друштвене стабилности и сигурности. Паушалне критике и игнорантски однос према судству, без улажења у суштину проблема и поштовања уставне позиције судства, као самосталне и независне гране власти, не могу допринети јачању правосуђа. Напротив, оне га слабе.

Стање у правосуђу још увек није задовољавајуће, ни у погледу његове ефикасности и квалитета, ни у погледу персоналног састава. У многим случајевима судски поступци неоправдано дуго трају па грађани споро долазе до правде. Разлози за такво стање су у запуштености правног система, недовољној обучености, неискуству, несавесном и неодговорном раду једног броја судија, али и објективне природе, посебно у лошем материјалном положају правосуђа и услова рада, због чега су последњих година многе квалитетне судије отишле из правосуђа.

Међутим, мора се имати у виду да је такво стање настало пре демократских промена и за време од годину дана није могло успоставити квалитетно и ефикасно судство, иако нова судска власт и запослени у судовима чине озбиљне напоре у том правцу. О томе се мора водити рачуна кад се оцењује стање у судовима и учинак нове судске власти.

Кадровски састав судова, произашао из начина избора носилаца правосудних функција до конституисања Високог савета правосуђа, као и одсуство одговарајуће законске регулативе, онемогућили су кадровско прочишћење судова и отежали напоре нове судске власти да у том погледу одговори оправданим захтевима јавности.

Општа седница Врховног суда не жели да се изјашњава о грубим и непримерним квалификацијама на рачун судства, изреченим од стране неких челника извршне власти у средствима јавног информисања, јер то не приличи највишем суду у Републици.

Апелујемо на све одговорне друштвене чиниоце да одмах учине неопходне кораке, како би се смањиле настале тензије које су штетне и за друштво и за судство, и да пронађу пут узајамне сарадње и међусобног уважавања.

ОПШТА СЕДНИЦА
Председник Врховног суда Србије
Мр Лепосава Карамарковић

25.11.2002.

САОПШТЕЊЕ О ПОСЕТИ ВРХОВНОМ СУДУ РЕПУБЛИКЕ МАКЕДОНИЈЕ

Делегација судија Републике Србије, коју су сачињавали мр Лепосава Карамарковић, председник Врховног суда Србије, др Зоран Ивошевић, заменик председника Врховног суда Србије и Омер Хациомеровић, судија Окружног суда у Београду и председник Друштва судија Србије, била је у посети Врховном суду Републике Македоније, Апелационом суду у Скопљу, Удружењу судија Републике Македоније и Центру за континуирану едукацију судија, од 23. до 26. октобра 2002. године.

У разговорима су, са македонске стране, учествовали: проф. др Симеон Гелевски, председник Врховног суда Републике Македоније, др Фиданчо Стоев, заменик председника Врховног суда Републике Македоније, све судије Врховног суда Републике Македоније, Филимена Маневска-председник Апелационог суда Скопље, председници Првог и Другог Основног суда у Скопљу и Агим Мифтари, председник Удружења судија Републике Македоније.

После обостраног упознавања са стањем и проблемима судства две земље, констатовано је да овакви сусрети доприносе развоју добросуседских односа и унапређују квалитет вршења судске власти. Закључено је да сарадњу судова, удружења судија и центара за едукацију треба наставити и проширити на све земље региона.

Делегације су се сложили да се састави протокол о сталним облицима будуће сарадње.

У току посете уприличен је сусрет са амбасадором Савезне Републике Југославије у Републици Македонији госпођом Бисерком Матић.

Гостопримство и пажња домаћина, као и срдачност у комуникацији учинили су да званични сусрет судија две земље постане и узбудљив доживљај.

ВРХОВНИ СУД СРБИЈЕ

28.10.2002.

Република Србија
ВРХОВНИ СУД СРБИЈЕ
I Су бр.539/02
2. 12. 2002. године
Београд

ПРЕДСЕДНИКУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
ПРЕДСЕДНИКУ ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
ПРЕДСЕДНИКУ ОДБОРА ЗА ПРАВОСУЂЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
МИНИСТРУ ПРАВДЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Приближава се 1. март 2003. године, са којим би, у смислу члана 14. Закона о изменама и допунама Закона о уређењу судова ("Службени гласник Републике Србије", број 42/2002), требало да стартује нова организација судова, од које зависи битније унапређење рада судова.

Нажалост, не предузимају се никакве мере да се обезбеде услови за почетак рада: општинских и окружних судова, као првостепених судова опште надлежности, апелационих судова, као другостепених судова опште надлежности, и Управног суда Србије, као специјализованог суда за решавање управних спорова.

Забринута да ни у продуженом року ови судови неће почети са радом (првобитни рок је био 1. октобар 2002. године), Општа седница Врховног суда Србије упозорава на потребу предузимање хитних мера и радњи у правцу стварања услова за имплементацију Закона о уређењу судова.

Закон о изменама и допунама тек донетог Закона о судијама изазвао је озбиљан поремећај у функционисању судске власти, јер се нове одредбе не могу примењивати због привремене мере Уставног суда Србије а раније зато што су престале да важе.

Председник Врховног суда Србије
Мр Лепосава Карамарковић с.р.

СУДСКА ПРАКСА

**ГРАЂАНСКО
ОДЕЉЕЊЕ**

ПРАВНА СХВАТАЊА

---

1. ОТКУП ВОЈНИХ СТАНОВА КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ИМОВИНУ СРЈ

У погледу услова за откуп војних станова који представљају имовину СРЈ примењују се одредбе Закона о становању ("Службени гласник РС", број 50/92, са изменама и допунама) које важе за све станове на територији Републике Србије.

Одредбе члана 27. и члана 55. Закона о имовини СРЈ ("Службени лист СРЈ", број 41/93, са изменама и допунама), које прописују изузимање стана од откупа кумулативно се примењују се одредбама члана 17. Закона о становању.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 27. маја 2002.године)

2. ОДГОВОРНОСТ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ЗА НАКНАДУ ШТЕТЕ ПРОУЗРОКОВАНЕ ТРЕЋЕМ ЛИЦУ ОД СТРАНЕ ПРИПАДНИКА ПОЛИЦИЈЕ УПОТРЕБОМ СЛУЖБЕНОГ ПИШТОЉА ВАН РАДА

За штету коју је трећем лицу проузроковао припадник полиције употребом службеног пиштоља ван рада одговара Република Србија као ималац опасне ствари.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 27. маја 2002.године)

3. ОДГОВОРНОСТ УДРУЖЕЊА ОСИГУРАВАЈУЋИХ ОРГАНИЗАЦИЈА – ГАРАНТНОГ ФОНДА И СТЕЧАЈ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА ОСИГУРАЊЕ СА КОЈОМ ЈЕ ЗАКЉУЧЕН УГОВОР О ОБАВЕЗНОМ ОСИГУРАЊУ

Право на накнаду штете из средстава гарантног фонда могу остварити оштећена лица којима је штета причињена моторним возилом за које је уговор о обавезном осигурању закључен са осигуравајућом организацијом над којом је постојао отворен поступак стечаја на дан почетка примене одредби о гарантном фонду – 6.07.1997.године, независно од чињенице да ли је штетни догађај настао пре или после тог датума.

Захтев оштећеног лица за накнаду штете из средстава гарантног фонда доспева према Удружењу осигуравајућих организација даном закључења стечајног поступка над осигуравајућом организацијом са којом је штетник имао закључен уговор о обавезном осигурању моторног возила.

Пријава потраживања није услов за остварење права према Удружењу осигуравајућих организација, али се из средстава гарантног фонда може намирити само део признатог потраживања који је остао ненакнађен из стечајне масе осигуравајуће организације, односно део накнаде штете који би остао ненакнађен и у случају да је оштећено лице такво потраживање благовремено пријавило у поступку стечаја.

Штета која је остала ненакнађена у поступку стечаја закљученим над осигуравајућом организацијом пре 6.07.1997. године не може се намирити из средстава гарантног фонда.

Штета која је због непријављивања потраживања остала ненакнађена у поступку ликвидације спроведеном над осигуравајућом организацијом са којом је штетник имао закључен уговор о обавезном осигурању не може се намирити из средстава гарантног фонда.

Образложење

Гарантни фонд је нови правни институт југословенског права осигурања који је конституисан одредбама члана 99 – 107 Закона о осигурању имовине и лица ("Службени лист СРЈ" 30/96, 57/98, 21/99, 44/99, 53/99, 55/99). Његовим установљењем учињен је значајан напредак на плану заштите жртве, али су истовремено отворена и нова спорна питања. Она су, првенствено, резултат законом прописаног временског несклада почетка примене одредби о гарантном фонду у односу на датум ступања на снагу Закона о осигурању имовине и лица. Спорно је: 1. да ли се одредбе о гарантном фонду односе и на облигационе односе засноване штетним догађајем који је настао пре датума њихове примене; 2. када доспева захтев за накнаду штете из средстава гарантног фонда; 3. да ли се накнада штете може остварити из средстава гарантног фонда и у случају када то потраживање није пријављено у поступку стечаја над организацијом за осигурање са којом је закључен уговор о обавезном осигурању; 4. да ли се из средстава гарантног фонда може намирити и ненакнађена штета у поступку стечаја који је закључен над осигуравајућом организацијом пре 6.7.1997.године и 5. да ли се из средстава гарантног фонда може намирити и потраживање за накнаду штете која је због непријављивања остала неизмирена у поступку ликвидације осигуравајуће организације са којом је закључен уговор о обавезном осигурању.

1. Одредбом члана 156. ЗОИЛ одложена је примена одредби о гарантном фонду до истека рока од годину дана од дана ступања на снагу тог закона. Тај рок је истекао 6.7.1997.године. Међутим, чињеница да су одредбе о гарантном фонду почеле да се примењују тек од тог времена није и довољан аргумент за прихватање становишта по коме се из средстава гарантног фонда могу намирити само штете које су настале после тог датума. Ово из разлога што се у случају стечаја организације за осигурање штета покривена уговором о обавезном осигурању може надокнадити из средстава гарантног фонда уколико су за то испуњени услови прописани одредбом члана 99. став 3. и члана 106. цитираног закона. Језичко значење тих одредби указује да је остварење овог права условљено кумулативним постојањем две одлучне чињенице. Прве, да је над организацијом за осигурање отворен поступак стечаја и друге, да део штете проузроковане

трећем лицу радњом њеног осигураника није накнађен из стечајне масе. То указује да примена одредби о гарантном фонду није условљена датумом настанка штете, већ постојањем неизмиреног дела штете и отвореног поступка стечаја над организацијом за осигурање са којом је штетник имао закључен уговор о обавезном осигурању. Јасно је да део ненакнађене штете може потицати из штетног догађаја који се догодио много пре датума почетка примене одредби о гарантном фонду. Исти је случај и са датумом отварања стечајног поступка. Међутим, када се догодио штетни догађај и ког датума је отворен поступак стечаја није од утицаја на примену одредби о гарантном фонду. Битно је само да ли на дан почетка примене тих одредби закона постоји део неизмирене штете и отворен поступак стечаја над осигуравајућом организацијом из чије се стечајне масе штета није могла накнадити. Управо су то и законом опредељене одлучне чињенице чијим је кумулативним постојањем условљено остварење права на накнаду штете из средстава гарантног фонда. Оне су по природи ствари трајног, а не тренутног правног дејства. Њихово временско важење је опредељено датумом настанка и намирења штете, односно даном отварања и закључења поступка стечаја. Зато се постојањем тих чињеница у време почетка примене одредби о гарантном фонду, а не датумом настанка штете и отварања поступка стечаја, опредељује и временско важење законских одредби о гарантном фонду. Из тих разлога, ако штета постоји и стечај није закључен на дан 6.7.1997.године не може се говорити о ретроактивној већ о непосредној примени законских одредби о гарантном фонду.

2. Друго је питање да ли захтев за накнаду штете из средстава гарантног фонда може доспети пре датума доношења решења о закључењу поступка стечаја. Одговор на то питање опредељен је садржином одредбе члана 106. ЗОИЛ. Екстензивним тумачењем те одредбе закона долази се до закључка да је доспелост захтева за накнаду штете из средстава гарантног фонда условљена претходним окончањем стечајног поступка који се води над осигуравајућом организацијом са којом је закључен уговор о обавезном осигурању. То даље значи да су и тужбени захтеви поднети суду против Удружења осигуравајућих организација пре окончања поступка стечаја над осигуравајућом организацијом са којом је закључен уговор о обавезном осигурању преурањени.

3. Језичко значење одредбе члана 106. ЗОИЛ упућује и да се захтев за накнаду штете из средстава гарантног фонда може увек остварити до висине ненакнађеног дела потраживања из стечајне масе организације за осигурање са којом је закључен уговор о обавезном осигурању. То јасно указује и да подношење пријаве у поступку потраживања стечаја није претходни услов за остварење накнаде штете из средстава гарантног фонда. У противном, када би се остварење тог права условило поношењем пријаве потраживања у поступку стечаја, то би довело до правне дискриминације оштећених лица која су повериоци осигуравајуће организације над којом је поступак стечаја отворен и одмах закључен. Могућност таквог окончања поступка стечаја предвиђена је одредбом члана 88. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији. Она постоји увек када стечајно веће у претходном поступку утврди да имовина стечајног дужника није довољна ни за подмирење трошкова стечајног поступка. У том случају не постоји ни правна могућност да се потраживање накнаде штете пријави у поступку стечаја. Правно идентична ситуација постији и у случају када је штетни догађај настао пре окончања стечајног поступка, а након истека рока за пријаву потраживања. Све то чини правно неодрживим

становиште да се захтев за накнаду штете из средстава гарантног фонда не може остварити без претходно поднете пријаве потраживања у поступку стечаја.

Са друге стране, правно је могуће да се поступак стечаја оконча расподелом стечајне масе само између поверилаца чија су потраживања благовремено пријављена у том поступку. Ово из разлога што је рок за подношење пријаве потраживања у поступку стечаја преклузивног карактера (члан 90. став 1. тачка 6. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији). Пропуштање тог рока води губитку права намирења потраживања из стечајне масе. То у пракси може довести и до губитка права оштећеног лица да из стечајне масе осигуравајуће организације намери своје потраживањ. Ако се то деси отвара се питање да ли тај поверилац уопште може да причињену му штету накнади из средстава гарантног фонда. У изналажењу одговора на то питање треба поћи од одредбе члана 106. Закона о осигурању имовине и лица, која допушта да се из средстава гарантног фонда намери само ненакнађени део штете из стечајне масе осигуравајуће организације. Међутим, под ненамиреним потраживањем не може се сматрати и део потраживања који би свакако био измирен из стечајне масе у случају да је оштећено лице благовремено поднело пријаву потраживања у том поступку. Отуда се сагласно доследној примени одредбе члана 106. ЗОИЛ тај део потраживања не би могао остварити ни из средстава гарантног фонда. До ког износа се потраживање оштећеног лица могло намирити у поступку стечаја могуће је утврдити вештачењем. Тако ће се израчунати проценат до кога би потраживање оштећеног лица било намирено у случају да је благовремено пријављено и признато у поступку стечаја. Према томе, због пропуста пријављивања потраживања у поступку стечаја може се изгубити и право на накнаду штете из средстава гарантног фонда, али само до висине адекватне проценту у коме се потраживање могло намирити из стечајне масе организације за осигурање.

4. Императивном одредбом члана 106.ЗОИЛ прописано је да се штета причињена осигураним возилом по уговору о обавезном осигурању закљученим са осигуравајућом организацијом над којом је отворен поступак стечаја може намирити само из средстава гарантног фонда. Међутим, примена те одредбе је одложена до истека рока од годину дана од дана ступања на снагу наведеног закона. Из тог разлога су се законом прописани услови за образовање средстава гарантног фонда стекли тек 6.7.1997.године. Са тим датумом је конституисано и субјективно право оштећених лица да део неизмирених потраживања из стечајне масе осигуравајуће организације могу остварити из средстава гарантног фонда. Међутим, постојање неизмиреног потраживања оштећеног лица на дан почетка примене одредбе о гарантном фонду представља само један од два законом прописана услова за намирење штете из средстава гарантног фонда. Поред тога, потребно је да се на страни оштећеног лица стекне и други услов – постојање неокончаног поступка стечаја над организацијом за осигурање која је по уговору о обавезном осигурању дужник накнаде штете. Код неспорне чињенице да је поступак стечаја закључен пре 6.7.1997.године остварење тог услова није могуће. Јер, решење о закључењу стечајног поступка се по службеној дужности уписује у судски регистар и тог дана стечајни дужник престаје да постоји. То је изричито прописано одредбом члана 151. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији. Према томе, када је поступак стечаја над осигуравајућом организацијом закључен пре 6.7.1997.године престао је и њен правни субјективитет пре датума почетка примене одредби о гарантном фонду. Из реченог произилази да због непостојања организације за осигурање на дан почетка примене

одредби о гарантном фонду нема ни правног субјекта над којим би у то време могао бити отворен поступак стечаја. Због непостојања тог услова на дан почетка примене одредби члана 99.- 107. ЗОИЛ искључена је и правна могућност да оштећено лице ненакнађени део штете из стечајне масе осигуравајуће организације намири из средстава гарантног фонда.

5. У судској пракси се, поред изнетих, као спорно појавило и питање одговорности гарантног фонда за обавезе ликвидираних организација за осигурање са којом је закључен уговор о обавезном осигурању. Међутим, сагласно одредбама члана 99. и 106. Закона о осигурању имовине и лица из средстава гарантног фонда може се намирити само ненакнађени део штете из стечајне масе. То би значило да оштећена лица која нису накнадила штету из ликвидационе масе не би могла да то право реализују из средстава гарантног фонда. Ово је основно језичко значење цитираних одредби које је апсолутно јасно. Осим тога, поступак ликвидације се и разликује од стечајног поступка управо по чињеници да се стечај спроводи искључиво због инсолвентности привредних субјеката, а ликвидација због административних забрана, неорганизованости у складу са законом, ништавости уписа, престанка привредних и других ресурса или истека рока за који је привредни субјекат основан (члан 2. и 153. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији). Одредбом члана 55. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији прописано је и да се поступак ликвидације не спроводи ако постоје услови за спровођење стечајног поступка. То другим речима значи да се поступак ликвидације може спровести само у случају када ликвидациона маса омогућава стопостотно намирење свих потраживања ликвидационих поверилаца. У противном, ако се у току поступка ликвидације утврди да се из ликвидационе масе не могу намирити сви повериоци, ликвидациони управник је сходно одредби члана 158. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији дужан да суду поднесе предлог за отварање поступка стечаја. Међутим, у пракси се може десити да се и у поступку ликвидације не пријаве сва потраживања. Али и у том случају, за разлику од стечаја, поверилац не губи право да то накнадно учини. Шта више, потраживања која нису пријављена до дана расправе о главној деоби ликвидационе масе измириће се по окончању поступка из остатка имовине ликвидационог дужника. То је изричито прописано одредбом члана 159. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији. Према томе, поступак ликвидације у сваком случају омогућава оштећеним лицима да цео износ накнаде штете намире из ликвидационе масе. Остварење тог права се може довести у питање само у случају када потраживање није пријављено до рочишта за главну деобу, а ликвидациони вишак није довољан за његово потпуно намирење. Међутим, тај ризик мора сносити сам поверилац – оштећено лице, а не Удружење осигуравајућих организација.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 7. октобра 2002. године и 9. децембра 2002. године)

ИЗВОРИ ПРАВА

Судска пракса

Судска пракса није извор права, али помаже да се идентификује значење прописа и успостави правни поредак упркос манама правног система.

Из образложења:

"Нижестепени судови су засновали своје одлуке искључиво на судском јудикату, позивајући се на правни став Врховног суда Србије изражен у одлуци Рев. 1634/84. Према члану 96. став 1. Устава Републике Србије, судови суде на основу Устава, закона и других општих аката. Судски јудикат је продукт рада суда у примени прописа. Он не може истовремено бити основ за доношење других јудиката. Јудикати могу настајати једино из прописа. Судска пракса није извор права и не може бити основ за доношење судских одлука. То, међутим, не значи да судска пракса нема утицаја на стварање и одржавање правног поретка. Пропис, често, није довољан да се донесе судска одлука. Правни систем може имати празнине и друге недостатке, који изискују примену аналогije, тумачење прописа или употребу општих правних принципа. У тим приликама, судски јудикати успостављају правни поредак, упркос манама правног система.

Прописи за решавање овог спора садржани су у Закону о основама својинско правних односа и Закону о браку и породичним односима. Отуда, ова парница није могла бити решена мимо њих. Судска пракса је могла послужити само као аргумент да одређени пропис има одређено значење и да је, у том значењу, примењен у низу истих или сличних случајева.

Како је овде судска пракса употребљена као пропис, у ревизији се основано указује на мане побијане пресуде у погледу примене материјалног права. То је и био разлог што је овај суд, у смислу члана 395. став 2. ЗПП, укинуо обе нижестепене пресуде и предмет вратио на поновно суђење.

Правилна примена материјалног права изискује да првостепени суд идентификује правни основ тужбеног захтева у одговарајућим прописима Закона о основама својинско правних односа и Закона о браку и породичним односима, како би, потом, приступио утврђивању чињеница и разјашњењу околности од значаја за примену тог прописа. Ако, у њиховој примени, буде важно постојање споразума заједничара, та чињеница се може утврдити само на основу сагласних изјава свих а не само неких чланова заједнице."

(Решење Врховног суда Србије Рев. 3205/02 од 12. септембра 2002. године.)

Дејство одлуке уставног суда

Ако уставни суд оцени да је одредба закона, другог прописа или општег акта, на основу које је донета одлука о неком праву, обавези или одговорности, несагласна уставу, суд ће ту одлуку поништити уколико поступак њеног доношења није правноснажно окончан пре објављивања одлуке уставног суда.

Из образложења:

"Побијане одлуке о додели стана донете су на основу одредаба Одлуке (општег акта) о начину, условима и роковима коришћења и враћања средстава солидарности, за које је Уставни суд Србије нашао да нису сагласне Уставу. Према члану 56. Закона о поступку пред Уставним судом, закони, други прописи и општи акти за које је одлуком тог суда утврђено да нису у сагласности са Уставом или законом, не могу се применити на односе који су настали пре дана објављивања одлуке Уставног суда, ако до тог дана нису правноснажно решени. Одлука Уставног суда од 16. 11. 2000. године објављена је 03. 01. 2001. године у "Службеном гласнику РС" број 1/01. У том моменту поступак доделе стана није био правноснажно окончан, јер је пресуда Окружног суда у Београду Гж. 1157/01 донета тек 08. 04. 2002. године. Зато одредбе ове одлуке нису могле бити примењене ни у овом случају.

Ревизија се неосновано позива на члан 57. став 2. Закона о поступку пред Уставним судом, пошто се та одредба односи на ситуацију у којој је одлука Уставног суда објављена по правноснажном окончању поступка доделе стана."

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. II 1029/02 од 5. септембар. 2002. године.)

*СТВАРНО ПРАВО**Враћање имовине напуштене или одузете за време окупације*

Ранији власник, односно његов наследник губи право да захтева повраћај имовине која је морала бити напуштена у току окупације или им је одузета од стране окупатора и његових помагача, ако у преклузивном року од једне године почев од 9. 08. 1946. године није захтевао враћање имовине, односно покретање оставинског поступка ради враћања имовине.

Из образложења:

"Тужиочеви родитељи су били земљишно књижни власници са уделом од по 1/2 на кући у Београду. Мајка тужиоца је стрељана у децембру 1941. године на Сајмишту у Београду. Потом, тужилац са оцем, као Јевреји, за време Другог светског рата напуштају Југославију, те одлазе да живе у Републику Јужне Африке. Тужиочев отац тамо умире у 1961. години.

Закон о поступању са имовином коју су сопственици морали напустити у току окупације и имовином која им је одузета од стране окупатора и његових помагача ("Службени лист ФНРЈ", бр.64/46), ступио је на снагу даном објављивања – 9. 08. 1946. године. Овај датум је релевантан јер је са њим започео преклузивни рок од годину дана у коме се власници, односно њихови наследници имали право захтевати враћање своје имовине, односно покретања оставинског поступка у случају смрти сопственика ради враћања те имовине.

Како у конкретном случају тужилац и његов сада пок. отац нису у року од једне године од ступања на снагу поменутога закона покренули оставински поступак иза смрти мајке тужиоца нити је тужиочев отац захтевао повраћај своје имовине, исправно нижестепени судови закључују да је ова непокретност прешла у својину државе по сили члана 7. став 3. Закона о поступању са имовином коју су сопственици морали напустити у току окупације и имовином која им је одузета од стране окупатора и његових помагача."

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 1752/01 од 20. јуна 2002. године)

Накнада за одузету или напуштену непокретност

Ранији власник, односно његов наследник има право на новчану накнаду за непокретност, напуштену или одузету за време окупације, која је прешла из приватне својине у државну по сили закона.

Из образложења:

"Тужилац у овој правној ствари тражи новчану накнаду за два стана у сада порушеној стамбеној згради.

Тужиочеви родитељи су били земљишно књижни сувласници са уделом од $\frac{1}{2}$ на овој стамбеној згради. Пошто је тужиочева мајка стрељана у децембру 1941. године у Београду, на Сајмишту, тужилац са оцем као Јевреји, за време Другог светског рата напуштају Југославију и одлазе да живе у Африку. Тамо умире тужиочев отац током 1961. године. Ова зграда је 29. 10. 1942. године била укњижена у корист Државе Србије на основу Уредбе о припајању имовине Јевреја, а приликом обнове земљишних књига у 1980. години као друштвена својина са правом коришћења тужене општине на основу Закона о књижењу непокретности у друштвеној својини и Одлуке о имовинско-правним односима на непокретностима у друштвеној својини. 1990/1991 године зграда је експроприсана у корист тужене општине за потребе тужене банке и порушена. Пошто у року од једне године од ступања на снагу Закона о поступању са имовином коју су сопственици морали напустити у току окупације и имовином која им је одузета од стране окупатора и његових помагача ("Сл. лист ФНРЈ", број 64/46), није покретан оставински поступак иза смрти мајке тужиоца, нити су тужилац и његов отац захтевали повраћај ове имовине, та непокретност је прешла у својину државе по основу одредаба члана 7. став 3. поменутога Закона. Полазећи од тога што је спорна зграда прешла у својину државе, нижестепени судови одбијају захтев за траженом предметном накнадом, закључујући да тужилац на њу нема право.

Међутим, овакав закључак да тужилац нема право захтевати накнаду за спорну имовину само зато што је она прешла у државну својину по сили закона, Врховни суд није могао прихватити за исправним, па се у ревизији тужиоца основано наводи да су одлуке нижестепених судова засноване на погрешној примени материјалног права. Зато су и укинуте и предмет враћен првостепеном суду на поновно суђење.

Разлози преласка приватне својине у државну, морају да се разликују основом кога законског прописа је до тога дошло, јер од тога и зависи решење кључног питања да ли ранијем приватном власнику односно његовом следбенику припада, или, не, накнада за такву имовину. Основ преласка спорне имовине у својину државе не лежи у пресуди грађанског или војног суда о осуди дотадашњег сопственика на губитак имовине због учињеног кривичног дела по одредбама Одлуке о прелазу у државну својину непријатељске имовине, о државној управи над имовином неприсутних лица и секвестру над имовином коју су окупаторске власти присилно отуђиле ("Службени лист ДФЈ", број 2 од 6. фебруара 1945. године) и Закона о конфискацији имовине и о извршењу конфискације ("Службени лист ФНРЈ", број 40/45), у коме случају се због изречене казне не досуђује накнада за одузету имовину, што је управо изричито тим прописом и одређено. Законски пропис по основу кога је спорна имовина приватне својине прешла у државну својину, изричито не прописује да се за невраћену имовину не досуђује накнада, што правном аналогијом значи да се таква накнада досуђује, ако се она тражи. Изложено становиште ревизијског суда има ослонац у обавезном тумачењу члана 7. став 3. Закона о поступању са имовином коју су сопственици морали напустити у току окупације и имовином која им је одузета од стране окупатора и његових помагача, упућујућом нормом одредбе члана 4. став 1. тога закона (која управо и говори о доношењу одлуке о накнади која припада сопственику односно његовим наследницима од стране државе у случају изузимања од враћања имовине сопственику када та имовина пређе у државну својину) и уставном начелу једнакости грађана пред законом.

По обавезном тумачењу президијума Народне скупштине ФНРЈ објављеним у "Службеном листу ФНРЈ", број 88 од 15. 10. 1947. године, пропис члана 7. став 3. поменутога закона треба схватити тако да се тим прописом не дира у важећа правила наследног права, већ се само одређује рок до кога могу покренути оставински поступак блиски сродници оставиоца којима овај закон признаје право на управу заоставштине до њене расправе. Ово тумачење јесте сагласно и изложеном уставном начелу једнакости грађана пред законом, што значи да се ранијим власницима, односно њиховим наследницима мора обезбедити једнак положај у свим случајевима задржавања, односно не враћања имовине. Нормално, ово важи само под условом, какав је конкретни, да спорна имовина није прешла у државну својину по основу судске пресуде о осуди на губитак имовине у корист државе због учињеног кривичног дела бившег власника.

Према томе, пошто је спорна имовина прешла у државну својину *ex lege* само зато што тужилац и његов отац нису у законском року од једне године од ступања на снагу Закона о поступању са имовином коју су сопственици морали напустити у току окупације и имовином која им је одузета од стране окупатора и његових помагача захтевали повраћај те имовине, тужилац као законски наследник бившег власника има право захтевати новчану накнаду за ову имовину.

Релевантни пропис за одређивање те накнаде би био пропис о национализацији, како је то изричито одређено у ставу 1. Уредбе о поступку за процену вредности имовине изузете од враћања сопственику по Закону о поступању са имовином коју су сопственици морали напустити у току окупације и имовином која им је одузета од стране окупатора и његових помагача ("Сл. лист ФНРЈ", број 77 од 10. 09.1949. године).

Ту накнаду је дужна да плати држава, односно оно лице које је имало укњижено право коришћења (тужена општина), и за чије потребе је ова имовина експроприсана (тужена банка)."

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 1752/01 од 20. јуна 2002. године)

Кредитна хипотека

Кредитна хипотека може бити реализована само ради наплате потраживања обезбеђеног заложним правом и кад је укупно потраживање веће од хипотекарног.

Из образложења:

"Правилно су нижестепени судови применили материјално право када су обавезали туженог, као дужника, да тужиоцу (банци) исплати 108.301,91 динара са припадајућом законском каматом на име своје обавезе из уговора о кредиту. Тужени је одобрени кредит реализовао куповином пољопривредне машине али обавезу враћања кредита испоруком уговорене количине пшенице, није у целости испунио. На основу члана 14. уговора о кредиту, банка је, због доцње у исплати, стекла право наплате преосталих средстава кредита.

Међутим, погрешно нижестепени судови применују материјално право када утврђују право тужиоца, као хипотекарног повериоца, да ради намирења досуђеног износа продајом одређене непокретности хипотекарног дужника, наплати потраживања у целости. Решењем земљишно-књижног суда, потраживање повериоца је обезбеђено хипотеком за износ од 16.740,00 динара са уписаном годишњом каматом и роком враћања од четири године али тачан новчани износ камате није уписан. Судови су могли да удовоље захтеву хипотекарног повериоца до износа који је обезбеђен хипотеком, али не и преко тога без обзира што је тужбени захтев ради исплате новачног потраживања у целости усвојен. И код кредите хипотеке се, у складу са принципом специјалности, заложно право може конституисати само за новчани износ који је бројчано одређен. Поред главнице, хипотеком се може обезбедити и будуће потраживање (камата, штета), али се и такво потраживање мора бројчано исказати као највиши износ који кредит може да износи и за које одговара хипотекарно добро. У досадашњем поступку, нижестепени судови ово нису ценили због чега су сада нижестепене пресуде у том делу морале бити укинуте, због погрешне примене материјалног права".

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев.број 5212/01 од 16. маја 2002. године).

Лична службеност

Ако се непокретност која је предмет плодуживања макар и делимично користи, захтев за престанак службености због некоришћења је неоснован.

Из образложења:

"Спорна непокретност прибављена је 1982. године заједничким средствима парничних странака, које су се сложиле да њихов власник буде тужилац а да тужени буду титулари личне службености плодуживања, што је и уписано у земљишним књигама. Првих петнаест година протекло је у миру а потом је уследио поремећај односа који је и узроковао најпре тужбу плодуживалаца против власника а потом тужбу власника против плодуживалаца. Парничне странке су, иначе, блиски сродници: тужилац је син тужених.

Према члану 6. Закона о основама својинско правних односа, на ствари на којој постоји право својине може се засновати стварна или лична службеност. Стварна службеност регулисана је чл. 49. до 59. Закона о основама својинско правних односа. Лична службеност је предвиђена чланом 60. Закона о основама својинско правних односа, али тим законом није уређена. Требало је да буде уређена посебним савезним или републичким законом. Међутим, није. Зато се ово право још увек остварује по правним правилима имовинског права садржаним у србијанском Грађанском законнику.

Нижестепени судови су правилно закључили да није престао разлог за престанак плодуживања. Тужени користе непокретност, која је предмет плодуживања, према својим потребама и могућностима, а пошто се она код ове службености третира као јединствена ствар, коришћење било ког дела има значај коришћење читаве непокретности. Зато обим коришћења непокретности, односно евентуално некоришћења дела непокретности, не може представљати разлог за престанак плодуживања. У овом случају, утолико пре што су одређени утицај на остваривање права имали и поремећени односи парничних странака."

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. 4428/02 од 28. новембра. 2002. године.)

*НАСЛЕДНО ПРАВО**Gubitak prava zakonskog nasledivawa*

Bra~ni drug gubi pravo zakonskog nasledivawa kad je prestanak zajednice `ivota nastao krivicom nad`ivelog bra~nog druga ili na osnovu sporazuma sa ostaviocem.

Iz obrazlo`ewa:

"Prema ~lanu 22. Zakona o naslelivawu ("Sl. glasnik RS" broj 46/95) bra~ni drug gubi pravo zakonskog naslelivawa: 1) ako je ostavilac bio podneo tu`bu za razvod braka, a posle wegove smrti se utvrdi da je tu`ba bila osnovana; 2) ako je wegov brak sa ostaviqom poni{ten posle ostavio~eve smrti, a iz razloga koji su bra~nom drugu bili poznati u trenutku zakqu~ewu braka; 3) ako je wegova zajednica `ivota sa ostaviocem bila trajno prestala wegovom krivicom ili u sporazumu sa ostaviocem.

Bra~ni drug gubi pravo zakonskog naslelivawa u smislu ~lana 22. stav 3. ovog Zakona kad je wegova zajednica `ivota sa ostaviocem prestala krivicom nad`ivelog bra~nog druga ili u sporazumu sa ostaviocem.

Sporazum nad`ivelog bra~nog druga sa ostaviocem o trajnom prestanku wihove bra~ne zajednice mora biti izri~it i rezultat wihove slobodno izra`ene voqe. Ovaj sporazum mo`e biti sadr`an i u predlogu za sporazumni razvod braka koji su bra~ni drugovi sa~inili ili podneli sudu radi razvoda braka pre smrti ostavioaca.

Ukoliko je zajedica `ivota trajno prestala krivicom nad`ivelog bra~nog druga, on gubi pravo na naslele ako je prestanak bra~ne zajednice skrivio namerno, odnosno y3 svest da je wegovo pona{awe prema ostaviocu suprotno bra~nim obavezama koje je u smislu ~lana 61. Zakona o braku i porodi~nim odnosima zakqu~ewem braka preuzeo.

Ni`estepeni sudovi su odluku o gubitku prava zakonskog naslelivawa tu`enog, kao nad`ivelog bra~nog druga, zasnovali na okolnostima te{kog zdravstvenog stawa wegove supruqe, kojoj se prestanak bra~ne zajednice ne mo`e pripisati u krivicu, usled ~ega su zakqu~ili da je do prestanka zajednice `ivota do{lo ako ne krivicom tu`enog, onda wihovim prelutnim sporazumom. Ovakvi razlozi ni`estepenih sudova se ne mogu prihvatiti, obzirom da bra~ni drug gubi pravo zakonskog naslelivawa u smislu ~lana 22. stav 3. navedenog Zakona o naslelivawu i kad je prestanak zajednice `ivota nastao ili krivicom nad`ivelog bra~nog druga ili u sporazumu sa ostaviocem, kao rezultat wihove izri~ite i slobodne voqe.

Kako su ni`estepeni sudovi propustili da utvrde sve odlu~ne ~iwenice iz ~lana 22. Zakona o naslelivawu i utvrde pravu voqu tu`enog i ostaviqe ~ija je zajednica `ivota trajno prestala pre smrti ostaviqe, stvarne razloge zbog kojih je do{lo do prestanka wihove bra~ne zajednice i ove okolnosti ocene prema odredbama ~lana 22. stav 1. u vezi stava 3. istog zakona, Vrhovni sud je na osnovu ~lana 394. stav 1. i 395. stav 2. ZPP, ukinuo obe ni`estepene presude i odlu~io kao u izreci".

(Re{ewe Vrhovnog suda Srbije , Rev. 3451/01 od 11. aprila 2002.godine)

Сентенце

*Лично извршење обавеза из уговора
о доживотном издржавању*

Уговор о доживотном издржавању се закључује с обзиром на личност уговарача, па ако давалац издржавања своје личне обавезе пренесе на треће лице, прималац издржавања може тражити раскид уговора.

Из образложења:

"Уговор о доживотном издржавању, спада у категорију уговора који се закључују собзиром на личност уговарача (*intuitu personae*). Тужени су изневерили уговор у погледу обавезе друготужене да се лично стара о тужиоцу, па пошто овај није пристао да то, уместо ње, чини друго лице, уследио је поремећај односа до степена неподношљивости, услед чега је прималац издржавања напустио властиту кућу и прекинуо заједницу живота са туженима, као даваоцима издржавања. Већ и сама та околност уверљиво показује да постоје разлози за раскид уговора о доживотном издржавању."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 2664/02 од 20. јуна 2002. године)

ОБЛИГАЦИОНО ПРАВО

Tu`ba zbog povrede prava pre~e kupovine

Zakonsko pravo pre~e kupovine ostvaruje se tu`bom da se poni{ti, odnosno oglasi bez dejstva ugovor o prodaji i prodata nepokretnost ustupi tu`iocu pod istim uslovima, uz istovremeno polagawe predujma u visini tr`i{ne vrednosti nepokretnosti.

Из образложења:

"Prema ~lanu 5. stav 1. u vezi ~lana 7. stav 1 i 3. Zakona o prometu nepokretnosti ("Службени гласник РС" број 42/98) сувласник непокретности који намерава да прода свој сувласни~ки део ду`ан је да га претходно понуди осталим сувласницима. Понуда мора да садр`и податке о непокретности, цени и осталим условима продаје и мора се у~инити препору~еном по{iqком. Ако је продавац продао непокретност, а није је претходно понудио имаоцу права пре~е куповине или је непокретност продао под условима повољнијим од услова из понуде, имаоца права пре~е куповине мо`е ту`бом код суда да захтева пони{тај уговора о продаји непокретности и да се непокретност вему прода под istim условима. Istovremeno sa podno{ewem ovakve tu`be, tu`ilac je du`an da kod nadle`nog суда polo`i iznos u visini tr`i{ne vrednosti nepokretnosti u smislu ~lana 10. stav 1 i 3. istog zakona.

Грађанско одељење

Уговор којим је повремено законишко право пре~е куповине не спада у категорију апсолутно ни{тавих уговора. Он ва`и, али не производи правно дејство према титулару тог права. Зато право пре~е куповине мо`е бити повремено само пунова`ним уговором о продаји сувласни~ког дела непокретности. Изузетак је резервисан за уговор који није закqu~ен у форми прописаној Законом о промету непокретности, ако је непокретност предата купцу у др`авину (~лан 10. став 4).

Zakonsko pravo pre~e kupovine ostvaruje se pod uslovima iz ~lana 533. Zakona o obligacionim odnosima i ~lana 10. stav 1 i 3. Zakona o prometu nepokretnosti, tu`bom kojom se kumylativno zahteva poni{taj, odnosno ogla{avawe ugovora o prodaji nepokretnosti bez dejstva prema tu`iocu i ustupawe prodate stvari tu`iocu pod istim uslovima, uz polagawe iznosa u visini tr`i{ne vrednosti nepokretnosti kod nadle`nog suda istovremeno sa podno{ewem tu`be.

Tu`iqa kao suvlasnik sporne nepokretnosti ima zakonom ustanovqeno pravo pre~e kupovine u slu~aju prodaje preostalog suvlasni~kog dela sporne nepokretnosti. Zahtev tu`iqe da je ugovor o prodaji bio ni{tav zbog povrede prava прече куповине nije osnovan, jer tu`iqa nije, уз тај захтев, postavila и zahtev da se sporni suvlasni~ki deo nepokretnosti, pod istim uslovima ustupi woj, niti je istovremeno sa podno{ewem tu`be polo`ila kod nadle`nog suda iznos u visini tr`i{ne vrednosti ove nepokretnosti u smislu ~lana 10. stav 1 i 3. Zakona o prometu nepokretnosti.

Suvlasnik kao titular zakonskog prava pre~e kupovine ovo pravo ostvaruje kada drugi suvlasnik proda svoj suvlasni~ki udeo, a da га prethodno nije ponudio drugom suvlasniku, u smislu ~l. 5. i 10. Zakona o prometu nepokretnosti. U slu~aju otulewa nepokretnosti na drugi na~in zakonskog prava pre~e kupovine nema, pa tu`iqa neosnovano zahteva ogla{avawe ugovora o poklonu suvlasni~kog dela nepokretnosti koji je prvotu`ena накнадно u~inila drugotu`enoj neva`e}im u odnosu na tu`iqu i ustupawe поклоњеног suvlasni~kog udela tu`iqi.

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 2839/01 од 16. маја 2002. године)

Апсолутна ништавост уговора

Апсолутно је ништав уговор који је закључило потпуно пословно неспособно лице и ако том лицу формалним решењем пословна способност није одузета

Из образложења:

"У одредби члана 103. Закона о облигационим односима стипулисано је да је уговор ништав ако је противан Уставом утврђеним начелима друштвеног уређења, принудним прописима и моралу друштва. Поред тих узрока и узрок који се односи на

Сентенце

вољу, може довести до ништавости тако да је апсолутно ништав уговор закључен од стране потпуно пословно неспособног лица.

Према утврђењу суда 1.6.1988. године тужила је у својству купца и правни претходник тужени С.Ф. као продавац закључили су писмени уговор о купопродаји предметне некретнине. У време закључења уговора као и пре и после овог времена продавац је боловао од тешког облика зависности од алкохолизма, због чега је био неспособан да схвати значај правне радње коју је предузео и њене последице, био је неурачунљив, неспособан да располаже својом имовином. Било је потребно да му се одузме пословна способност што је изостало.

Извесно је да је неважећи правни посао лица коме је пословна способност одузета. Спорно питање да ли је пуноважан правни посао овде купопродаје, закључен од стране правног претходника тужених, који је према утврђењу суда био стварно неспособан за расуђивање али му пословна способност није и формалним решењем одузета, нижестепени судови су правилно оценили када су закључили да продавац у овом случају, будући да је био стварно неспособан за расуђивање није могао да закључи правно ваљан уговор о купопродаји иако му пословна способност формалним решењем није одузета.

По оцени Врховног суда правно становиште нижестепених суда је правилно. Наиме, од одлучујућег је значаја за оцену правне ваљаности предметног правног посла – купопродаје је стварно неспособност продавца да уговор закључи а ни правна констатација формалним решењем, за коју се зна да се не може одмах прилагодити стварном стању, већ зависи од поступка који се покреће по службеној дужности а и на основу предлога закона овлашћених лица.

Како је утврђено да је предметни уговор о купопродаји закључило лице које није било стварно пословно способно услед болести, а у смислу члана 56. став 1. Закона о облигационим односима за закључење пуноважног уговора потребно је да уговарач има пословну способност која се тражи за закључење тог уговора, то је исправан закључак суда да је правна последица закљученог уговора његова ништавост у смислу члана 104. став 1. напред наведеног закона па је суђено правилном применом материјалног права када је тужбени захтев ради утврђења права својине по предметном уговору о купопродаји одбијен.

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 3548/98 од 23. децембра 1998. године)

Зеленашки уговор

Ако из чињеничног основа тужбеног захтева произлази да одређени уговор оптерећују зеленашка својства, суд је дужан да га оцени и са становишта разлога ништавости.

Из образложења:

"Тужени је обвезан да тужиоцу исплати 4.000 ДЕМ, у динарској противредности, по основу зајма из 1998. године. Тај зајам је био "осигуран" споразумом странака да ће, у
Грађанско одељење

случају невраћања позајмљеног износа, тужилац постати власник одређених покретних ствари (машине за финалну обраду дрвета, абрихтера и машине за пропилисање дрвета). Општинског суда је по претходној тужби истог тужиоца, одбио његов захтев да му тужени преда поменуте покретне ствари у својину и државину, јер се залогом не стиче својина већ обезбеђује намирење потраживања. У образложењу пресуде по тој тужби наведено је да је вредност дуга била 2.700 марака а да је укупан дуг од 4.000 марака наметнут зеленашком каматом.

Неосврћући се на своју ранију пресуду, Општински суд је у овој парници усвојио захтев тужиоца и обвезао туженог да врати 4.000 ДЕМ у динарској противвредности. Игнорисао је наводе тужене стране да му је већа обавеза наметнута принудом и претњом, сматрајући да су ово разлози рушљивости уговора који се могу, по члану 117. став 1. Закона о облигационим односима, користити у року од једне године од престанка разлога.

Из чињеничног основа тужбеног захтева произлази, међутим, да се мане закљученог уговора могу тицати и његових зеленашких својстава, на шта указује и ранији предмет истих странака. Пошто то није оцењено, у ревизији се основано указује на погрешну примену материјалног права. Зеленашки уговор спада у ништаве правне послове, па његово побијање није орочено чланом 117. став 1. Закона о облигационим односима. То је и био разлог што је овај суд у смислу члана 395. став 1. ЗПП, укинуо обе нижестепене пресуде и предмет вратио првостепеном суду на поновно суђење.

Правилна примена материјалног права изискује да првостепени суд испита да ли закључени уговор о зајму има зеленашке елементе из члана 141. Закона о облигационим односима, и да, зависно од тога, узимајући у обзир своју ранију пресуду, поново одлучи о захтевима тужиоца."

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 5019/02 од 11. децембра 2002. године.)

Стицање без основа и налог

Кад је исплата извршена налогопримцу, захтев за враћање поставља се према налогодавцу.

Из образложења:

"Према члану 186. став 3. ЗПП, суд није везан за правни основ тужбеног захтева и кад је он у тужби наведен. Оспорене пресуде засноване су на стицању без основа из члана 210. Закона о облигационим односима, пошто је утврђено да је тужилац исплатио туженој М. М. - 30.000 ДЕМ, у динарској противвредности, на име прве рате купопродајне цене по нереализованом купопродајном уговору. И заиста, било би то класично стицање без основа да је тужена М. М. примила исплату у својству продавца. Али, из признанице од 23. децембра 1983. године, сачињене у адвокатској канцеларији Ф. К., види се да је тужена М. М. поменути износ није примила за свој рачун, већ "за рачун Г. К.". С обзиром на то, нижестепени судови су морали да разјасне у каквом су правном односу биле тужене К. Г. и М. М. Како то нису учинили, у ревизији се основано указује на мане побијаних одлука у

Сентенце

погледу примене материјалног права. Ово је и било разлог што је овај суд, у смислу члана 395. став 2. ЗПП, укинуо обе нижестепене пресуде и предмет вратио првостепеном суду на поновно суђење.

Правилна примена материјалног права изискује да првостепени суд отклони недостатке ранијег поступка у погледу правног основа тужбеног захтева. Притом, треба да има у виду одредбе о налогу из Закона о облигационим односима. Према члану 749. тога закона, уговором о налогу обавезује се налогопримац према налогодавцу да за *његов рачун* предузме одређене послове, док се, истовремено, налогопримац овлашћује на

предузимање тих послова, уз накнаду за труд. По извршеном послу, налогопримац је, у смислу члана 754. поменутог закона, *дужан положити рачун и предати без одуговлачења налогодавцу све што је примио на основу обављања поверених послова.*

Пошто разјасни све околности од значаја за примену ових одредаба, првостепени суд ће доћи у прилику да оцени постојање директне обавезе тужене К. Г. према тужиоцу, у смислу члана 210. Закона о облигационим односима."

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 2955/02 од 11. јула 2002. године)

Наследници одговорног лица и накнада штете

Ако лице одговорно за удес и само у њему страда, његови наследници не могу остварити накнаду штете услед његове смрти.

Из образложења:

"Супруг, односно отац тужилаца трагично је изгубио живот у удесу брода "Београд 9", 21. 9. 1996. године. Утврђено је да је узрок удеса била преоптерећеност брода, који, због нарушене стабилности, није могао да одоли јаким бочним налетима кошаве, услед чега се преврнуо. Покојни је био официр палубе – навигатор. Према каталогу послова, одговарао је за контролу и састав терета, као и за безбедност брода. Послове у оквиру своје одговорности, морао је вршити тако да не доведе у опасност безбедност саобраћаја, брод и терет на њему, као и да не угрози безбедност путника и осталих чланова посаде, јер му је то налагала одредба члана 115. тада важећег Закона о поморској и унутрашњој пловидби ("Службени лист СФРЈ", број 22/97). Пошто се брод преврнуо из узрока који произлазе из његове одговорности, нижестепени судови су правилно закључили да постоји разлог за искључење објективне одговорности туженог, имаоца преврнутог брода, а да, стога, тужиоци не могу остварити право на накнаду штете. Ималац опасне ствари се, по члану 177. став 2. Закона о облигационим односима, ослобађа одговорности за штету која је настала радњом оштећеника. Како је то својство имао је и покојни, тужиоци, његови наследници, не могу остварити накнаду коју траже.

Покојни није био заповедник брода, али је са њим делио одговорност за пропусте у обављању дужности навигације, контроле терета и његовог састава као и за безбедност брода, у смислу члана 131. ст. 1. и 2. тада важећег Закона о поморској и унутрашњој пловидби. Због те саодговорности, неосновани су наводи ревизије да би одговорност за удес евентуално могла пасти само на сада покојног заповедник брода.

Грађанско одељење

Узрок удеса је утврђен на основу налаза вештака. То је чињенично питање, које не подлеже ревизијској контроли правноснажне пресуде, у смислу члана 382. ЗПП. Зато су без утицаја наводи ревизије да узрок удеса није правилно утврђен."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 2784/02 од 27. јуна 2002. године)

Ако штетник определи висину и порекло штете, суд не може узети да је његова тужба неуредна, већ мора приступити расправљању и одлучивању о постављеном захтеву.

Из образложења:

"Неуверљива је констатација да тужилац није определио захтев за накнаду штете и да је, услед тога, тужба у том делу неуредна. На рочишту 5. 12. 2000. године тужилац је тражио 16.000,00 динара на име накнаде штете, због издатака које је имао ради састава и овере уговора о купопродаји и плаћања пореза на промет. Овај захтев је довољно јасан, па је суд био дужан да се упусти у расправљање и одлучивање, а пошто то није учинио, ревизија тужиоца основано указује на повреду одредбе члана 2. став 2. ЗПП по којој суд мора да одлучује о захтеву за који је надлежан. Ова повреда је учињена још у првостепеном поступку. Како другостепени суд ту повреду није санкционисао, постоје услови да се, у смислу члана 385. став 1. тачка 2. ЗПП, укину обе нижестепене пресуде и предмет врати на поновно суђење.

У поновном поступку првостепени суд ће разјаснити све чињенице и околности до значаја за одлучивање о постављеном захтеву и донети мериторну одлуку."

(Решење Врховног суда Србије Рев. 2443/02 од 13. јуна 2002. године)

Право на накнаду штете због неоснованог лишења слободe

Лице које је било у притвору и коме је изречена условна осуда, нема право на накнаду штете због неоснованог лишења слободe.

Из образложења:

"Првостепеном пресудом у ставу 1. изреке обавезана је тужена Република Србија – Министарство правде РС да тужиоцу А.Ж. из С. исплати на име накнаде штете која је настала неоснованим лишењем слободe задржавања у притвору у периоду од 12.12.1995. године до 3. 01. 1996. године, износ од 13.200,00 динара са одговарајућом законском затезном каматом. Ставом 2. изреке тужбени захтев тужиоца за веће тражење до 220.000,00 динара одбијен је као неоснован. Ставом 3. изреке првостепенe пресуде обавезана је тужена Република Србија – Министарство правде да тужиоцу накнади трошкове парничног поступка. Другостепени суд је ожалбеном поступку уважио жалбу

Сентенце

тужене и преиначио првостепену пресуду у ставу 1. изреке, тако што је одбио тужбени захтев тужиоца као неоснован, док је првостепену пресуду у ставу 2. изреке потврдио. Према утврђеном чињеничном стању окр. А.Ж. из С. је пресудом Општинског суда у Ж. оглашен кривим због кривичног дела из члана 93. став 1. КЗ РС, за које дело му је утврђена казна затвора од три месеца и изречена условна осуда са роком провере од 2 године, а у коју му се имају урачунати и време проведено у притвору од 12.12.1995. до 3. 01. 1996. године. Овај притвор је окривљеном одређен ради обезбеђења његовог присуства током трајања кривичног поступка, с обзиром да је окривљени самовласно напустио

главни претрес и поред упозорења судије да му због тога може бити одређен притвор. Одлуком вишег суда по жалби окривљеног наведено решење о притвору је укинута али из процесних разлога и враћено првостепеном суду на поновни посутпак. Првостепени суд је у поновном поступку према окривљеном укинуо притвор. По оцени другостепеног суда, првостепени суд је, у ставу 1. изреке, погрешно применио материјално право, те је првостепена пресуда у том делу преиначена и тужбени захтев тужиоца одбијен. Тужилац није неосновано лишен слободе, односно није без правног основа боравио у притвору у периоду од 12.12.1995. године до 3. 01. 1996. године, јер је кривични поступак окончан осуђујућом пресудом а притвор урачунат у изречену условну осуду, како је то прописано чланом 50. КЗ СРЈ. С тога, тужилац не спада у круг лица која би, према одредби члана 545. ЗКП имала право на накнаду штете због неоснованог лишења слободе, па је и његов тужбени захтев одбијен као неоснован. Поред тога, до штете је дошло искључивим доприносом тужиоца те му је оправдано, сходно законским прописима и одређен притвор, па с тога и нема право на тражену накнаду нематеријалне штете."

(Пресуда Окружног суда у Пожаревцу Гж.70/2002 од 24. јануара 2002. године.)

Накнада нематеријалне штете због неоснованог задржавања

Задржавање лица од стране радника органа унутрашњих послова мора бити засновано на одредбама члана 24. Закона о вршењу унутрашњих послова из надлежности савезних органа, односно, Законика о кривичном поступку и другим прописима, док свако друго задржавање представља основ за подношење тужбе за накнаду штете у смислу члана 200. Закона о облигационом односима.

Из образложења:

"Првостепеном пресудом је тужена Република Србија – МУП Србије, СУП П, обавезана да тужиоцу В.М. на име накнаде штете за претрпљене душевне болове због повреде угледа, части, слободе и права личности, исплати износ од 30.000,00 динара са одговарајућом законском затезном каматом. Према утврђеном чињеничном стању овлашћена службена лица, радници СУП-а П су ограничили кретање тужиоца на тај начин што су дана 9.05.2000. године задржали тужиоца у просторијама СУП-а од 17,30 до 22,30 сати истог дана а крајем августа месеца исте године тужилац је у просторијама СУП-а задржан четири сата, при чему овлашћена службена лица СУП-а тужиоцу нису издали никакву одлуку на основу које је исти критичном приликом био задржан у просторијама СУП-а П. Првостепени суд, позивајући се на незаконито поступање радника СУП-а П. приликом задржавања тужиоца, и то противно члану 11. и 12. Закона о унутрашњим

Грађанско одељење

пословима ("Службени гласник РС" број 44/91), налази да је овакво поступање овлашћених лица СУП-а П. тужиоцу нанета нематеријална штета неоснованим лишењем слободе. Другостепени суд у жалбеном поступку налази да је првостепена одлука донета уз апсолутно битне повреде одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 14. ЗПП, због чега је првостепена пресуда морала бити укинута, јер одлучна околност, постојање или непостојање законског основа за задржавање тужиоца у просторијама СУП-а није поуздано утврђена. Овлашћено лице се приликом лишавања слободе тужиоца позива на своју службену белешку од 9.05.2000. године из које се не може утврдити

законски основ и време задржавања тужиоца, а о задржавању тужиоца по други пут у току августа месеца исте године органи СУП-а нису доставили никакву своју одлуку. С друге стране, првостепени суд се у својој одлуци позива на члан 11. Закона о унутрашњим пословима ("Службени гласник РС" бр. 44/91, 79/91 и 54/96) којим је регулисан законски основ и време задржавања приведеног лица, као и право задржаног лица на накнаду штете у случају неоснованог задржавања, превиђајући при томе да су одредбе члана 11, 13, 14. и 15. Закона о унутрашњим пословима оглашене неуставним одлукама Савезног уставног суда 1 У.бр.171/94 и 153/93 од 17. 01. 2001. године ("Службени лист СРЈ" број 5 од 1. 02. 2001. године). У регулисању наведеног правног односа суд се могао позвати само на одредбе члана 24. Закона о вршењу унутрашњих послова из надлежности савезних органа односно, одредбе Закона о кривичном поступку као и другим специјалним одредбама којима се регулише основ, поступак и дужина задржавања приведеног лица од стране овлашћених органа МУП-а – СУП-а.

Због наведене повреде поступка и чињенично стање је остало непотпуно утврђено, а тиме је могло доћи и до погрешне примене материјалног права, због чега је првостепена пресуда морала бити укинута и враћена на поновни поступак.

У поновном поступку првостепени суд ће саслушањем овлашћених службених лица СУП-а П. који су привели тужиоца утврдити околности битне за постојање или непостојање законског основа за задржавање тужиоца у просторијама СУП-а дана 9. 05. 2000. године и крајем августа исте године, па ће применом одговарајућих позитивно правних прописа одлучити о основаности тужбеног захтева тужиоца и донесе правилну и закониту одлуку."

(Решење Окружног суда у Пожаревцу, Гж.884/2000 од 26. септембра 2002.године.)

СТАМБЕНО ПРАВО

Откуп стана од стране члана домаћинства и захтеви супруге

Право својине на стану које је откупом стекао син носиоца станарског права, не улази у режим заједничке имовине, па супруга стицаоца не може истицати стварно правне већ само облигационе захтеве поводом учешћа у обезбеђивању откупне цене.

Сентенце

Из образложења:

"Тужени је као син носиоца станарског права, и уз његову писмену сагласност 1993. године са носиоцем права располагања на предметном стану закључио уговор о откупу тог стана и на тај начин постао његов власник. С обзиром на ову чињеницу, правилно је другостепени суд применио материјално право када је одбио тужбени захтев тужиље да се утврди да је спорни стан прибављен у току трајања брачне заједнице и да представља брачну тековину парничних странака.

Снаха носиоца станарског права односно закупца стана не улази у круг лица која, у смислу члана 16.став 2. Закона о становању могу уз писмену сагласност носиоца станарског права да откупе стан и зато стан који је уз писмену сагласност носиоца станарског права откупио њен брачни друг у току брака не улази у режим брачне тековине. Тужени никада није ни био носилац станарског права нити купац спорног стана да би тужиља, као његов брачни друг, могла ући у круг лица која би имала право откупа стана под условима утврђеним наведеним законом.

Откупна цена стана у случају спора између странака је облигационо правног карактера, будући да је исплаћена у току трајања брачне заједнице"

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев.4270/01 од 11. априла 2002. године.)

Сукцесија станарског права у корист унука

О сукцесији станарског права у корист унука одлучује се на основу прописа који су важили у време смрти носиоца станарског права.

Из образложења:

"Нижестепени судови су засновали своју одлуку на члану 1. и 2. Закона о изменама и допунама Закона о стамбеним односима ("Службени гласник СРС" бр. 11/88) из 1988. године. Ови прописи су ступили на снагу седам година после смрти бившег носиоца станарског права на спорном стану. Како, по члану 121. ст. 1. и 2. Устава Републике Србије, закон не може имати повратно дејство (уколико, због општег интереса, то није законом изричито одређено), није јасно зашто нижестепени судови нису применили пропис који је био на снази у моменту смрти носиоца станарског права већ пропис који је ступио на снагу више година после тога. Због одсуства разлога за овакву примену прописа, побијане пресуде се не могу испитати, што представља битну повреду поступка из члана 354. став 2. тачка 14. ЗПП, на коју указује и ревизија. То је и било разлог што је овај суд, у смислу члана 385. став 1. тачка 1. ЗПП, укинуо обе нижестепене пресуде и предмет вратио првостепеном суду на поновно суђење.

У поновном поступку првостепени суд ће отклонити речене недостатке. Разјасниће све чињенице и околности од значаја за примену прописа који је био на снази у моменту смрти ранијег носиоца станарског права, дакле 1981. године. Евентуалне мане тог прописа не могу бити релевантне за суд. Њих је утврдио Уставни суд Југославије и о томе донео
Грађанско одељење

одлуку објављену у "Службеном листу СФРЈ" број 54/87 од 14. 8. 1987. године. Дејство те одлуке је одређено Законом о поступку пред тим судом.

При употреби релевантног прописа суд треба да има у виду и праксу у примени прописа који је претходио Закону о изменама и допунама Закона о стамбеним односима из 1988. године."

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 3120/02 од 12. септембра 2002. године.)

После ступања на снагу Закона о имовини СРЈ, о расподели средстава за задовољавање стамбених потреба запослених у државним органима може да одлучује само Савезна влада.

Из образложења:

"После ступања на снагу Закона о имовини Савезне Републике Југославије 1993. године, Народна банка и други савезни органи нису могли додељивати стамбене кредите на основу властитих општих аката, као што су то чинили раније. Расподела средстава за задовољавање стамбених потреба, могла је бити вршена само на основу критеријума које утврди и на основу одлука које донесе Савезна влада. Она је, донела Уредбу о начину и критеријумима и мерилима за давање станова у закуп и додељивање стамбених зајмова за решавање стамбених питања запослених у савезним органима, али је Савезни уставни суд оценио да је она несагласна са Уставом и Законом о имовини СРЈ, пошто је одлучивање о средствима за задовољавање стамбених потреба било препуштено другим државним органима. Оценио је, такође, да су несагласни са Уставом и Законом о имовини СРЈ, Правилник о решавању стамбених потреба запослених у Служби за платни промет и финансијски надзор и средства за посебну намену туженог, као и Правилник о решавању стамбених потреба запослених у Народној банци Југославије.

Оспорена одлука о додели стамбеног кредита није донета на основу ових подзаконских аката, већ на основу Правилника о решавању стамбених потреба запослених у Служби за платни промет и финансијски надзор, који је усвојен 1992. године, дакле, пре ступања на снагу Закона о имовини СРЈ. Иако Савезни уставни суд није одлучивао о уставности односно законитости тог Правилника, он није могао бити основ за доношење оспорене одлуке, јер је ступањем на снагу поменутог Закона остао без дејства, па није могао бити употребљен у поступку додељивања стамбеног кредита. Након ступања на снагу Закона о имовини СРЈ, расподели средстава за решавање стамбених питања запослених у Народној банци и другим савезним органима, може вршити само Савезна влада.

Имајући речено у виду, у ревизији се неосновано истиче да су нижестепени судови погрешили што су поништили акт Службе за обрачун плаћања (касније Завод за обрачун и плаћање) о додели стамбеног кредита заснован на Правилника туженог из 1992. године."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 745/02 од 13. јуна 2002. године)

Сентенце

АУТОРСКО ПРАВО

Конклюдентни пристајак аутора

Нема повреде ауторског права и кад аутор конклюдентно пристаје на измену ауторског дела.

Из образложења:

"Песма "Где је сада моја Јања", чији ја аутор тужилац, изведене на Фестивалу градских песама и романи "Ниш '94". У тексту и нотама ове песме дошло је до извесних измена, али се тужилац са тим изменама сагласио. Уметничка комисија Фестивала тражила је од тужилаца да своју песму прилагоди критеријума фестивала или да песму повуче из конкуренције. Тужилац се определио за прву опцију и тако конкулдентно пристао на промене у његовом ауторском делу, у смислу члана 17. тачка 3. Закона о ауторском праву и сродним правима. Отуда се не може се узети да су његова ауторска права повређена. Поготово, да их је тужени повредио. Он, у овој прилици, није деловао као физичко лице, већ као уметнички директор и члан Уметничке комисије Фестивала.

Пошто се тужилац сагласио са изменама песме изведене на Фестивалу, не може према туженом истицати захтеве, као да сагласности није било. Али може инсистирати да његово дело сви други користе у неизмењеном облику. Песмарица у издању организатора Фестивала "Ниш '94" није, међутим, изван пристанка тужиоца на објављивање песме са изменама. Зато су његови захтеви и били неосновани."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. I 4460/02 од 28. новембра 2002. године.)

Пиратска повреда ауторског права

Преснимавање фонограма грамофонске плоче или касете, односно видеограма омота носача звука без сагласности аутора, представља пиратску повреду његових ауторских права.

Из образложења:

"Пред првостепеним судом несумњиво је утврђено да је тужилац аранжер, извођач и дизајнер грамофонске плоче и касете са фонограмом духовне музике "Псалми XIII и XIV века" и видеограмом на омотима носача звука, чији је издавач загребачки "Југотон", коме је, уговором од 2. јуна 1990. године, тужилац пренео ексклузивно право коришћења своје духовне творевине за наредних десет година. Пре истека овог рока, током 1997. године, тужени је преснимио ово мултидисциплинарно ауторско дело, без знања односно сагласности аутора. Тим пиратским актом фонограм и видеограм плоче и касете, деградирани су и технички и естетски, услед чега је умањен њихов професионални и уметнички квалитет. О чему су се уверљиво изјаснили вештаци. На овај начин грубо је

Грађанско одељење

повређен висок уметнички углед тужиоца, познатог и признатог извођача древне српско-византијске музике и магистра ликовне уметности. Стога, тужилац, као мултидисциплинарни аутор ове духовне творевине, има право да се успротиви сваком деформисању, сакаћењу, или другом мењању свог ауторског дела, у смислу чл. 28, 95. и 96. тада важећег Закона о ауторском праву. Поготову, ако је, као у овом случају, учињено пиратски безобзирно.

С обзиром на речено, у жалби се неосновано наводи да је првостепени суд погрешно што је усвојио захтеве тужиоца. Захтеви су основани и ваљало их је усвојити.

Констатација у записнику о примопредаји дужности између ранијег и садашњег директора, да "не постоји никаква документација која би штетила "Југо-тону" по било ком основу", не делује на тужиоца, јер он није учествовао у примопредаји. Зато не може утицати на одлуку у овом спору.

Ранији директор био је законски заступник туженог предузећа, па је све радње пиратског преснимавања предузимао у његово име и за његов рачун. Отуда оне обавезују "Југо-тон" и по престанку његовог мандата.

Неосновани су наводи жалбе да је тужилац знао за преснимавање. У том смислу се не нуде докази, а и да их има – не би били релевантни, пошто је за поновно издавање ауторског дела потребна сагласност, а не знање, аутора. Тужилац сагласност и није могао дати, јер га је обвезивала клаузула уговора са загребачким "Југотоном", којом је том издавачу пренео ексклузивно право коришћења ауторског дела у трајању од десет година. То време није истекло пре пиратског издања. Самим тим, неумесни су и наводи жалиоца да у овом случају има елемената подељене одговорности.

Према члану 172. став 1. Закона о облигационим односима, тужено предузеће је одговорно за штету коју трећем лицу, на раду или у вези са радом, причини његов орган. Због тога тужилац и има право на директну тужбу према туженом предузећу. Али, оно се, по члану 172. став 2. Закона о облигационим односима, може регресирати од лица које је штету проузроковало, уколико докаже да је поступало са намером или из крајње непажње."

(Пресуда Врховног суда Србије, Гж. 36/02 од 4. јула 2002. године)

Техничко унапређење из радног односа

Аутору техничког унапређења припада накнада, у складу са интерним општим актом, без обзира што је техничко унапређење настало из радног односа.

Из образложења:

"Имајући ово у виду, у жалби туженог се неосновано истиче да је првостепени суд погрешно што је усвојио тужбени захтев и обвезао туженог да тужиоцу исплати накнаду за коришћење техничког унапређења.

Сентенце

Правилник о иновацијама, подстицању и вредновању иноваторског рада усвојен је 8. маја 1992. године, што се види из његове преамбуле. Стога се у жалби неосновано наводи да је донет 8. 05. 2002. године. (На страни 2 побијане пресуде датум је погрешно наведен).

Неосновано се у жалби истиче да је прошао рок трајања права по основу техничког унапређења. Према члану 109. Закона о заштити проналазака, техничких унапређења и

знакова разликовања, овај рок тече од дана почетка примењивања. Пошто, у овом случају, висина потраживања није била одређена (упркос признатом праву на техничко унапређење) не може се узети да је поменути рок почео да тече пре но што је, уз помоћ вештака, висина накнаде утврђена.

Првостепени суд је правилно поступио што је приговор застарелости оценио имајући у виду стицање без основа а не накнаду штете. Посебни прописи нису могли бити примењени у одсуству податка о висини накнаде.

Неосновано се у жалби наводи да се тужилац одрекао права на накнаду. Такву изјаву тужилац није дао. Околност да је од туженог добио на коришћење једнособан стан и да су синови тужиоца засновали радни однос код туженог, не може значити одрицање права на техничко унапређење, како то сугерише жалба. Добијање стана и заснивање радног односа није регулисано ни Законом о патентима, ни Правилником о иновацијама, подстицању и вредновању иноваторског рада."

(Пресуда Врховног суда Србије, Гж. 85/02 од 5. децембра 2002. године.)

РАДНО ПРАВО

Преображај радног односа

Радни однос на одређено време преображава се у радни однос на неодређено време ако послови привременог карактера, због којих је примљен, постану трајни без обзира да ли је за те послове предвиђено посебно радно место.

Из образложења:

"Кад постоје услови за преображај радног односа на одређено време у радни однос на неодређено време, неважно је да ли постоји, или не постоји, радно место на коме је радник радио. Отварање радног места, кад постоји потреба за радом, је обавеза послодавца. Ако се он те обавезе није придржавао, не може му то у радном спору користити јер се суд не осврће на оног ко се позива на своје пропусте."

(Решење Врховног суда Србије, Рев. II 1062/02 од 18. јула 2002. године.)

Грађанско одељење

Преображај радног односа

Радни однос на одређено време, кад су испуњени предвиђени услови, постаје радни однос на неодређено време независно од тога да ли формално постоји или не постоји радно место.

Из образложења:

"Кад постоје услови за преображај радног односа на одређено време у радни однос на неодређено време, неважно је да ли постоји, или не постоји, радно место на коме је радник радио. Отварање радног места, кад постоји потреба за радом, је обавеза послодавца. Ако се он те обавезе није придржавао, не може му то у радном спору користити јер се суд не осврће на оног ко се позива на своје пропусте.

Уплата доприноса за обавезно социјално осигурање је у надлежности суда. Од тих доприноса зависи здравствено пензијско и инвалидско осигурање. Отуда, ако послодавац не уплаћује доприносе, повређује права запослених која су призната Уставом Републике Србије (члан 40). Судска заштита тих права зајемчена је чланом 12. став 4. тог Устава. Зато и мора бити обезбеђена.

Пошто изнети разлози нису делотворни а других разлога није било, нижестепене пресуде се не могу са сигурношћу испитати, а то представља битну повреду поступка из члана 354. став 2. тачка 14. ЗПП, на коју указује и ревизија. То је и био разлог што је овај суд, у смислу члана 385. став 1. тачка 1. ЗПП, укинуо обе нижестепене пресуде и предмет вратио на поновно суђење.

У поновном поступку првостепени суд ће отклонити речене недостатке, тако што ће утврдити, односно разјаснити чињенице од значаја за примену релевантних прописа, да би, потом, приступио мериторном одлучивању о захтевима тужиоца, имајући у виду примедбе изнете у овом решењу."

(Решење Врховног суда Србије, Рев.II 3120/02 од 12. септембра 2002. године.)

Дисциплинска одговорност и књиговодствено стање

Одговорност за повреду радне обавезе постоји и кад постоји могућност да се стање књиговодства доведе у ред.

Из образложења:

"Нижестепени судови су утврдили: да је тужилац у периоду од 12. до 28. 09. 2000. године, неосновано задржао износ од 2.500 ДЕМ, колико је примио на име гаранције да ће испоручена роба туженог бити плаћена (тај износ је тек након интервенције депонента предао благајни), да је продао мермерне и гранитне блокове по нижим ценама од одређених и да је продао увозне мермерне талпе без претходно утврђене калкулације цена.

Сентенце

Међутим, погрешно је закључио да у овим радњама нема повреда радних обавеза због којих би могла бити изречена дисциплинска мера престанка радног односа. Неосновано задржавање износа примљеног на име гаранције јесте повреда због које се, по тада важећим прописима, могла изрићи мера престанка радног односа, без обзира што је износ враћен. Тужилац није продао своју робу, већ робу туженог предузећа и новац се није могао држати код себе, као да је његов. Пошто је, с обзиром на професију којом се бави, то добро знао, ову повреду је учинио бар из грубе непажње, а она је, по члану 44.

став 3. Општег колективног уговора довољна за изрицање дисциплинске мере престанка радног односа, без обзира да ли је, или није, проузрокована тежа штетна последица. Продавање по нижој цени је такође тежа повреда радне обавезе која повлачи изрицање мере престанка радног односа, јер је одобрење директора за такву продају морало бити изражено у писменој форми. Накнада сагласност није довољна. С обзиром на то, и ова се радња може приписати грубој непажњи тужиоца у пословању, у смислу члана 44. став 3. Општег колективног уговора. Продавање робе без претходне калкулације има исти значај, без обзира што се, у књиговодственом смислу, калкулација може и накнадно извршити. Са становишта радне дисциплине такво понашање је недопустиво. Зато је и овде реч о тежој повреди радне обавезе учињеној из грубе непажњи, што значи да је и за њу, по члану 44. став 3. Општег колективног уговора, било могућно изрећи дисциплинску меру престанка радног односа.

Ако радник учини бар једну тежу повреду радне обавезе због које се дисциплинска мера престанка радног односа изриче, његов захтев да се изречена мера поништи је неоснован. Зато су нижестепени судови и погрешили што су усвојили његов захтев, ставили ван снаге изречену дисциплинску меру и одредили тужиочево враћање на рад. Према томе, пошто је тужилац учинио повреду радне обавезе из члана 132. став 1. тачка 1, 5. и 15. Појединачног колективног уговора туженог и пошто постоје услови за примену мере престанка радног односа, Врховни суд је, у смислу члана 395. став 1. ЗПП, преиначио побијане пресуде и одбио захтеве тужиоца."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. II 1665/02 од 28. новембра 2002. године.)

Дисциплинска одговорност

Запослени који присвоји средства послодавца у намери да прибави противправну имовинску корист чини повреду радне обавезе без обзира да ли су му та средства била поверена или не.

Из образложења:

"У поступку је утврђено да је тужилац присвојио средства послодавца у намери да прибави противправну имовинску корист. Оглашен је одговорним због незаконитог располагања средствима и изречена му је мера престанка радног односа. Одлуком управног одбора одбијен је приговор тужиоца и потврђена првостепена одлука туженог.

Правилно је суд применио материјално право када је одбио тужбени захтев за поништај побијаних одлука туженог послодавца. Повреду радне обавезе незаконитим

Грађанско одељење

располагањем средствима, чини сваки запослени који присваја средства послодавца у намери да себи или пак другом прибави противправну имовинску корист, независно од тога да ли су му одузета средства била поверена у извршавању радних задатака или нису".

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. 1250/01 од 27. јуна 2002. године.)

Враћање на рад и стечај

Супротна је императивним прописима и без правног дејства обавеза стечајног дужника да запосленог који је задржан на раду поново прими на рад по престанку или истеку јавне функције.

Из образложења:

"Након отварања стечајног поступка над туженим, тужилац је засновао код туженог радни однос на одређено време. Решењем надлежног органа локалне самоуправе тужилац је изабран за секретара месне заједнице почев од 1.8.1997.године. Споразумом од 1.8.1997. године који је закључен између стечајног дужника и општине, предвиђено је право тужиоца да се по истеку мандата секретара месне заједнице врати на рад. Тужиоцу је 29. марта 2000. године престала функција секретара месне заједнице и у вези с тим и радни однос у том органу. Тужени одбија да га поново прими на рад.

Правилно су нижестепени судови применили материјално право када су одбили тужбени захтев да се тужена обавезе да тужиоца врати на рад и распореди на одговарајуће радно место дајући прихватљиве разлоге. Даном отварања стечајног поступка престао је радни однос свих запослених код дужника. У случају обуставе стечајног поступка услед закљученог принудног поравнања, одлуке о престанку радних односа остају на снази, у смислу члана 93. став 1. и члана 152. став 2. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији. Ове одредбе су императивне и односе се на све запослене код дужника. Притом није од значаја да ли је радни однос био заснован путем јавног оглашавања или без тога, на одређено или на неодређено време. Те одредбе се односе и на тужиоца који је био задржан на раду код дужника ради довршетка започетих послова и то на одређено време, а у међувремену изабран на функцију у органу локалне самоуправе.

Споразумом преузете обавезе стечајног дужника да тужиоца по престанку мандата поново врати на рад и распореди на одговарајуће радно место супротне су императивним одредбама наведеног закона и зато су без правног дејства. Стога тужилац не може са успехом захтевати да се врати на рад код стечајног дужника".

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев.II 242/02 од 25. јула 2002. године)

Сентенце

ТРГОВИНСКО ПРАВО

Временско важење закона

Изменом и допуном Закона о банкама и другим финансијским организацијама измењен је члан 4. Закона о банкама, сужена су права акционара у погледу примене Закона о предузећима, те се на "правну ситуацију која је у току дејства" и у којој се налази тужилац има применити нови Закона о банкама и статут туженог који је регулисао институт информисања акционара.

Из образложења:

"Тужилац као акционар тужене банке тражи да се обавезе тужена да тужиоцу омогући да преко свог овлашћеног представника изврши преглед пословних књига туженог.

Првостепени суд је, одбијајући тужбени захтев, навео да би се удовољавањем захтеву тужиоца онемогућио несметани рад банке. Осим тога тужиочево право да буде информисан о раду банке није ничим угрожено јер су у потпуности испоштоване све одредбе статута туженог којима је прописано како се обезбеђује право акционара на информисаност.

Разлоге првостепеног суда прихвата и другостепени суд, а те разлоге прихвата и Врховни суд.

Неосновано се у ревизији тужиоца наводи да су привредни судови погрешно применили материјално право јер нису применили одредбу члана 86. Закона о предузећима.

У овој фази поступка ваља указати на неке чињенице које су од значаја и које управо указују на правилност донетих одлука.

Закон о банкама и другим финансијским организацијама донет је 1993. године ("Сл.лист СРЈ" 32/93), пре сада важећег Закона о предузећима. Измене и допуне овог закона вршене су у периоду од 1994 године до готово краја 1999. године. Првобитним законским текстом, у члану 4. Закона о банкама, је било прописано да се на банке и друге финансијске организације примењују одредбе Закона о предузећима ако овим законом није друкчије одређено. Како питање информисаности акционара није било посебно регулисано Законом о банкама то се на питања информисаности имао променити Закон о предузећима. Тачно је да је чланом 86. ЗОП-а било прописано да се чланови и акционари обавештавају о раду предузећа и органа предузећа, о његовим рачуноводственим исказима, укључујући и консолидовањи рачуноводствени исказ, и о извештајима управе о пословању надзорног одбора и ревизора. Ставом 2. истог члана је прописано да чланови и акционари предузећа имају право да прегледају пословне књиге, документа предузећа и да органима одређеним оснивачким актом, односно статутом писмено постављају питања о

Грађанско одељење

управљању предузећем, на које се мора писмено одговорити. Начин остваривања права из става 1. и 2. овог члана уређује се оснивачким, актом односно статутом предузећа (тачка 3.), а ако орган одређен оснивачким актом, односно статутом не онемогући члану или акционару предузећа остваривање права на обавештавање, заинтересовани члан, односно акционар предузећа може поднети захтев надлежном суду за остваривање права из става 1. и 2. овог члана.

Овако постматрано било је места примени члана 86. став 2. Закона о предузећима за правне односе странака.

Међутим, Законом о изменама и допунама Закона о банкама и другим финансијским организацијама ("Сл.лист СРЈ" број 44/99) промењена је одредба члана 4. Закона о банкама, а могућност примене Закона о предузећима веома је сужена. Тако је поменути члан 4. измењен и прописано је да се на банке и друге финансијске организације примењују одредбе Закона о предузећима које се односе на акције више власника, амортизацију акција на име, оглашаваће акција неважећим, замена оштећених акција и спајање и дељења акција, заштиту права мањинских акционара и одговорности за штету.

Наравно да се одмах поставља питање да ли се на односе тужиоца и туженог примењује ранија одредба члана 4. Закона о банкама и другим финансијским организацијама или нова одредба члана 4. односно долази се на терен временске важности закона, односно на терен непосредног дејства новог закона и прудуженог дејства старог закона и на време после ступања на снагу новог закона. По мишљењу Врховног суда на свршена факта примењује се стари закон у време када су факта свршена, па ако нови закон другачије регулише већ свршена факта тек онда постоји ретроактивно дејство овог новог закона. Код "ситуације у току" примењује се нови закон ако факта још нису реализована.

Примењено на конкретан случај значило би да је тужилац потписујући 25.12.1992. године уговор о приступању туженом стекао код туженог статус акционара. Тај његов статус није престао, па се ситуација у којој се тужилац налази има сматрати правном ситуацијом у току дејства.

Како је у међувремену дошло до промене законске регулативе која се тиче положаја и заштите банкарског пословања, то се на "правне ситуације које су току дејства" има применити нови закон. Не ради се о ретроактивној примени закона већ само о непосредној примени закона.

Значи, изменом и допуном Закона о банкама и другим финансијским организацијама измењен је члан 4. Закона о банкама, сужена су права акционара у погледу примене Закона о предузећима, те се на "правну ситуацију која је "у току дејства" и у којој се налази тужилац има применити нови Закон о банкама и статут туженог који је регулисао институт информисања акционара.

Са изложеног Врховни суд Србије је нашао да је неоснована ревизија тужиоца, па је исту одбио у смислу члана 393.ЗПП-а."

(Пресуда Врховног суда Србије, Прев.7/00 од 7. фебруара 2001. године.)

Сентенце

Откуп управљачких акција и њихов однос према акцијама друштвеног капитала

Статус акција друштвеног капитала и њихов однос према сопственим акцијама одређен је чланом 400-а Закона о изменама и допунама Закона о предузећима. Тако је у ставу 3. члана 400-а, наведено да у предузећу које послује

друштвеним капиталом, друштвени капитал исказује се у акцијама или уделима одређене номиналне вредности које немају статус сопствених акција односно удела у смислу овог Закона.

Из образложења:

"Из списка предмета произилази да је у првостепеном поступку утврђено да је тужилац био радник туженог и члан Управног одбора туженог. Поседовао је 880 управљачких акција као члан Управног одбора, уписаних и уплаћених 1992. године. Радни однос престао је тужиоцу код туженог дана 22.12.1997. године, а својство члана Управног одбора туженог дана 28.3.1998. године.

Управни одбор туженог је 26.12.1995. године донео Правилник о начину и условима откупа и продаје сопствених акција. Правилником су између осталог уређена питања везана за поступак откупа и продаје сопствених деоница и друга питања везана за сопствене акције. Чланом 8. став 2. Правилника је установљена обавеза Друштва да од бившег члана управног одбора, одмах по његовом разрешењу а најкасније у року од 60 дана од дана доношења одлуке о разрешењу, откупи све деонице (гарансијске деонице) које је ово лице стекло по основу чланства у управном одбору, односно највише 1000 деоница. Чланом 12. истог Правилника је прописано да друштво откупљује сопствене деонице по реалној вредности ових деоница израженој у новим динарима на дан њиховог стицања и увећаној односно умањеној за проценат повећања односно умањења вредности основног капитала друштва на дан њиховог откупа од стране друштва.

Треба истаћи да је у туженом предузећу, у поступку претварања друштвеног капитала у деонички – приватни у току 1992. и 1993. године у потпуности откупљен друштвени капитал.

Међутим, ступањем на снагу Закона о условима и поступку претварања друштвене имовине у друге облике својине установљена је обавеза туженог да проведе законом прописани поступак ради утврђивања правога стања у структури капитала, односно односа друштвеног и деоничког капитала. Изостала је активност туженог да поступи по одредби члана 34а. Закона о условима и поступку претварања друштвене својине у друге облике својине, па је Републичка агенција за процену вредности капитала у поступку контроле вредности друштвеног капитала и исправности извршене ревалоризације донела решење којим је утврдила да тужени није обрачунао вредност друштвеног капитала и вредност уписаних деоница ради продаје друштвеног капитала и докапитализације исказаних у обрачуну на дан 24.1.1994. године у складу са горе поменутиим законом. Решењем, које је Агенција донела фебруара 1996. године наложено је туженом да у року од 60 дана поступи на начин како је то описано у тачки 4. поменутог решења.

Грађанско одељење

Решење Републичке агенције из фебруара месеца 1996. године поништио је Привредни суд у Београду пресудом из јануара месеца 1997. године, а Врховни суд је укинуо ту пресуду Привредног суда у Београду и доставио Вишем привредном суду као стварно надлежном суду за поступање у управно-рачунском спору против решења Републичке агенције за процену вредности капитала.

Коначно, Министарство за економску и власничку трансформацију – Дирекције за процену вредности капитала је у поступку контроле процењене вредности капитала и њене структуре као и контроле начина њеног исказивања у акцијама односно уделима донела 21.12.2000. године решење под бројем 1185/2000-1. Против овог решења поднета је тужба Вишем привредном суду за поништај наведеног решења. Поменути решењем верификована је процењена вредност укупног основног капитала предузећа и исказана структура друштвеног капитала и акцијског капитала. У овој парници се поставило као спорно питање како треба одредити вредност управљачких акција које друштво треба да откупи од тужиоца као бившег члана управног одбора и да ли структура капитала (друштвени – приватни) има утицаја на утврђивање вредности сопствених акција.

Нижестепени судови су заступали мишљење да горе поменута решења о процени вредности капитала код туженог немају никаквог значаја за утврђивање вредности финансијских акција.

Врховни суд је нашао да се основано ревизијом указује да нижестепени судови нису правилно применили материјално право, да због тога ни чињенично стање није правилно утврђено, те да се остварио ревизијски разлог погрешне примене материјалног права и услови за примену члана 395.став 2.ЗПП-а.

Тачно је да је Правилником туженог од 26.12.1996. године (члан 12.) прописано да је основни капитал тај који служи за обрачун вредности сопствених акција. Таква одредба прихватљива је само у ситуацији када основни капитал чини само приватни – акцијски капитал. Треба имати у виду да је Правилник туженог донет у време када је акцијски – приватни капитал књижен као искључиви капитал код туженог.

Међутим, из списка предмета произилази да је тужени у својим пословним књигама спровео књижење вредности основног капитала и његове структуре, управо на основу решења Министарства за економску и власничку трансформацију од 21.12.2000. године, да је то регистровано у билансу стања од 31.12.2000. године. То књижење указује да тужени, у структури основног капитала има и друштвеног и акцијског – приватног капитала. На ту чињеницу, односно на такву структуру капитала указивала је Републичка агенција за процену вредности капитала 1996. године, како је горе наведено.

Основано се, ревизијом указује да део капитала који припада друштвеном капиталу нити је откупљен нити је отплаћен, нити је дакле у власништву акционара, а тиме ни у власништву тужиоца (дакле није у промету нити може бити), па је за ту вредност друштвеног капитала сразмерно морао бити умањен капитал који је служио као основица за обрачун вредности управљачких акција, а тиме умањена и вредност акција акционара.

Сентенце

У осталом, и чланом 400.ЗОП-а који је брисан Законом о изменама и допунама Закона о предузећима ("Сл.лист СРЈ" 36/02 од 3.12.2002. године) је било прописано да управљање у предузећу у поступку промене власништва капитала врши се сразмерно структури основног капитала и уплаћеном уделу односно акцијама ако законом није друкчије прописано. Ставом трећим истог члана је и даље било прописано да у предузећу из става 1. овог члана који је имао и друштвени капитал, друштвени капитал се исказује

акцијама или уделима одређене номиналне вредности које немају статус сопствених акција односно удела у смислу овог закона.

Статус акција друштвеног капитала и њихов однос према сопственим акцијама одређен је и чланом 400а. Закона о изменама и допунама Закона о предузећима. Тако је у ставу 3. члана 400а. наведено да у предузећу које послује друштвеним капиталом, друштвени капитал исказује се у акцијама или уделима одређене номиналне вредности које немају статус сопствених акција односно удела у смислу овог закона.

Из изложеног произилази да је као основ за обрачун вредности управљачких акција могао да послужи само деонички – акцијски – приватни капитал јер обрачунске акције друштвеног капитала немају статус сопствених акција.

Због погрешне примене материјалног права одлуке нижестепених судова су укинуге с тим да се у поновном поступку одреди структура капитала у моменту уписа и уплате управљачких акција тужиоца и туженог и потом, сразмерно висини акцијског капитала тужиоца утврди вредност управљачких акција".

(Решење Врховног суда Србије, Прев.266/02 од 11. септембра 2002. године)

*Постојање веродостојне исправе
и подношење редовне тужбе од страног предузећа*

Страно предузеће има правни интерес за подношење редовне тужбе ради наплате новчаног потраживања и поред достављања фактуре уз тужбу

Из образложења:

"Из списка произилази да је тужилац као страном правно лице поднео тужбу против туженог ради дуга и уз тужбу доставио рачун бр. 980, 510 од 17.06.1998. године и рачуне бр. 980, 832 од 16.09.1998. године.

Првостепени суд је одбацио тужбу тужиоца због недостатка правног интереса за њено подношење и при том заузео становиште да приложене исправе садрже све неопходне елементе у смислу члана 22. Закона о извршном поступку да би се на основу њих могло непосредно одредити извршење. Другостепени суд је потврдио овакво решење налазећи да тужилац није учинио вероватним постојање правног интереса за подношење редовне тужбе.

На основу тих чињеница, Врховни суд Србије налази да је погрешно становиште нижих судова о непостојању правног интереса тужиоца за подношење редовне тужбе и да

Грађанско одељење

приложене исправе уз тужбу садрже све неопходне елементе у смислу члана 22. ЗИП-а и члана 446. ЗПП-а, да би се на основу њих могло непосредно одредити извршење. Извршење ради остваривања новчаног потраживања правног лица и предузетника одређује се и на основу веродостојне исправе каква је по члану 22. ЗИП-а и фактура, али овде се ради о страном приватној исправи на основу које се не може тражити извршење. На то упућује одредба члана 12. Закона о извршном поступку којим је регулисана могућност

извршења на основу одлуке страног суда која испуњава законом прописане услове. Тумачење наведене одредбе закона указује да у таквој ситуацији фактура коју је издало страно правно лице, иако то није прецизно регулисано одредбом члана 22. ЗИП-а, нема потребно дејство за одређивање извршења на основу веродостојне исправе. Код изнетог, не може се прихватити становиште нижих судова да су приложени рачуни – фактуре страног лица веродостојне исправе у смислу члана 22. ЗИП-а на основу којих се може непосредно одредити извршење.

Сагласно томе, тужилац је учинио вероватним постојање правног интереса да тужбом покрене парницу против туженог, због чега је усвојена ревизија тужиоца.

Са изложеног одлучено је као у и зречи ревизијске одлуке применом одредбе члана 395. став 2. у вези члана 400. став 4. ЗПП-а."

(Решење Врховног суда Србије, Рев.251/02 од 3. јула 2002. године)

Почетак тока објективног рока за подношење тужбе за ништавост уписа

Почетак тока објективног рока за подношење тужбе за ништавост уписа рачуна се од извршеног уписа, а не од правноснажности решења којим је побијани упис извршен.

Из образложења:

"У захтеву за заштиту законитости нису наведени разлози за изнету тврдњу да је побијано решење донето уз битну повреду из чл.354. ст.1. ЗПП. Јавни тужилац уопште и не указује које одредбе Закона о парничном поступку суд није применио, или их је неправилно применио. Стога је и његово позивање на ту битну повреду поступка без утицаја на правилност побијаног решења.

Правно је неутемељно и у захтеву за заштиту законитости изнето становиште да се почетак субјективног рока за подношење тужбе за утврђење ништавости уписа може рачунати тек од датума правноснажности решења чије се поништење тужбом тражи. Такав став је у директној супротности са императивном одредбом чл.62. ст.3. Закона о поступку уписа у судски регистар. Том одредбом закона изричито је прописано да се почетак објективног рока за подношење тужбе рачуна од дана извршеног уписа. У исто време, одредбом чл.11. цитираног закона прописано је и да се решење о упису у судски регистар извршава даном његовог доношења, ако тим законом није другачије одређено. Другим одредбама Закона о поступку уписа у судски регистар није прописано да се као

Сентенце

датум извршеног уписа и почетка објективног рока за подношење тужбе за утврђење ништавости уписа узима датум правноснажности тог решења. Због тога је правно неприхватљиво и изнето становиште у захтеву за заштиту законитости Републичког јавног тужиоца по коме се почетак тока објективног рока за подношење тужбе за ништавост уписа мора рачунати од датума правноснажности решења којим је побијани упис извршен, а не од датума његовог доношења.

Могућност испитивања законитости извршеног уписа у поступку по жалби и могућност побијања ништавог уписа са тужбом у парници су два различита правна пута која могу водити истом циљу. Али, то не значи и да се опредељењем за један од тих видова правне заштите искључује други. Штавише, и у случају да се по жалби извршени упис потврди он не може опстати уколико се у правноснажно окончаној парници утврди постојање разлога за његову ништавост.

Према томе, сазнање за разлоге ништавости уписа може представљати правно релевантну чињеницу само у случају када је остварено у оквиру објективног рока од три године који се рачуна од датума извршеног уписа. То значи да се и свест о тим разлозима може стећи било ког дана за време трајања објективног рока. Зато се као најранији дан почетка тока субјективног рока за подношење тужбе за утврђење ништавости уписа мора узети датум када је упис извршен, а не датум када је решење које се тужбом побија постало правноснажно.

Следом реченог, на темељу одредбе члана 393. у вези одредбе члана 408. став 2. ЗПП одлучено је као у изреци.

(Решење Врховног суда Србије, Прев. 303/02 и Пзз.17/02 од 4. септембра 2002. године)

Правни учинак потписа извода отворених ставки

Књижење и усвајање биланса пословања којим је исказано и дуговање из извода отворених ставки представља посредно, накнадно одобрење признања дуга, учињеног потписом извода од стране неовлашћеног лица.

Из образложења:

"Првостепени суд је усвојио тужеников приговор застарелости и одбио тужбени захтев, јер налази да потписани извод отворених ставки није доказ о признању застарелог потраживања, већ обавештење о постојању отворених ставки по одређеним рачунима тужиоца евидентираних у аналитичкој картици туженог. То становиште прихвата и другостепени суд, с тим што исти сматра да се валидност тог документа не може признати и са разлога што није потписан и оверен од стране овлашћеног лица тужиоца.

Врховни суд налази да је изнето становиште нижестепених судова правно неутемељено. Одлучна чињеница о учињеном одрицању од застарелости потврђује се *Грађанско одељење*

постојањем или непостојањем писмене изјаве о признању дуга. То је изричито прописано одредбом чл.366. ст.1. Закона о облигационим односима. Зато свака писмена изјава о признању дуга учињена од стране законског заступника дужника или његовог овлашћеног пуномоћника, као и пуномоћника по запослењу има правни учинак изјаве о одрицању од застарелости. При томе, небитно је да ли је такво признање насловљено као изјава о одрицању од застарелости или је то учињено посредством овере и потписа извода

отворених ставки. Битно је само да се том писменом изјавом несумњиво потврђује постојање износа неизмиреног дуга од стране дужника према повериоцу. Стога је правно ирелевантно и да ли је извод отворених ставки којим дужник потврђује своје дуговање према повериоцу потписан и оверен и од стране овлашћеног лица повериоца.

У конкретном случају изводом отворених ставки потписаним и овереним од стране дужника потврђено је постојање и висина тужиочевог потраживања које је предмет овог спора. Нерасправљено је само питање да ли је та исправа потписана од стране овлашћеног лица дужника. Стога је на темељу одредбе чл.395. ст.2. ЗПП и одлучено као у изреци.

У поновљеном поступку отклониће се пропуст на који је указано овим решењем. То подразумева обавезу првостепеног суда да поуздано утврди ко је у име туженог потписао спорни извод отворених ставки и да ли је то лице имало овлашћење да као законски заступник или овлашћени, односно пуномоћник, или пуномоћник по запослењу туженог призна утужено потраживање. При томе, и посредним путем, као што су књижење и усвајање биланса пословања туженог којим је исказано и дуговање из извода отворених ставки. Зато је нужно да се и у том правцу спроведе одговарајући доказни поступак и тек потом се донесе одлука о тужбеном захтеву. "

(Решење Врховног суда Србије, Прев. 226/02 од 20. јуна 2002. године)

*Конвалидирање обавеза из уговора о осигурању
који је престао да постоји по сили закона*

Пуноважност споразума да се оснаже по сили закона угашене обавезе из уговора о осигурању не може се условљавати постојањем свих битних елемената самог уговора.

Из образложења:

"Нижестепени судови су становишта да је уговор о осигурању закључен између парничних странака за период од 1.1.1993. године до 1.1.2003. године престао по сили закона због неплаћања доспелих премија осигурања. Судови су становишта и да је споразум парничних странака од 23.3.1998. године без утицаја на права и обавезе утемељене предметним уговором о осигурању, без обзира што је истим установљена обавеза плаћања доспелих премија по том уговору од 31.12.1997. године. Осим тога, другостепени суд налази и да тај споразум не садржи битне елементе уговора о

Сентенце

осигурању, па се и из тог разлога не може сматрати ни новим уговорним односом парничних странака. Због тога је тужбени захтев одбијен као неоснован.

Међутим, Врховни суд не прихвата наведено становиште нижестепених судова. Није спорно да у случају постојања услова прописаних одредбом чл.913. Закона о облигационим односима уговор о осигурању престаје по сили закона. Спорно је само да ли уговорне стране сагласношћу воља могу конвалидирати обавезе из уговора који је по

том основу престао да постоји. Слобода уговарања је једно од основних начела облигационих права. Она представља основно правило понашања страна у облигационим односима па се и примена тог правила може искључити само принудним прописима, јавним поретком и добрим обичајима. То је изричито прописано одредбом чл.10. Закона о облигационим односима. У конкретном случају Законом о облигационим односима, а ни другим принудним прописима, није установљена забрана конвалидације неизмирених обавеза из уговора о осигурању који је престао да постоји по сили закона. Због тога, а сагласно начелу аутономије воља страна у облигационом односу, допуштено је и уговорно установљење измирења обавеза из уговора који је по сили закона изгубио правну снагу. Према томе, и споразум парничних странака од 23.3.1998. године може представљати ваљан правни основ за испуњење неизмирене обавезе туженог конституисане уговором о осигурању чије је правно дејство престало по сили закона. Међутим, пуноважност тог споразума не може се условљавати постојањем свих битних елемената уговора о осигурању у писаном тексту истог. То није нови уговор о осигурању, већ споразум уговорних страна да се угашене обавезе из таквог уговора поново оснаже. Отуда је и услов правне ваљаности таквог споразума само постојање воља уговорних страна постигнуте од стране њихових овлашћених лица.

Из реченог произилази да правилно пресуђење овог спора подразумева поуздано утврђење шта чини садржину туженикове обавезе, под условом да је предметни споразум правно ваљан, што због погрешне примене материјалног права није утврђено. Због тога је на темељу одредбе члана 395. став 2. ЗПП одлучено као у изреци.

У наставку поступка отклониће се пропуст на који је указано овим решењем. То подразумева обавезу првостепеног суда да поуздано утврди да ли је споразум парничних странака од 23.3.1998. године израз сагласности воља њихових овлашћених лица. Уколико суд утврди да је такав споразум правноваљан расправиће се питање висине туженикове обавезе по том основу, као и датума доспелости спорног потраживања и сагласно томе донети одговарајућа одлука о тужбеном захтеву. "

(Решење Врховног суда Србије, Прев. 221/02 од 20. јуна 2002. године)

Продаја стечајног дужника

Уговор о продаји дужника као правног лица не може се посматрати одвојено од решења о обустави стечајног поступка услед продаје стечајног дужника и због тога се уговор о продаји правног лица не може побити посебно, већ само у склопу жалбе против решења о обустави стечајног поступка над дужником или преко ванредног правног средства – захтева за заштиту законитости.

Грађанско одељење

Из образложења:

"Тужиоци су тужбом тражили да се утврди ништавост уговора о продаји правног лица променом оснивача – преносом оснивачких удела, који је закључен 19.10.1998. године између ДД "П..." из С. и туженог Предузећа "А..." ДОО из Б., и да се потом у судском регистру Привредног суда у Суботици рег.ул.282 брише упис "П..." ДОО из С.

Првостепени суд је одбио тужбени захтев. Тај суд налази да уговор о продаји променом оснивача – преносом оснивачких удела не представља уобичајени уговорни однос између две стране. Уговор се, према мишљењу првостепеног суда мора посматрати у склопу института који регулише Закон о принудном поравнању у стечају ("Сл.лист СФРЈ" број 84/89 и "Сл.лист СРЈ" број 37/93 и 28/96): продаје стечајног дужника. Сам уговор и његово закључење је само једна од радњи поменутог института.

Овај институт правно је уређен одредбама чланова 129. и 130. поменутог Закона. Поменути одредбама је прописано да стечајно веће може, пошто претходно прибави мишљење поверилаца и стечајног управника на основу процене, односноведеног вештачења одлучити да се дужник као правно лице изложи продаји. Ставом другим је регулисано да се продаја дужника као правног лица врши јавним надметањем или непосредном погодбом, а ставом трећим да продаја дужника као правног лица може одредити само уз услов да се на тај начин постигну повољнији услови за намирење поверилаца (члан 129.).

Чланом 130. је даље прописано да после продаје дужника као правног лица, у смислу члана 129. овог закона, стечајни поступак у односу на дужника се обуставља, али се поступак наставља против стечајне масе коју заступа стечајни управник ради намирења поверилаца. Средства добијена продајом дужника улазе у стечајну масу. За потраживање према дужнику која су настала до обуставе стечајног поступка ни дужник ни његов купац не одговарају повериоцима.

И у овом случају, стечајно веће је решењем Ст.256/98 од 24.9.1998. године, прихватило понуду Предузећа "А...." за куповину стечајног дужника, процењујући на основу прибављеног мишљења стечајног управника и стечајног судије се овом понудом постижу најповољнији услови за повериоце, и да се ова понуда уклапа у предлог одбора поверилаца од 19.8.1998. године о начину формирања стечајне масе. Наведеним решењем стечајни управник овлашћен је да закључи уговор о продаји. Истим решењем обустављен је поступак стечаја над ДД "П. ..." из С. и поступак настављен против стечајне масе.

Наведено решење постало је правоснажно. У таквој ситуацији уговор о продаји стечајног дужника је део судске одлуке, црпи из ње своју законску снагу, и не може се посматрати изоловано од овог решења. Напротив, уговор је неодвојиви део те судске одлуке, правоснажне у формалном и материјалном смислу. И даље, представља њену финализацију. Зато се по налажењу првостепеног суда уговор не може испитивати са становишта одредаба ЗОО којима се регулише питање ништавости уговора (члан 103 – 110.ЗОО). Правна судбина овог уговора везана је за одредбе Закона о принудном поравнању стечају и ликвидацији, па како, имајући у виду одредбе овог закона, уговор

Сентенце

није противан одредбама тог закона, јер је исти закључен на основу одлуке надлежног органа у законом предвиђеном поступку, првостепени суд је одбио тужбени захтев.

Другостепени суд је одлучио на начин како је напред и изложено. Прихватио је разлоге првостепеног суда али је изнео и своје разлоге у прилог неоснованости тужбеног захтева. Пре свега, оценио је да међу странкама нису спорне чињенична већ правна питања. У том смислу је као основно правно питање поставио: да ли је уопште дозвољена посебна тужба за утврђивање ништавости продаје правног лица.

Другостепени суд стоји на становишту да законодавац није предвидео могућност да се тужбом тражи утврђење ништавости продаје правног лица. Свако довођење овог института у везу са институтом "уновчење стечајног дужника" је правно неприхватљиво. Између ова два института постоји велика разлика на коју указује Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији. Први институт "продаја стечајног дужника" проводи се ради повољнијег намирења поверилаца и очувања субјективитета правног лица. Дакле, повериоци су лица која могу да сматрају да им је продајом правног лица угрожено или повређено право тј. потраживање. Читав стечајни поступак води се првенствено у функцији интереса поверилаца. А у овом случају повериоци су, преко свог органа – одбора поверилаца дали мишљење да Веће може да одреди продају стечајног дужника, што је несумњиво констатовано и у решењу Ст.број 256/98 од 24.9.1998. године. И коначно то решење о продаји са свим другим елементима које предвиђа члан 129. и 130. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији је постало правоснажно 30.9.1998. године, након чега су уследиле неминовне промене у судском регистру, а што се види из регистарског решења Фи.број 3040/98 од 21.10.1998. године, којим решењем је констатована промена оснивача и облика организовања "П. ..." из С. Коначно треба рећи и то да је решењем Ст.256/98 од 28.1.2000. године спроведена и главна деоба стечајне масе према којој су сви повериоци намиреени са 100% својих утврђених потраживања.

Према томе, поступак стечаја над "П. ..." из С. окончано се у корист поверилаца који су намирили своја потраживања у целисти и у корист стечајног дужника који је сачувао свој правни субјективитет. Сва заинтересована лица, па самим тим и бивши деоничари ДД "П. ..." из С., ако су сматрали да је уговор о продаји дужника противан принудним прописима, могли су изјавити жалбу против напред поменутог решења Привредног суда у Суботици Ст.број 256 од 24.9.1998. године којим је прихваћена понуда купца за продају стечајног дужника и тиме фактички закључен уговор. Тада би и сам уговор о продаји дужника био подвргнут контроли другостепеног суда. Могли су да користе и друго правно средство и то захтев за заштиту законитости против цитираног решења. Међутим, ниједно правно средство против горе поменутог решења, донетог од стране овлашћеног судског органа, није коришћено, па је исто дефинитивно постало перфектан правни акт.

Други институт "уновчење имовине стечајног дужника" напротив, не води очувању субјективитета правног лица, већ његовом брисању из судског регистра, након закључења поступка стечаја. Код овог института законодавац је предвидео могућност поништаја уговора о продаји имовине правног лица, ако су оштећени интереси поверилаца.

Врховни суд Србије прихвата све разлоге побијане одлуке.

Грађанско одељење

Уговор о продаји дужника као правног лица не може се посматрати одвојено од решења о обустави стечајног поступка услед продаје стечајног дужника и због тога се уговор о продаји правног лица не може побијати посебно већ само у склопу жалбе против решења о обустави стечајног поступка над дужником, или преко ванредног правног средства – захтева за заштиту законитости."

(Пресуда Врховног суда Србије, Прев.701/01 од 12. јуна 2002. године)

Побијање правних радњи у стечају

Последице отварања стечајног поступка не односе се на права стечена на имовини која припада стамбеном фонду стечајног дужника.

Из образложења:

"Пресудом Привредног суда у Београду П.број 1095/98 од 19.6.2000. године одбијен је као неоснован тужбени захтев тужиоца којим је тражио да се утврди да су без правног дејства према стечајној маси тужиоца правне радне – располагања извршена закључењем уговора о закупу стана на неодређено време код тужиоца заведеног под бројем 1489 са датумом 23.10.1997. године и уговора о откупу стана оверен код Другог општинског суда у Београду 1/2 Ов.број 1072/98 од 3.1.1998. године којим је тужена стекла својину на гарсоњери површине 16 м² и гаражи (соби површине 20 м²) која се налази у подруму стамбене зграде у улици Јеврема Грујића број 9 и да се обавезе тужена да наведене просторије врати у посед тужиоцу испражњене од свих лица и ствари у року од 8 дана по пријему преписа пресуде. Ову одлуку потврдио је Виши привредни суд у Београду пресудом Пж.8391/2000 од 7.6.2001. године у поступку по жалби.

Нижестепени судови су на овакав начин поступили јер је у првостепеном поступку утврђено да је туженој, власнику стана површине 53 м², који јој је као свом раднику доделио тужилац, са којим је закључила уговор о откупу стана 19.11.1995. године, тужилац дао у закуп на неодређено време и гарсоњеру површине 16 м² и гаражу (соба површине 20 м² у подруму). Те просторије представљају једну грађевинску целину са станом од 53 м² који тужена користи са члановима свог породичног домаћинства. Тако је на одговарајући начин, примено члана 48. став 2. Закона о становању тужилац решио стамбено питање тужене као своје раднице и чланова њеног породичног домаћинства. Тужена је на предметним просторијама (гарсоњери и гаражи) стекла право својине јер је по закључењу уговора о закупу (23.10.1997. године) који је оверен код Другог општинског суда у Београду (30.1.1998. године) са тужиоцем закључила уговор о откупу и исплатила откупну цену стана у целости.

Врховни суд Србије је, одлучујући о ревизији тужиоца – стечајног дужника нашао да је иста неоснована.

Наиме, имајући у виду утврђено чињенично стање да је доделом предметног стана тужилац сагласно важећем законском пропису – Закону о становању, трајно и на одговарајући начин решио стамбено питање свом раднику – туженој, нижестепени судови

Сентенце

су правилно оценили да су неосновани наводи тужиоца истакнути у ревизији и правилно су одлучили када су одбили тужбени захтев за побијање правних радњи. Врховни суд не прихвата наводе изнете у ревизији да су нижестепени судови погрешно применили материјално право када нису применили одредбу члана 112. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији. Ово због тога што је тужилац располагао својом имовином која је у режиму располагања имовином која припада стамбеном фонду тужиоца и то применом Закона о становању који регулише такво располагање. Због тога се не могу применити одредбе из члана 112. Закона о принудном поравнању, стечају и

ликвидацији, макар и да је располагање учињено у последњој години пре дана отварања стечајног поступка, нити се може основано тражити утврђење да је такав уговор без правне важности према стечајној маси, јер се последице отварања стечајног поступка на односе на права стечена на имовини која припада стамбеном фонду стечајног дужника.

Ово се не односи само на случај кад је уговор о откупу стана извршен и исплаћена купопродајна цена у целости једнократно већ и на уговоре са роком отплате на више година. И у тој ситуацији уговор о откупу стана опстаје а такође и недоспела новчана потраживања стечајног дужника према свом раднику који је уредно отплаћивао месечне рате на име цене за откупљени стан могу се продати или уновчити или продати неком другом стечајном повериоцу".

(Пресуда Врховног суда Србије, Прев.538/01 од 16. јануара 2002. године)

Потраживање складиштара и право залоге

За своја потраживања из уговора о ускладиштењу и остала потраживања настала у вези са чувањем робе складиштар има заложно право на тој роби. Невршењем заложног права складиштар не може злоупотребити право нити пасти у поверилачку доцњу.

Из образложења:

"Према утврђеном чињеничном стању тужилац је увезао за рачун туженог резервне делове из Немачке у вредности од 98.745 ДМ у марту месецу 1994. године. Увоз је извршен у време трајања санкција против СРЈ, па је увоз извршен преко Македоније, тако да се као шпедитери, поред тужиоца појавили предузеће "Импекс-комерц" из Скопља и Предузеће "Центропром" из Београда, као увозник. Тужилац је увезену робу за рачун туженог преузео у своје царинско складиште на дан 18.3.1994. године. У царинском складишту тужиоца роба се налазила све до 5.8.1994. године, где је стајала под царинским надзором, када је тужени регулисао и исплатио све царинске обавезе. Пошто је тужени одбио да тужиоцу надокнади дужну лежарину, такође није измирио обавезе ни према предходном шпедитеру – предузећу "Импекс-комерц" из Скопља то је тужилац користећи своје право из чл.846. ЗОО задржао робу туженог све до коначне исплате. Дописом од 23.7.1996. године обавестио је туженог о коришћењу свог права залоге на увезеној роби, а затим је туженом доставио рачун 27.7.1996. године. Тужилац је 15.10.1997. године доставио туженом писмени захтев за плаћање лежарине заједно са рачуном од 1.10.1997. године.

Грађанско одељење

Првостепени суд је усвојио тужбени захтев тужиоца и при том имао у виду да тужилац на основу решења Савезне управе царина Уи.24-50 од 16.1.1991. године има регистровано царинско складиште, и на тај начин постоји правни основ за потраживање на име лежарине за период од 18.3.1994. године до 24.4.1998. године у износу од 141.394,24 динара. Другостепени суд је делимично преиначио првостепену пресуду и одбио тужбени захтев тужиоца за износ од 122.460 динара по том основу. Притом је заузео становиште да је тужилац као складиштар, тиме што није вршио своја заложна права, пао у поверилачку доцњу у смислу чл.325. Закона о облигационим односима.

Заложно право је стварно правног карактера и као такво је регулисано Законом о основним својинским правним односима, те се на заложно право не може применити начело злоупотребе права из чл.13. Закона о облигационим односима. По чл.737. Закона о облигационим односима заложно право установљено је у корист складиштара и складиштар само може за свој рачун продати робу на јавној продаји и о својој намери је у обавези да обавести оставодавца, и остави му накнадни рок најмање од 8 дана да робу подигне. Ако оставодавац не подигне робу по истеку рока, дужан је складиштару дати накнаду за дуже чување робе и одговара за накнаду штете.

Стога се основано ревизијом тужиоца указује да тужилац као складиштар невршењем законског заложног права, као субјективног стварног права, то право не може злоупотребити у смислу чл.13. Закона о облигационим односима и да тиме не може пасти у поверилачку доцњу у смислу чл.325. Закона о облигационим односима. Како је тужилац тужбом тражио наплату накнаде по основу лежарине, сходно чл.730. Закона о облигационим односима то тужилац по оцени овога суда као овлашћени складиштар има право да наплати накнаду по основу лежарине за утужени период.

Доследно горе наведеном, утужење лежарине у конкретном случају има смисао извршења уговора о складиштењу, због чега је погрешно становиште другостепеног суда да тужилац као складиштар нема право да тражи такво извршење уговора, јер није предузео све разумне мере да би се штета смањила, јер овде и није реч о штети.

Са изложеног Врховни суд Србије је нашао да је основана ревизија тужиоца, па је преиначена другостепена пресуда у смислу члана 395. став 1 ЗПП."

(Решење Врховног суда Србије, Прев.598/01 од 5. јуна 2002. године.)

Излучење ствари које нису затечене у поседу стечајног дужника

Отварање стечајног поступка не утиче на права издвајања ствари које не припадају дужнику, али ствари које нису затечене у поседу стечајног дужника не могу се излучити из његове стечајне масе.

Из образложења:

"Из утврђеног чињеничног стања у првостепеном поступку произилази да ствари које представљају предмет излучног захтева нису биле у поседу туженог на дан

Сентенце

отварања стечајног поступка. Стога је, без обзира на чињеницу да су те ствари туженом биле предате на основу правно ваљаног уговора о ускладиштењу одбијен тужбени захтев за њихове излучење из стечајне масе.

Неосновано се ревизијом тврди да је оваква одлука заснована на погрешној примени материјалног права. Није спорно да постојање права власништва трећег лица на стварима које се налазе у поседу стечајног дужника спречава да те ствари уђу у његову стечајну масу. То се постиже управо излучном тужбом. Зато је и одредбом чл.117.

ст.1. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији прописано да отварање стечајног поступка не утиче на права издвајања ствари које не припадају дужнику. Међутим, основна претпоставка за остварење тог права је постојање туђе ствари у поседу стечајног дужника. У конкретном случају тај услов није испуњен, јер ствари које су предмет излучног захтева нису нађене код дужника. То се потврђује записником Савезног тржишног инспектора, као и садржином инвентарских листа сачињених након отварања поступка стечаја. Према томе, ствари које нису затечене у поседу стечајног дужника не могу се излучити из његове стечајне масе. При томе, околност да тужилац захтева излучење на основу правно ваљаног уговора и пописних листи којима се потврђује да су све спорне ствари претходно предате туженом, није од значаја, обзиром да на дан отварања стечајног поступка нису затечене у његовој стечајној маси. Стога је и захтев тужиоца да му се призна право на излучење тих ствари из стечајне масе туженог, правно неутемељен.

То су разлози, због којих је сагласно одредби чл.393. ЗПП одлучено као у изреци.

(Пресуда Врховног суда Србије, Прев. 306/02 од 4. септембра 2002. године)

Законом предвиђени случајеви обуставе извршења

Одлука извршног суда о обустави поступка извршења може се засновати само на оним чињеницама које су настале након престанка могућности њиховог истицања у поступку у коме је правноснажна одлука донета.

Из образложења:

"Основано се у захтеву за заштиту законитости указује да су побијана решења заснована на погрешној примени одредбе члана 62. ЗИП. Тачно је да суд сагласно овлашћењима утемељеним цитираном одредбом ЗИП-а може по службеној дужности обуставити извршење. Међутим, такво решење је могуће донети само у случајевима који су том одредбом закона таксативно одређени. Из тог разлога је и обустава извршења по службеној дужности правно допуштена само у случају када је извршна исправа правноснажно укинута, преиначена, поништена или стављена ван снаге, односно када је потврда о извршности укинута. То даље значи да се правноснажна одлука о укидању, преиначењу, поништењу или стављању ван снаге извршне исправе, као и одлука о укидању потврде о извршности, мора донети у законом прописаном поступку од стране надлежног органа чија се одлука сматра извршном исправом у смислу одредбе чл.16. ЗИП. У конкретном случају није донета правноснажна одлука суда којом се извршна
Грађанско одељење

исправа – пресуда Привредног суда у Београду П.21251/99 од 20.4.2000. године укида, преиначује, поништава или ставља ван снаге. Нема ни одлуке суда којом се укида потврда о њеној извршности. Напротив, цитирана пресуда садржи све законом прописане атрибуте извршне исправе подобне за извршење. Њеном формалном правноснажношћу наступила је и материјална правноснажност која подразумева непобитност и неизменљивост судске одлуке уопште. То конкретно значи да садржај такве судске одлуке везује и странке и све домаће судове у свим будућим парницама и поступцима који би се могли покренути у истој ствари између истих странака. Правноснажношћу је

обухваћена изрека судске одлуке. Међутим, да ли је нека ствар правноснажно пресуђена утврђује се на основу чињеничне грађе на којој је правноснажна одлука утемељена. Отуда су правноснажношћу индиректно обухваћене све чињенице које су постојале пре доношења такве пресуде. Из тих разлога, суд у извршном поступку није овлашћен да цени валидност и правни учинак одлучних чињеница утврђених у парничном поступку у коме је правноснажна одлука донета. То даље значи и да се одлука извршног суда о обустави поступка извршења може засновати само на оним чињеницама које су настале након престанка могућности њиховог истицања у поступку у коме је правноснажна одлука донета.

У конкретном случају побијане одлуке су утемељене на чињеници која је постојала у време трајања парничног поступка из кога потиче извршни наслов. Шта више, уговор о цесији на који се позива нижестепени суд је цењен у парничном поступку и од стране парничног суда је утврђено да исти није од значаја на постојање обавезе на чије је испуњење дужник обавезан извршним насловом. Стога су и захтевом за заштиту законитости побијане одлуке засноване на погрешној примени одредбе члана 62. ЗИП.

То су разлози због којих је на темељу одредбе члана 395. став 1. у вези члана 408. став 2. ЗПП одлучено као у изреци."

(Решење Врховног суда Србије, Пзз. 23/02 од 11. септембра .2002. године)

ПРОЦЕСНО ПРАВО

Овлашћења председника у суђењу

Председник суда може вршити судијску дужност, упркос одредби члана 16. ст. 3. и 4. Закона о изменама и допунама Закона о судијама.

Из образложења:

"Околност да је у овом предмету поступао председник суда не представља повреду поступка, без обзира што је одредбама члана 16. ст. 3. и 4. Закона о изменама и допунама Закона о судијама одређено да он не може обављати судијску дужност док је у мандату. Ове одредбе нису у сагласности са одредбом члана 101. став 1. Устава Србије да је

Сентенце

судијска функција, коју обавља и председник суда, стална. Уосталом, Уставни суд Србије је решењем број I У –122/02 од 19. 09. 2002. године, суспендовао примену ове одредбе."

(Пресуда Врховног суда Србије, Гж. 85/02 од 5. децембра 2002. године.)

Надлежност националног суда

Суд у СРЈ надлежан је да суди и лицима који живе изван њених граница, ако на то пристану, а то могу учинити и упуштањем у расправљање.

Из образложења:

"Према члану 50. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима, суд у СРЈ може судити лицу које живи у другој држави ако оно на то пристане. Пристанак се може дати одговором на тужбу или упуштањем у расправљање. Како се тужени упустио у расправљање још на рочишту 6. 12. 2000. године, без утицаја су наводи ревизије да ревидент живи у Федерацији Босне и Херцеговине."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 3163/02 од 5. септембра 2002. године.)

Сукоб месне надлежности

Сукоб месне надлежности између два суда може бити решен поверавањем предмета трећем суду.

Из образложења:

"Тужба за утврђење својине на покретним стварима из ванбрачне заједнице поднета је Општинском суду у Вршцу.

Општински суд у Вршцу огласио се ненадлежним и предмет уступио Другом општинском суду у Београду. Овај је изазвао сукоб надлежности јер тужене не живе на подручју тог суда.

Према члану 22. став 3. ЗПП, одлука вишег суда о стварној ненадлежности првостепеног суда везује сваки суд коме доцније исти предмет буде уступљен, ако је другостепени суд надлежан за решавање сукоба надлежности између тих судова. Како је Врховни суд надлежан да решава сукоб надлежности два општинска суда на подручјима различитих окружних судова, у смислу члана 23. став 1. ЗПП, у прилици да овај сукоб надлежности реши поверавањем предмета трећем суду. Тај суд је Четврти општински суд у Београду, на чијем јуридикционом подручју живи један од тужених."

(Решење Врховног суда Србије, Р. 360/02 од 21. новембра 2002. године.)

Грађанско одељење

Спор о статусу после раздруживања

Спор о положају земљорадничке задруге после раздруживања основне организације коопераната из састава радне организације, спада у надлежност трговисног суда, а не може се решити без члана 95. Закона о задругама.

Из образложења:

"Земљорадничка задруга "Б" је раније пословала као самостални правни субјект. Касније је дошло до њеног удруживања са Предузећем "С", у оквиру кога је уживала статус основне организације коопераната. У даљим статусним променама Задруга је добила положај основне организације коопераната "С" а потом је Предузеће "С" постала радна организација без основних организација удруженог рада. Од 1994. године Земљорадничка задруга "Б" поново постоји, као самостални правни субјект. Од тада постоји и спор између парничних странака, јер тужилац тврди да је садашња Земљорадничка задруга "Б" нови правни субјект који нема везе са претходном истоименом задругом, док тужени тврди да је њено правно порекло у претходној истоименој задрузи.

Нижестепене пресуде стоје на становишту да између раније и садашње Земљорадничке задруге "Б" нема правног континуитета, "пошто није био спроведен поступак издвајања основне организације коопераната из састава радне организације, као ни поступак поделе предузећа сагласно одредбама Закона о предузећима". Овакав став није поуздан, јер је остало неразјашњено како је дошло до преображаја туженог из радне организације са основним организацијама у радну организацију без основних организација удруженог рада, односно до раздруживања организационих делова туженог. Све док се то не разјасни, не може се знати да ли између ове и раније Земљорадничке задруге "Б" постоји или не постоји правни континуитет. С обзиром на то, у ревизији се основано указује да у нижестепеним пресудама има мана у погледу примене материјалног права. То је и био разлог што је овај суд, у смислу члана 395. став 2. ЗПП, укинуо нижестепене пресуде и предмет вратио на поновно суђење.

У поновном поступку првостепени суд ће, најпре, оценити да ли је стварно надлежан да суди у овој парници. Према члану 15. став 1е Закона о судовима (који се примењује на основу члана 84. Закона о уређењу судова), спорови о статусним променама у предузећима и другим правним субјектима спадају у надлежност привредних - сада трговинских - судова. Сваки суд, по члану 17. став 1. ЗПП, пази на своју стварну надлежност у току целог поступка.

Стварно надлежан суд за решавање овог спора, мора имати у виду члан 95. Закона о задругама ("Службени лист СРЈ", број 41/96), по коме се имовина која је била у власништву задруга после 1. јула 1953. године, а која је, у организационим односно статусним променама или на други начин, пренета без накнаде корисницима који нису чланови задруге или задружни савези, има вратити задрузи исте врсте чија је имовина била пренета без накнаде, а ако ње нема – задрузи исте врсте која послује на подручју на коме је пословала задруга која је била власник имовине."

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 2538/02 од 20. јуна 2002. године)

Сентенце

Заступање и диспозитивна радња

Пуномоћник који није адвокат а нема посебно овлашћење за предузимање одређене диспозитивне парничне радње, не може ту радњу предузети и кад је у истој парници сâм странка.

Посебно овлашћење властодавца да лице које није адвокат пренесе пуномоћје на другог, не подразумева да други, без посебног овлашћења властодавца, предузме диспозитивну парничну радњу, макар био и адвокат.

Из образложења:

"Ова парници има два тужиоца: Д. и З. Тужилац Д. је овластила тужиоца З. да је заступа, с тим да пуномоћје може пренети на адвоката кога сâм изабере. Тужилац З. је у своје име и као пуномоћник тужиле Д, овластио два адвоката да заједнички заступају тужилачку страну. Они су то чинили до 5. 06. 1996. године. Потом је тужилац З, у своје име и у име тужиле Д, сâм предузимао парничне радње, да би му се 12. 03. 1997. године придружио адвокат Н. По пуномоћју од 12. 03. 1997. године, он је био само пуномоћник тужиоца З.

Првобитна првостепена пресуда донета је по тужби која је имала примарни и евентуални захтев. После њеног укидања, "тужилац З. са пуномоћником" повукао је тужбу у погледу ранијег примарног захтева а ранији евентуални захтев поставио као једини захтев у овој парници.

О овом захтеву нижестепени судови су судили према оба тужиоца, иако тужилац З. није могао располагати захтевом кога је поставила тужилац Д. Он то, уосталом, није ни учинио, јер је изјаву о делимичном повлачењу тужбе и постављању новог захтева дао у своје име и за свој рачун. Не и у име и за рачун тужиле Д. Такву изјаву не би ни могао дати, јер му је, пошто није адвокат, било потребно посебно овлашћење, у смислу члана 96. ЗПП, које није имао. Околност да је изјаву дао "са пуномоћником", нема значаја, јер је тада са њим био адвокат Н. који заступа само њега. Заједнички адвокати тужилаца, нису присуствовали рочишту, а и да јесу, не би могли одустати од захтева кога је поставила тужилац Д, јер тужилац З. није могао пренети овлашћење за повлачење тужбе, пошто га ни сâм није имао.

Мане у погледу заступања представљају најенергичнију битну повреду поступка пред ревизијским судом. Зато на њу суд пази по службеној дужности, у смислу члана 354. став 2. тачка 10. ЗПП.

Имајући речено у виду, Врховни суд је, у смислу члана 394. став 1. ЗПП, укинуо обе нижестепене пресуде и предмет вратио на поновно суђење.

У поновном поступку првостепени суд ће отклонити недостатке ранијег поступка, разјаснити све важне чињенице и донети нову одлуку о захтевима из тужбе, имајући у

Грађанско одељење

виду да се тужиоци налазе у процесној заједници јединствених супарничара, из члана 201. ЗПП."

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 3510/02 од 30. октобра 2002. године.)

Правни интерес

Не постоји правни интерес за подношење тужбе за утврђење тамо где постоји могућност да се право заштити захтевом за остваривање права.

Из образложења:

"Ова парница је вођена по тужби за утврђење права хипотекарног повериоца да тражи намирење свог потраживања. Према члану 187. став 2. ЗПП, тужба за утврђење може се поднети кад тужилац има правни интерес да суд утврди постојање одређеног права или кад тужилац има неки други правни интерес за њено подизање.

Нижестепени судови су нашли да се правни интерес за подношење ове тужбе огледа у томе да се добије ваљана извршна исправа и обезбеди сигурност у наплати потраживања из хипотекарног дуга. Овакав разлог није делотворан.

Према члану 980. Закона о облигационим односима, ако повериочево потраживање обезбеђено залогом не буде намирено о доспелости, поверилац може захтевати од суда одлуку да се ствар прода на јавној продаји или по текућој цени када је она берзански или тржишно одређена. Овај захтев се подноси извршном суду, у смислу чл. 232 до 237. Закона о извршном поступку, којима се регулише намирење хипотекарног повериоца реализацијом заложног права конституисаног споразумом странака. Ако, дакле, постоји могућност реализације хипотеке без вођења парнице, не могу се разумети разлози нижестепених судова о постојању правног интереса за доношење деклараторне пресуде у овом спору. Онај ко одмах може да тражи испуњење обавезе, не треба да у парници доказује своје право према оном ко је ту обавезу дужан да испуни.

Имајући речено у виду, Врховни суд налази да се у ревизији основано указује на битну повреду поступка из члана 354. став 1. у вези члана 187. став 2. ЗПП. Она је и била разлог што је, на основу члана 394. став 1. ЗПП, укинуо обе нижестепене пресуде и предмет вратио на поновно суђење.

У поновном поступку првостепени суд ће оценити допуштеност тужбе за утврђење и са становишта прописа који омогућују заштиту права хипотекарног повериоца и без вођења парнице."

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 3772/02 од 3. октобра 2002. године.)

Правни интерес и тужбени захтев

Правни интерес због којег је тужилац упућен на парницу мора да комуницира са карактером тужбеног захтева који тај интерес треба да задовољи.

Из образложења:

"Усвајајући захтев за раскид претходног уговора по тужби потоњег даваоца издржавања, Општински суд је констатовао да уговор "има елемената ништавости, јер не садржи таксативно набројане ствари које су предмету уговора", због чега је и закључио да тужилац има правни интерес да покрене парницу поводом имовине примаоца издржавања. Пошто се ништавост битно разликује од раскида уговора, поменути део образложења је противречан изреци првостепене пресуде, што представља битну повреду поступка из члана 354. став 2. тачка 14. ЗПП, на коју другостепени суд, у смислу члана 365. став 2. ЗПП, пази по службеној дужности. Да је другостепени суд обратио пажњу на ову одредбу, укинуо би пресуду првостепеног суда и наложио да се у поновном поступку испита материјално-правни карактер тужиоцевог захтева. У тој пресуди је правни интерес тужиоца образложен потребом да се испита који од два уговора о доживотном издржавању има јачу правну снагу, а одлука о раскиду другог уговора не задовољава ту потребу, иако је управо она била разлог што је оставински судија упутио тужиоца на парницу. Због антиномије између правног интереса тужиоца и његовог тужбеног захтева за сада се не може иситати да ли је материјално право правилно примењено. Отуда је овај суд, у смислу члана 395. став 2. ЗПП укинуо другостепену пресуду и предмет вратио на поновно одлучивање о жалби.

У поновном другостепеном поступку, Окружни суд ће отклонити речене недостатке, на релацији између правног интереса и постављеног захтев, при чему ће имати у виду да је тужилац у оставинском поступку упућен на парницу да реши колизију два уговора о доживотном издржавању различитих давалаца издржавања са истим примаоцем издржавања. Правни интерес због којег је тужилац упућен на парницу мора да комуницира са карактером тужбеног захтева који тај интерес треба да задовољи."

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 2580/02 од 20. јуна 2002. године)

Различити захтеви

Ако тужба поставља захтеве који се заснивају на различитим правним основима, пресуда се не може заснивати на пропису који важи само за један од тих захтева.

Из образложења:

"Захтеви које тужба поставља, односе се на извршење одређених радова по пројекту и враћање дела цене зато што је површина локала мања од уговорене. Оба захтева су одбијена због застарелости потраживања. Међутим, суд није имао у виду да

враћање износа цене због мање површине локала и извршење радова по пројекту, немају заједничко правно порекло. Захтев за враћање дела цене заснива се на стицању без основа, односно члану 210. Закона о облигационим односима. Одлучивање о том захтеву је изван домашаја одредбе члана 615. став 2. Закона о облигационим односима, која се односи на рок за позивање на скривене недостатке, и одредбе члана 645. став 1. Закона о облигационим односима, која се односи на рок у коме наручилац губи право да укаже на недостатке у грађењу. Пошто су нижестепени судови ове одредбе применили на оба захтева, у ревизији се основано указује на погрешну примену материјалног права. Али, само у погледу одлуке о захтеву да се врати део цене због мање површине испорученог локала.

Речено је било разлог што овај суд, у смислу члана 395. став 2. укинуо обе нижестепене пресуде у преосталом делу. Како он није раздвојен на захтев по основу извршења одређених радова и на захтев по основу враћања цене због мање испоручене површине локала, суд је морао укинути пресуду по оба захтева.

У поновном поступку првостепени суд ће раздвојити захтев за извршење одређених радова од захтева за враћање цене мање испорученог локала, да би донео одлуку о сваком од тих захтева. При том ће имати у виду да се одредбе члана 615. став 2. Закона о облигационим односима и члана 645. став 1. Закона о облигационим односима, не односе на рокове застарелости потраживања. Реч је о преклузивним роковима чијим се пропуштањем губи право наручиоца, односно другог стицаоца да се позове на недостатке у градњи. Са губитком тог права, наручилац односно други стицалац губи и право да истиче потраживања по основу недостатака у градњи. Зато нова одлука треба да буде мериторна."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 3038/02 од 12. септембра 2002. године)

Правни основ тужбе и карактер спора

Без јасно одређеног основа тужбеног захтева не може се оценити да ли је материјално право правилно примењено.

Спор поводом залог не може се решити изоловано од целине заложноправног односа.

Из образложења:

"Из нижестепених пресуда не може се идентификовати правни основ тужбеног захтева. Њему се у овој парници може само наслућивати а чим је тако, не постоје услови да се побијане пресуде испитују са потребном сигурношћу. То указује на битну повреду поступка из члана 354. став 2. тачка 14. ЗПП, која је била разлог што је овај суд, у смислу члана 394. став 1. ЗПП, укинуо обе нижестепене пресуде и предмет вратио на поновно суђење.

Првостепени суд ће, у поновном поступку, отклонити речене недостатке на тај начин што ће разјаснити правно порекло захтева из тужбе. Судаћи по наводима ревизије,

потраживање је настало због доцње у извршењу обавезе враћања трактора, који је био заложен ради обезбеђења тужениковог потраживања према тужиоцима. Ако је тако, онда се о предмету спора не може судити без уважавања начела акцесорности, недељивости, специјалности и официелности залог. Ова начела заложног права изискују да се о тужбеном захтеву одлучује у амбијенту целине спорног материјално правног односа. При том се, наравно, мора имати у виду да је залога средство стварног обезбеђења потраживања и да се, стога, о доцњи у погледу враћања заложене ствари не може говорити док она функционише као средство обезбеђења. На то указује и ревизија."

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 3649/02 од 19. септембра 2002. године)

Идентитет тужбеног захтева

Идентитет предмета спора не одређује се према правном основу тужбеног захтева наведеног у тужби.

Из образложења:

"Нижестепени судови су правилно закључили да постоји процесна сметња за вођење поступка у овом спору и дали разлоге због којих сматрају да о истакнутом захтеву већ постоји правноснажна судска одлука, коју прихвата и овај суд.

Предмет тужбеног захтева се не одређује са становишта правног основа наведеног у тужби, јер суд, по члану 186. став 3. ЗПП, тим наводом није везан. Одређује се са становишта чињеница које образују његов стварни и правни идентитет. Отуда, околност што је захтев о коме је одлучивано квалификован као накнада штете, нема значаја. Утолико пре што се односи на камату као својеврсну накнаду штете због некоришћења новца."

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 3603/02 од 19. септембра 2002. године)

Диспозитивна парнична радња

Одрицање од тужбеног захтева производи правна дејства, без обзира на мотив.

Из образложења:

"Узрок доношењу побијане пресуде је изјава о одрицању од тужбеног захтева. Ову изјаву је дао пуномоћник тужиоца, у складу са овлашћењима члана 95. став 1. тачка 2. ЗПП, тако да су уследиле последице одређене чланом 331а ЗПП. Оне настају по самом закону и не могу се анулирати. Поготову не разлoзима као што су: нужност да судство "поврати свој углед и кредибилитет", потреба да се судство ослободи "формалног позитивизма прожетог духом канцеларијске рутине" и опасност да се судство "претвори у саучесника који пружа место и прилику за вулгарне промоције политичких старанака и њених лидера".

Пуномоћник тужиоца је у поднеску о одрицању тужбеног захтева навео да то чини у знак протеста. Пуномоћник може да протестује жртвовањем својих а не туђих права. За ову неприлику нису потребне велике и тешке речи: она је настала због погрешно предузете диспозитивне парничне радње. Зато пуномоћнику тужиоца остаје да се у миру суочи са властитим грехом."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев.4379/02 од 21. новембра 2002. године)

Одбацивање тужбе и подношење нове

Ако је у парници донето правноснажно решење о одбацивању тужбе, нова парница по истоветној тужби не може бити окончана због пресуђености.

Из образложења:

"Тужиоцу је престао радни однос одлуком туженог од 14. 12. 1987. године. Против ове одлуке тужилац је повео радни спор али је његова тужба правноснажно одбачена због неблаговремености.

Тужилац је поднео нову тужбу против истог решења о престанку радног односа. Она је правноснажно одбачена, из истог разлога. Дакле, због неблаговремености.

Радни спор о законитости одлуке о престанку радног односа је, заправо, правноснажно решен. Судови нису применили одредбе о одбацивању тужбе због пресуђености, само зато што се одредбе о овој процесној сметњи не примењују, сходно, и на решења."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. II 1186/02 од 5. септембра 2002. године)

Судско поравнање и одбацивање тужбе због пресуђености

У случају сумње да постоји индентитет судског поравнања и захтева потоње тужбе у спору истих странака, меродаван је захтев претходне тужбе о коме је закључено поравнање.

Из образложења:

"Пред првостепеним судом тужилац је водио парницу ради накнаде нематеријалне штете, коју је претпео услед рањавања приликом вршења војне службе. У току парнице странке су закључиле судско поравнање по коме се тужена обавезала да тужиоцу, на име накнаде нематеријалне штете, исплати одређене новчане износе, које су у току парнице правоснажном пресудом већ биле досуђене (накнада због претрпењених физичких болова, страха и наружености). О накнади нематеријалне штете због претрпљених душевних болова услед умањења животне активности, парница је била у току. Закљученим судским поравнањем тужилац је изјавио да је у целости намирен у погледу захтева за накнаду

штете из истог штетног догађаја и да никаквих других потраживања према туженој нема. Накнадно у новој парници тужилац је тражио да му тужена исплати законску затезну камату на исплаћене износе из судског поравнања, али је у току парнице преиначио тужбу и сада тражи да му тужена накнади материјалну штету због разлике пензије коју остварује и зараде коју би имао, у виду ренте и у капитализираном тачно одређеном новчаном износу главнице са законском затезном каматом и трошковима спора. Нижестепени судови налазе да постоји објективни идентитет предмета судског поравнања и новопостављеног тужбеног захтева, из истог штетног догађаја и у спору између истих странака, дакле да се ради о пресуђеној ствари и применом одредаба члана 333. ЗПП тужбу одбацују.

Међутим, по оцени Врховног суда, изражено становиште нижестепених судова, за сада, није прихватљиво.

Одредбама члана 323.ЗПП предвиђена је обавеза суда да у току целог поступка по службеној дужности пази да ли се води парница у предмету у коме је раније било закључено судско поравнање и ако утврди да се парница води о предмету у коме је већ закључено судско поравнање, одбациће тужбу. Судско поравнање је, по члану 321.ЗПП, начин правноснажног окончања парнице. Странка се, притом, може одрећи дела тужбеног захтева али и не неког права које није било предмет спора. У случају сумње о постојању идентитета између закљученог судског поравнања и захтева из потоње тужбе, у спору истих странака ради накнаде штете из истог штетног догађаја, меродаван је тужбени захтев или његов део који је судским поравнањем разрешен. У одсуству таквог захтева, нема ни судског поравнања у смислу члана 321. ЗПП, нити разлога из члана 323.ЗПП да се тужба одбаци, без обзира што се у поравнању тужилац одрекао будуће како по основу тако и висини неодређене штете.

Судови нису на поуздан начин разјаснили ове околности, па се, за сада, не зна да ли је захтев тужиоца за накнаду материјалне штете у траженом износу био предмет спора у парници у којој је закључено судско поравнање, односно да ли је такав захтев обухваћен тим поравнањем. Због тога су нижестепене пресуде и морале бити укинуте."

(Решење Врховног суда Србије, Рев.5521/01 од 27. јуна 2002. године)

Мировање и повраћај у пређашње стање

Ако у законском року не буде настављен поступак умировљен правноснажним решењем, правна фикција о повлачењу тужбе делује и када је решење о одбијању предлога за повраћај у пређашње стање донето после рока у коме је поступак могао бити настављен.

Из образложења:

"Тужени се није одазвао уредном позиву да присуствује рочишту 9. 11. 1998. године, па је пуномоћник туженог предложио мировање поступка. Мировање је одређено решењем од 9. 11. 1998. године, које је постало правноснажно, јер није побијано жалбом.

Међутим, пуномоћник тужиоца је 10. 11. 1998. године предложио повраћај у пређашње стање. Решењем донетим тек 25. 2. 2000. године (!), овај предлог је одбијен. Истим решењем одлучено је да се тужба ради испуњења уговорне обавезе сматра повученом, у смислу члана 217. став 3. ЗПП. По жалби туженог, другостепени суд је потврдио део решења о одбијању предлога за повраћај у пређашње стање, а укинуо део решења да се тужба сматра повученом.

Предлог за наставак поступка тужилац је поднео 29. 2. 2001. године, више од двадесет месеци после доношења решења о мировању поступка. Нижестепени судови узимају да је тужилац благовремено тражио наставак поступка, јер сматрају да је благовременим предлогом за повраћај у пређашње стање прекинут рок за мировање поступка и да он није текао све док о предлогу неје одлучено.

Став нижестепених судова није правилан. Решење о мировању поступка је достављено странкама. Пошто га нису побијале жалбом, постало је правноснажно. Правноснажност је произвела и правно дејство, па су рокови из члана 217. ЗПП почели да теку. Тужилац је имао могућност да настави поступак по истеку три месеца од дана када је наступило мировање. Та могућност трајала је месец дана. По истеку тог времена, настали су услови за примену члана 217. став 3. ЗПП. Према овој одредби, ако ни једна странка у року од четири месеца од дана када је наступило мировање не стави предлог за настављање поступка, сматра се да је тужба повучена.

Становиште да предлог за повраћај у пређашње стање прекида ток рокова одређених одредбама о мировању поступка, није утемељено ни у једној процесној одредби. Отуда странка мора да води рачуна о последици ненастављања поступка у одређеном року. Поготову, што нису постојале никакве сметње да тужилац, по истеку три месеца од одређивања мировања, стави предлог за настављање поступка.

Како су нижестепени судови, упркос реченом, наставили и окончали поступак, у ревизији се основано наводи да је учињена битна повреда поступка из члана 217. став 3. у вези члана 354. став 1. ЗПП. Она, најпре, оптерећује првостепени поступак, а како није отклоњена одлуком о жалби, и другостепени поступак. Имајући у виду да постоје услови из члана 385. став 2. ЗПП, овај суд је, у смислу члана 394. став 1. ЗПП, укинуо обе нижестепене пресуде и предмет вратио на поновно суђење.

У поновном поступку првостепени суд се мора суочити са правном фикцијом из члана 217. став 3. ЗПП. Она има исто дејство као и повлаћење тужбе изјавом њеног подносиоца. Према члану 193. став 3. ЗПП повучена тужба сматра се као да није ни поднета али се може поново поднети. У сваком случају, без тужбе се парнични поступак не може окончати пресудом."

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 4016/02 од 17. октобра 2002. године)

Чињенично стање и стање у списима

Ако другостепени суд заснује своју одлуку на податку у списима којег нема у првостепеној пресуди, он мења утврђено чињенично стање, па, уколико није отворио расправу, чини битну повреду поступка онемогућавањем расправљања о релевантним чињеницама.

Из образложења:

"Нижестепени судови су одбили тужбени захтев. Нашли су да је тужилац оставио незакључана врата своје собе и да је, с тога, сам крив што је претрпео штету док је спавао. У другостепеној пресуди наводи се да је чињеница остављања незакључених врата утврђена исказом сведока К.Р, рецепционара, којој је то наводно рекао сам тужилац. Међутим, у првостепеној пресуди, не наводи да је та чињеница утврђена на овај начин. Чињеница се наводи, али не и откуд је сведоку познато оно о чему сведоци, што није у складу са чланом 244. став 2. ЗПП. Стога се у ревизији се основано наводи да је другостепени суд није засновано своју пресуду на чињеничном стању утврђеном у првостепеном поступку иако би тако морало бити, с обзиром да је првостепена пресуда потврђена (члан 368. у вези члана 353 став 1). Пошто, при том, није отворио расправу из члана 362. ЗПП, ускратио је тужиоцу могућност да учествује у поступку утврђивања другачијег чињеничног стања. Тако је учинио и битну повреду поступка из члана 354. став 2. тачка 7. ЗПП.

Исказ сведока К. Р. на рочишту 29. 9. 1998. године (страна 37 списка) јесте део стања у списима. Међутим, није део чињеничног стања, будући да се до њега долази оценом изведених доказа од стране првостепеног суда, у смислу члана 8. ЗПП, а да у ту оцену није укључен извор сазнања, који је, иначе, записнички констатован. Због одсуства целовите оцене исказа поменутог сведока, који је пресудно утицао на одлуку о предмету спора, учињена је битна повреда поступка из члана 354. став 2. тачка 14. ЗПП.

Ова повреда је и била разлог што је Врховни суд, применом члана 394. став 1. ЗПП, укинуо обе нижестепене пресуде и предмет вратио на поновно суђење.

У поновном поступку првостепени суд ће отклонити речене недостатке у оцени исказа сведока К.Р, поготову што је извршено и суочење сведока са тужиоцем. Уколико дође до измене састава већа суочење мора бити поновљено."

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 3555/02 од 19. септембра 2002. године)

Доказно средство

Списи предмета нису а исправе у тим списима јесу доказно средство.

Из образложења:

"Приликом извођења доказа, суд мора водити рачуна о томе да су доказна средства исправе а не списи у којима се они налазе. Отуда се извођење доказа не може вршити читањем списка. Може, читањем исправа у списима. Али тада је потребно да се у доказном решењу изричито наведу подаци на основу којих се може утврдити њихов идентитет (назив органа, број, датум и сл). Оне, а не списи, имају снагу доказног средства."

(Решење Врховног суда Србије, Рев.3649/02 од 19. септембра 2002. године)

Измена чињеничног стања

Другостепени суд не може изменити чињенично стање утврђено у првостепеној пресуди без отварања расправе у поступку по жалби, па ако тако ипак поступи, чини битну повреду поступка онемогућавањем расправљања о чињеницама које мења.

Из образложења:

"У другостепеној пресуди констатовано је "да је тужиочево одсуствовање са посла било одобрено". Међутим у првостепеној пресуди да се "директор туженог изјаснио да би тужиоцу одобрио да користи годишњи одмор", што не значи да га је одобрио него да би га одобрио да је то од њега тражено. На ову антиномију у погледу чињеничног стања указује и ревизија.

С обзиром на изложено, другостепени суд је изменио чињенично стање утврђено у првостепеној пресуди. Пошто није отворио расправу, у смислу члана 362. Закона о парничном поступку, ускратио је туженом учешће у расправљању при мењању измењеног чињеничног стања. Тако је учинио и битну повреду поступка из члана 354. став 2. тачка 7. ЗПП. То је био разлог што је овај суд, у смислу члана 369. став 1. ЗПП, укинуо другостепену пресуду и предмет вратио окружном суду на поновно суђење.

У поновном поступку другостепени суд ће отклонити речене недостатке и донети нову одлуку о жалби. Ако нађе да су чињенице потпуно и правилно утврђене, одлуку може засновати само на истом чињеничном супстрату. Ако нађе да чињенице нису потпуно и правилно утврђене, ваља да поступи у смислу члана 370. Закона о парничном поступку, како би првостепени суд евентуалне мане у чињеничном стању отклонио. Али, уз уважавање права странке да се изјасни о свим чињеничним тврђењима супротной страни."

(Решење Врховног суда Србије, Рев. II 1353/02 од 17. октобра 2002. године)

Доказивање пријема пресуде

Кад не постоји исправа о достављању, утврђивање дана пријема пресуде не може се заснивати само на изјави примаоца, већ се суду морају презентирати и подаци из одговарајуће евиденције.

Из образложења:

"У списима нема доказа о томе када су странке примиле другостепену пресуду. Повратница о уручењу пресуде пуномоћнику тужиоца постоји, али без датума пријема. Првостепени суд је подносиоцу ревизије наложио да "обавести суд када је примио одлуку Округног суда". Овај је поднеском од 17. 5. 2002. године известио суд да је дан пријема пресуде – 15. 4. 2002. године. Међутим, то није довољно, јер недостају подаци који потврђују тачност ове информације.

С обзиром на то, првостепени суд ће од подносиоца ревизије затражити да презентира податке из евиденције, како би се са сигурношћу могло утврдити када је извршено достављање другостепене пресуде. Тек када то буде учињено, биће могућно испитати да ли је ревизија благовремено поднета."

(Решење Врховног суда Србије, Рев. II 1247/02 од 19. септембра 2002. године)

Релативно битна повреда поступка

Поведа одредаба парничног поступка, која не спада у апсолутно битне повреде поступка, разлог је за укидање побијане пресуде само ако је била или могла бити од утицаја на доношење законите и правилне одлуке.

Из образложења:

"У ревизији се основано указује да првостепени суд није поступио по налогу, садржаном у решењу другостепеног суда, да разјасни колика је вредност саморада покојног Д. у изградњи зграде. Према члану 377. став 1. ЗПП, првостепени суд је дужан да изведе све парничне радње и расправи сва спорна питања на која је указао другостепени суд. Општински суд у Смедереву, у поновном суђењу, није поступио у складу са овом одредбом. Тиме је повредио поменуту одредбу, али, упркос томе, није учинио битну повреду одредаба парничног поступка. Да би повреда члана 377. став 1. ЗПП представљала битну повреду поступка потребно је да је њено непримењивање "било или је могло бити од утицаја на доношење законите и правилне пресуде." У овом случају тај услов није испуњен. Пресуда је заснована на потпуно и правилно утврђеном чињеничном стању, које не би било доведено у питање и да се, у поновном поступку, првостепени суд упустио у утврђивање вредности личног рада покојног на изградњи стамбене зграде. Околности на основу којих је суд одредио величину удела тужиље и њеног покојног супруга у стицању спорних непокретности, довољне су за поуздан закључак о

основаности тужбеног захтева. И овај суд сматра да накнадно вештачење није било потребно. Уосталом, пресуђује суд а не вештак."

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 3461/02 од 12. септембра 2002. године)

Извршна исправа

Решење суда донето у кривичном поступку којим је одлучено о трошковима кривичног поступка и гласи на испуњење новчане обавезе по свом садржају представља извршну исправу, на основу које поверилац може тражити принудно извршење.

Из образложења:

"Према чињеничном утврђењу у кривичном поступку против малолетника суд је решењем од 20.8.2001. године, досудио тужиоцу, као браниоцу малолетника одређеног по службеној дужности награду за одбрану у висини од 31.800,00 динара. Истим решењем наложена је исплата овог износа тужиоцу из буџетских средстава суда у року од осам дана.

Захтев тужиоца у предметној парници односи се на тражење накнаде на име награде за одбрану малолетника у кривичном поступку у износу од 31.800,00 динара.

Нижестепени судови тужбени захтев усвајају. У разлозима наводе да се одговорност тужене Републике Србије темељи на одредби члана 172. ЗОО, а њена обавеза да тужиоцу исплати досуђени новчани износ на одредби члана 262. став 1. истог закона. Оцењују судови да решење којим је тужиоцу као браниоцу по службеној дужности одређена награда није извршна исправа подобна за извршење у смислу одредбе члана 20. ЗИК-а, јер у њој није назначен легитимни дужник Република Србија, већ њихов орган општински суд, због чега тужилац није могао успешно да спроведе поступак извршења, као и да општински суд нема правни субјективитет, јер је он орган Републике Србије, која је субјект права.

По оцени Врховног суда предње становиште нижетепених суда не може се прихватити као правилно.

Захтев за накнаду награде за одбрану малолетника у кривичном поступку не представља имовинско-правни спор у смислу члана 1. ЗПП-а, јер о трошковима у кривичном поступку одлучује орган који је водио тај поступак, па ове трошкове овлашћено лице не може да тражи путем редовне грађанске тужбе ни по ком основу.

Одредбом члана 486. тада важећег Закона о кривичном поступку прописано је да ако је према малолетнику примењена васпитна мера трошкови поступка падају на терет буџетских средстава суда. У овом случају општински суд је ангажујући тужиоца као браниоца по службеној дужности донео решење којим је одредио накнаду за његово ангажовање у кривичном поступку против малолетника. Основано се у ревизији указује да

такво решење садржи све елементе на основу кога је тужиац могао тражити извршење принудним путем.

Наиме, чланом 16. став 1. тачка 1. Закона о извршном поступку прописано је да су извршне исправе, извршна судска одлука, а чланом 17. став 1. истог закона да се судском одлуком у смислу тог закона сматра пресуда, и други налог суда.

Следи да решење суда у кривичном поступку којим је одлучено о трошковима кривичног поступка и гласи на испуњење новчане обавезе по свом садржају представља извршну исправу, на основу које је тужилац могао тражити принудно извршење. Општински суд као државни орган нема својство правног лица, па следствено томе ни парничну способност у смислу члана 77. став 1. ЗПП-а. Међутим, по закону средства за рад судова обезбеђује Република у коју суд врши судску власт. Стога је тужилац могао принудно извршење спровести против Републике Србије као дужника по закону.

С обзиром на изричито прописивање надлежности суда који одлучује о трошковима браниоца у кривичном поступку то парнични суд није надлежан да одлучује о захтеву за накнаду трошкова насталих у том поступку, па је такву тужбу у смислу члана 16. ЗПП-а ваљало одбацити.

Основано се у ревизији указује да су пресуде донете битном повредом одредаба поступка из члана 354. став 2. тачка 3. ЗПП-а.

Из ових разлога је у складу са одредбом члана 394. став 2. ЗПП-а ревизија уважена, пресуде нижестепених судова укинуте и тужба тужиоца одбачена.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 2571/02 од 31. јула 2002. године)

**КРИВИЧНО
ОДЕЉЕЊЕ**

Услови за вршење увиђаја

Првостепени суд није учинио битну повреду одредаба кривичног поступка из члана 364. став 1. тачка 8. ЗКП тиме што оптужени и његов бранилац нису присуствовали увиђају на лицу места.

Из образложења:

"Без основа је навод заједничке жалбе оптуженог и његовог браниоца о учињеној битној повреди одредаба кривичног поступка из члана 364. став 1. тачке 8. ЗКП, коју повреду жалба види у неприсуствовању оптуженог и његовог браниоца вршењу увиђаја на лицу места, због чега се, по истицању ове жалбе, на том доказу пресуда није могла заснивати.

Супротно оваквом ставу жалбе, по оцени Врховног суда, правилно је првостепени суд прихватио и ценио записник о увиђају са лица места којој радњи нису присуствовали оптужени и његов бранилац.

Одредбом члана 168. став 2. ЗКП, прописано је да окривљени и његов бранилац могу присуствовати увиђају, што значи да њихово присуство вршењу ове радње није обавезно. У конкретном случају ради се о кривичном делу убиства из члана 47. став 1. КЗ РС које је извршено 17. јануара 2001. године у 03,00 часа, а увиђај је започео 17. јануара 2001. године, са почетком у 11,30 сати, те је очигледно да је због природе случаја и тежине дела, увиђај требало хитно обавити.

Због тога је Врховни суд нашао да супротно ставу жалбе не постоји битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 364. став 1. тачке 8. ЗКП."

(Пресуда Врховног суда Србије, Кж. I 18/02 од 23. априла 2002. године)

Одбрана по службеној дужности

Бранилац постављен по службеној дужности у кривичном поступку има право на половину награде од оне прописане адвокатском тарифом.

Из образложења:

"Испитујући законитост и правилност побијаног решења у вези навода жалбе браниоца, да је Правилник на који се позива првостепени суд стављен ван снаге, да тај Правилник не примењују други судови, да је овом браниоцу "на другом месту награда за одбрану по службеној дужности обрачуната и досуђена у целости у складу са тарифом о наградама и накнадама трошкова за рад адвоката", да он са Окружним судом у Зрењанину нема никакав споразум да врши одбрану окривљених по службеној дужности за половину награде прописане тарифом, ценећи и жалбене предлоге, Врховни суд налази да су исти неосновани.

Наиме, у члану 23. став 2. Закона о адвокатури ("Службени лист СРЈ", бр. 24/98 и 26/98) прописано је да за одбране по службеној дужности висину награде за рад адвоката утврђује надлежни савезни орган, па је у реализацији тога овлашћења и обавезе Савезни министар правде прописао Правилник о висини награде за рад адвоката за одбране по службеној дужности ("Службени лист СРЈ", број 35 од 13. маја 1999. године), по коме – члан 1. Правилника "адвокат који је постављен за браниоца по службеној дужности у кривичном поступку има право на новчану награду у износу од 50% од награде предвиђене тарифом адвокатске коморе која се примењује у седишту суда који је одредио одбрану по службеној дужности", а који закон и Правилник и даље важе, па је правилно поступио првостепени суд када је износ награде браниоцу малолетног М.К. (правилно обрачунат по тарифи о наградама и накнадама трошкова за рад адвоката донетој од Управног одбора Адвокатске коморе Србије у сагласности са цитираним Законом о адвокатури), умањено за 50% и одлучио да се браниоцу трошкови и награда, у конкретном случају исплате у износу од 13.000,00 динара. Стога су супротни наводи жалбе од Врховног суда оцењени неоснованим а навод и да неки судови означени Правилник (очигледно супротно законској обавези) не примењују, да овај бранилац нема никакав споразум по коме би примао умањену награду за одбрану по службеној дужности су без утицаја на оцену овога суда да су Закон и Правилник правилно примењени."

(Решење Врховног суда Србије Кжм. 42/02 од 13. септембра 2002. године)

Изрицање васпитне мере

Васпитна мера млађем пунолетном лицу у смислу члана 82. КЗ СРЈ изриче се у форми решења.

Из образложења:

"По налажењу Врховног суда првостепено решење и поступак који му је претходио не садрже ни једну од битних повреда одредаба кривичног поступка на које другостепени суд, у смислу члана 380. став 1. тачка 1. Законика о кривичном поступку увек пази по службеној дужности. Дакле, ни битну повреду одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 11. Законика, да је нејасно на основу кога прописа је у поступку према млађем пунолетном учиниоцу кривичног дела првостепени суд донео побијано решење уместо пресуду, којом је окривљеног требало да најпре огласи кривим па да му евентуално изрекне васпитну меру, а на коју повреду поступка се у означеном поднеску Републичког државног тужиоца неосновано указује. Наиме, полазећи од изричитог законског прописа и то члана 497. став 3. у вези члана 464. став 1. Законика о кривичном поступку – да се у поступку према малолетницима и под одређеним условима и према млађим пунолетним лицима којима се суди за кривично дело извршено за време малолетства (члан 81. КЗ СРЈ) васпитне мере изричу решењем, код чињенице да у члану 356. ЗКП који се односи на пресуду којом се оптужени оглашава кривим и у коме се наводи да осим изрицања казне суд може донети одлуку и о условној осуди и одлуку о мерама безбедности, а да се у том законском пропису не помињу и васпитне мере (једна од врста кривичних санкција поред казне, условне осуде, судске опомене и мере безбедности у смислу члана 5. став 1. КЗ СРЈ), правилно је поступио првостепени суд када је одлуку о изрицању васпитне мере донео у форми решења а не пресуде. Ово и код

чињенице што је таква одлука донета у поступку према млађем пунолетном лицу применом члана 82. КЗ СРЈ."

(Решење Врховног суда Србије, Кж.1 1030/02 од 15. септембра 2002. године)

Границе испитивања првостепене пресуде

Не може се оптуженом изрећи строжа казна ако је јавни тужилац на штету оптуженог жалбу изјавио само због битне повреде одредаба кривичног поступка, повреде кривичног закона и погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања а у вези са предложеном правном оценом дела и због одлуке о казни без обзира што је присутни надлежни јавни тужилац на седници другостепеног већа изјављену жалбу свео на жалбу због одлуке о казни.

Из образложења:

"Одредбом члана 380. став 1. Законика о кривичном поступку прописано је да другостепени суд испитује пресуду у оном делу у којем се побија жалбом. Нити једном одредбом Законика о кривичном поступку није прописано да ће другостепени суд поводом жалбе јавног тужиоца изјављене на штету оптуженог због битне повреде одредаба кривичног поступка, повреде кривичног закона и погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања а у вези са у жалби предложеном правном оценом дела и због одлуке о казни испитивати првостепену пресуду само због одлуке о казни.

По становишту Савезног суда када је јавни тужилац против првостепене пресуде изјавио жалбу на штету оптуженог због битне повреде одредаба кривичног поступка, повреде кривичног закона и погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања и у жалби изричито навео да предлог изрицања строже казне везује за одлуку о правној квалификацији дела, у том случају другостепени суд није овлашћен да оптуженом изрекне строжу казну, без обзира што је заменик Републичког јавног тужиоца на седници већа другостепеног суда изјавио да жалбу јавног тужиоца своди на одлуку о казни. Код оваквог стања ствари основани су наводи у захтеву за заштиту законитости Савезног државног тужиоца да је другостепени суд повредио одредбу члана 380. став 1. Законика о кривичном поступку, имајући при томе у виду, поред осталог, да је заменик Републичког јавног тужиоца својим поступком, у конкретном случају на седници већа другостепеног суда, истакао нови жалбени основ по протеклу рока за изјављивање жалбе. С тога је ваљало побијану пресуду укинути да би у поновном поступку другостепени суд донео одговарајућу одлуку.

(Пресуда Савезног суда, Кзс. 27/2002 од 19. новембра 2002. године)

Условни отпуст

Постизање сврхе кажњавања процењује се искључиво на дан одлучивања о молби за условни отпуст а не у односу на неки датум у будућности.

Из образложења:

"Приликом одлучивања о молби за условни отпуст првостепени суд је био дужан да утврди да ли су испуњени законом прописани услови за пуштање на условни отпуст, а потом да ли је у моменту одлучивања постигнута сврха кажњавања, те је у том случају требало донети одлуку да се осуђени пусти одмах на слободу, а у супротном, уколико нађе да сврха кажњавања није постигнута, да молбу за условни отпуст одбије.

Међутим, првостепени суд, иако налази да су испуњени законски услови за пуштање осуђеног З.Ђ. на условни отпуст, не наводи разлоге због чега његово отпуштање са издржавања казне одлаже до 26. новембра 2003. године, па је таква његова одлука стога нејасна и контрадикторна. Ово тим пре што се не може унапред, за дужи временски период, процењивати да ли ће сврха кажњавања бити испуњена у тренутку који је суд одредио као дан отпуштања осуђеног са издржавања казне.

(Решење Врховног суда Србије, Кж.П 1241/02 од 26. новембра 2002. године)

Амнестија

Потерница наређена за осуђеним у време ступања на снагу Закона о амнестији лишава га права на амнестију иако је у то време био у екстрадиционом притвору.

Из образложења:

"Првостепени суд је одбио молбу осуђеног за примену амнестије након што је несумњиво утврдио да је за осуђеним расписана потерница, јер се није вратио из одобрене посете ван КПЗ у Пожаревцу, а у време ступања на снагу Закона о амнестији Републике Србије на дан 22. фебруара 2001. године, када је ова потерница била још увек важећа. Са даном када је осуђени доведен од стране полиције у КПЗ Пожаревац на издржавање остатка казне, потерница је реализована и стављена ван снаге. Боравак у екстрадиционом притвору урачунаће се осуђеном у казну затвора на коју је осуђен правноснажном пресудом (члан 539. став 4. ЗКП), али ово нема значаја за оцену да ли су се стекли услови за примену амнестије, јер је осуђени у време ступања на снагу Закона о амнестији био за државне органе СРЈ лице у бекству са издржавања казне, те као такав не подлаже амнестији на основу правилне примене одредбе члана 3. Закона о амнестији Републике Србије."

(Решење Врховног суда Србије, Кж.П 180/02 од 20. марта 2002. године)

УПРАВНО ОДЕЉЕЊЕ

ПОСТУПАК ЗАШТИТЕ ИЗБОРНОГ ПРАВА

1. Рок од 48 часова у коме Републичка изборна комисија доноси решење по приговору у смислу члана 96. став 1. Закона о избору народних посланика подразумева доношење одлуке по приговору, израду писменог отправака решења и доставу решења подносиоцу приговора.

(Правно схватање утврђено на седници Управног одељења Врховног суда Србије од 17. септембра 2002. године)

2. Сваки подносилац предлога кандидата за председника Републике овлашћен је на подношење приговора на објављену листу кандидата, а не само подносилац предлога кандидата чија је кандидатура правноснажно утврђена.

(Правно схватање утврђено на седници Управног одељења Врховног суда Србије од 17. септембра 2002. године)

3. Ако за усвајање предлога одлуке Републичке изборне комисије није гласао довољан број чланова предвиђен чланом 16. став 2. Пословника Републичке изборне комисије сматра се да је предлог одбијен.

(Правно схватање утврђено на седници Управног одељења Врховног суда Србије од 17. септембра 2002. године)

4. Листа кандидата за председника Републике може се оспоравати само у погледу правилности примене члана 5-в. и 5-г. Закона о избору председника Републике, а не из разлога који су могли бити истицани у поступку кандидатуре која је у међувремену постала правноснажна, јер би то представљало понављање поступка по тако утврђеној кандидатури код Републичке изборне комисије, које није допуштено правно средство у изборном поступку, обзиром на његову хитност и правну природу, ни Законом о избору председника Републике, а ни Законом о избору народних посланика.

(Правно схватање утврђено на седници Управног одељења Врховног суда Србије од 18. септембра 2002. године)

5. Достављање мање од 10.000 потписа бирача којима се подржава кандидатура одређеног кандидата за председника Републике уз предлог у смислу члана 5-а. а у вези члана 3. став 3. Закона о избору председника Републике није разлог за доношење одлуке о одбацавању предлога кандидата, па се по тако поднетом предлогу поступа сходном применом члана 46. став 2. Закона о избору народних посланика, а на основу члана 1. Закона о избору председника Републике.

(Правно схватање утврђено на седници Управног одељења Врховног суда Србије од 17. септембра 2002. године)

6. Републичка изборна комисија утврђује укупан број бирача у Републици Србији само на основу збира података о броју бирача из решења о закључењу бирачких спискова општинских органа управе и није овлашћена да врши било какве измене у бирачким списковима мимо случајева прописаних чланом 22. став 1. Закона о избору народних посланика.

(Правно схватање утврђено на седници Управног одељења Врховног суда Србије од 10. децембра 2002. године)

Бирачки списак

Податак о броју бирача уписаних у бирачки списак у Извештају Републичке изборне комисије о укупним резултатима избора утврђује се на основу записника бирачких одбора о утврђивању резултата гласања са бирачких места, а према изводима из бирачких спискова и мора одговарати броју бирача из решења о коначном броју бирача у Републици Србији, па се овај број бирача у Извештају не може смањивати без одговарајућих измена у бирачким списковима и записницима о раду бирачких одбора, а самим тим ни у поступку утврђивања укупних резултата избора.

Из образложења:

"Сагласно одредбама чл. 74 до 78. Закона о избору народних посланика, по завршетку гласања, бирачки одбори приступају утврђивању резултата гласања на својим бирачким местима. Резултати гласања се уносе у записнике о раду бирачких одбора, који се израђују на прописаном обрасцу штампаном у 6 примерака. Први примерак записника о раду бирачког одбора са изборним материјалом доставља се Републичкој изборној комисији без одлагања, а најдоцније у року од 18 часова од часа затварања бирачког места. У року од 96 часова од затварања бирачких места, Републичка изборна комисија, на основу података из примљених записника, утврђује: укупан број бирача уписаних у бирачки списак; број бирача који је гласао на бирачким местима; укупан број гласачких листића примљених на бирачким местима; укупан број неупотребљених гласачких листића укупан број неважећих гласачких листића; укупан број важећих гласачких листића и број гласова датих за сваку изборну листу појединачно, односно за сваког кандидата на председничким изборима. Овако утврђени подаци се на основу члана 85. и 86. истог Закона објављују у "Службеном гласнику Републике Србије".

Према томе, Републичка изборна комисија податак о броју бирача у Републици Србији утврђује у Извештају према изводима из бирачких спискова, а на основу записника бирачких одбора о утврђивању резултата гласања са бирачких места. Жалилац ни у поднетој жалби, а ни у приговору не оспорава податак наведен у Извештају Републичке изборне комисије да, према изводима из бирачких спискова, има 6.525.760 уписаних бирача, нити тражи интервенције у бирачком списку које би довеле до одузимања бирачког права уписаним бирачима. Жалилац не захтева ни да се у Извештају измене подаци о броју бирача који су према изводима из бирачких спискова изашли на гласање (2.947.748) и броју бирача који су гласали (2.946.716).

Иако не оспорава податак у Извештају да је према изводима из бирачких спискова у Републици Србији уписано 6.525.760 бирача, подносилац жалбе тражи да се овај податак измени тако што ће се заменити цифром од 5.690.207 бирача, као што захтева и да се измене проценти гласалих бирача, а да се не мењају подаци о броју бирача који су гласали. Међутим, Врховни суд Србије налази да је овакав захтев неоснован, јер се подаци о укупним резултатима избора наведени у Извештају налазе не само у

са бирачких места на којима је гласање обављено. Податак о броју бирача у Републици Србији у Извештају се не може смањити уколико не дође до одговарајућих измена и у бирачким списковима, а смањивање укупног броја бирача за 835.553 лица, која су по мишљењу жалиоца нерегуларно уписана у бирачки списак, нужно би водила и ка смањењу броја гласова добијених на изборима, што подносилац жалбе не тражи. Сама чињеница да неко лице има у бирачком списку уписан нетачан матични број или други лични податак не значи и да том лицу уз одговарајуће исправе за личну идентификацију није било омогућено да гласа и да је гласало на председничким изборима одржаним 8.12.2002. године, па и за кандидата жалиоца. Спровођење нумеричке операције коју жалилац тражи у приговору и жалби, довело би до апсурдне чињеничне и правне ситуације да број гласова који су добили поједини кандидати, па и кандидат жалиоца садржи и гласове оних бирача који се не налазе у траженом броју од 5.690.207 бирача. Како се докази поднети уз жалбу односе на нетачно уписане податке о бирачима, а жалилац притом не тражи интервенцију у бирачком списку и записницима о раду бирачких одбора у погледу ових података, то суд налази да ти докази не доводе у сумњу чињенично стање које је од значаја за правилну примену чл. 85. Закона о избору народних посланика у овој правној ствари."

(Пресуда Врховног суда Србије, Уж. 132/02 од 16. децембра 2002. године)

Екстрапрофит

Одредба члана 4. Закона о једнократном порезу на екстра доходак... о обвезнику једнократног пореза на екстра доходак и екстра имовину не односи се на страног улагача – правног следбеника домаћег правног лица и корисника средства из примарне емисије, уколико је статус страног улагача стекао пре ступања на снагу овог закона.

Из образложења:

"Поред указаних пропуста ког правилног утврђивања чињеничног стања у овој пореској ствари, оспорено решење се заснива и на погрешном правном ставу према коме има места примени цитираног Закона без обзира одакле потичу средства уложена у предузеће чији је тужилац сувласник. Примена права од стране пореских органа у овој пореској ствари је у супротности са одредбом члана 6. Закона о страним улагањима ("Службени гласник СФРЈ" број 77/88), какво решење, у погледу правне сигурности и заштите страних улагача, садржи и члан 9. Закона о страним улагањима ("Службени лист СРЈ" број 3/02).

Одредбом члана 6. Закона о страним улагањима ("Службени лист СФРЈ" број 7/88), који је важио у време страног улагања тужиоца у предузеће у Југославији, било је предвиђено да су "права страних улагача по основу уложених средстава заштићена овим законом и не могу се умањити другим законом или прописом." Одредбом члана 9. став 1.

и 2. Закона о страним улагањима из 2002. године, предвиђено је да страни улагач ужива пуну правну сигурност и правну заштиту у погледу права стечених улагањем, као и да

Сентенце

права страног улагача стечена у моменту уписа страног улагања у судски регистар не могу бити сужена накнадном изменом закона и других прописа.

Према правном ставу Врховног суда Србије, одредба члан 4. Закона о једнократном порезу на екстра доходак и екстра имовину стечених искоришћавањем посебних погодности ("Службени гласник РС", број 36/01), о обвезнику једнократног пореза на екстра доходак и екстра имовину, не односи се на страног улагача – правног следбеника домаћег правног лица и корисника средстава примарне емисије, уколико је статус страног улагача стекао пре ступања на снагу Закона о једнократном порезу на екстра доходак и екстра имовину .... Управо разлози правне сигурности страних улагача, који су цитираним Законима о страним улагањима подигнути на ниво забране сужавања права страног улагача стечених у моменту уписа страног улагања у судски регистар накнадном изменом закона и других прописа, искључују примену Закона о једнократном порезу .... у односу на страног улагача".

(Пресуда Врховног суда Србије, У.3217/02 од 23. октобра 2002. године)

Увођење у посед изузетог градског грађевинског земљишта

Увођење у посед изузетог градског грађевинског земљишта није условљено претходном исплатом накнаде за ово земљиште.

Из образложења:

"Неосновано се тужбом тужиоца указује да првостепени орган закључком није могао да дозволи предају у посед одузетог градског грађевинског земљишта пре него што је постала правноснажна одлука о накнади за одузето земљиште, у смислу члана 34. Закона о експропријацији ("Службени гласник РС", број 53/95). Ово са разлога, што је закључак првостепеног органа о увођењу у посед донет у односу на одузето градско грађевинско земљиште, а не у односу на експроприисано земљиште.

Одредбом члана 34. Закона о грађевинском земљишту ("Службени гласник РС", број 44/95) предвиђено је да ранији сопственик неизграђеног градског грађевинског земљишта које је у државној својини у смислу члана 33. став 1. истог закона, има право да користи то земљиште до привођења намени у складу са Законом о грађевинском земљишту ("Службени гласник СРС", број 23/90 и "Службени гласник РС", бр. 3/90 ... 48/94). У случају привођења планираној намени градског грађевинског земљишта из става 1. овог члана, одузимање земљишта спровешће се по одредбама Закона о грађевинском земљишту ("Службени гласник СРС", број 23/90 и "Службени гласник РС", бр.3/90 ... 48/94), а накнада за одузето земљиште утврђује се и плаћа по закону којим се уређује експропријација.

Како ниједном одредбом цитираног Закона о грађевинском земљишту није предвиђена одредба која условљава улазак у посед изузетог градског грађевинског

земљишта претходном исплатом накнаде за одузето земљиште, већ само утврђује да исплата накнаде за ово земљиште треба да буде по Закону о експропријацији, то се у
Управно одељење

односу на предају у посед одузетог градског грађевинског земљишта, према ставу Врховног суда Србије, примењују опште одредбе Закона о општем управном поступку које се тичу увођења у посед према извршном решењу, како је поступио и првостепени орган".

(Пресуда Врховног суда Србије, У.1819/02 од 13. новембра 2002. године)

Понављање прекршајног поступка

Захтев за понављање прекршајног поступка у корист кажњеног може се поднети и након што је решење о прекршају извршено и без обзира на застару, али најдоцније до истека рока од године дана од дана правноснажности решења о прекршају.

Из образложења:

"Правилно је поступио Веће за прекршаје када је побијаним решењем одбило жалбу браниоца кажњеног изјављену против решења Општинског судије за прекршаје у Пожаревцу, јер је правилно у поступку код првостепеног органа утврђена одлучна чињеница у овој прекршајној ствари која се тиче момента подношења захтева за понављање прекршајног поступка. Бранилац кажњеног је захтев поднео по претеку рока од годину дана од дана правноснажности решења о прекршају предвиђеног одредбом члана 267. став 2. Закона о прекршајима, због чега је правилно решењем Општинског судије за прекршаје поднети захтев одбачен као неблагоприятен.

Стоји чињеница да је одредбом члана 268. став 4. цитираног закона предвиђено да се захтев за понављање прекршајног поступка у корист кажњеног може поднети и након што је решење о прекршају извршено и без обзира на застару, али, по захтеву Врховног суда Србије, такав захтев мора бити поднет увек у року од године дана од дана правноснажности решења о прекршају из члана 276. став 2. истог закона, па због тога цитиране одредбе нису у колизији."

(Пресуда Врховног суда Србије, Уп.137/02 од 12. септембра 2002. године)